

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DIŞ POLİTİKASINDA
BAŞKANLARIN ETKİSİ:
OBAMA’NIN ASYA-PASİFİK POLİTİKASI**

**Hasan Fatih SEVAL
1430220029**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Timuçin KODAMAN**

Isparta – 2017

SAVUNMA TUTANAĞI

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Hasan Fatih SEVAL	
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler	
Tez Başlığı	Soğuk Savaş Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya-Pasifik Politikası ve Japonya ile İlişkileri	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Başkanların Etkisi: Obama'nın Asya-Pasifik Politikası	
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 08.06.2017 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Timuçin KODAMAN / Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Esme ÖZDAŞLI / Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Özlem DEMİRKIRAN / Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

YEMİN METNİ

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikasında Başkanların Etkisi: Obama’nın Asya-Pasifik Politikası” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'H. Seval'.

08.06.2017

Hasan Fatih SEVAL

TEŞEKKÜR

Her şeyden önce, beni bugünlere yetiştiren annem Filiz SEVAL ve babam Celal SEVAL'e; beni akademi konusunda ilk teşvik eden ve bu alanda ilk adımımı atmama vesile olan Prof. Dr. Yonca ANZERLİOĞLU hocama; gerek ders gerekse tez dönemlerimde yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Timuçin Kodaman'a ve hocam Yrd. Doç. Dr. Esme ÖZDAŞLI'ya; ve tabii ki, tez yazma sürecinde hayatımı kolaylaştıran ve her zaman desteğini hissettiğim sevgili eşim Hale Nur SEVAL'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

08.06.2017
Hasan Fatih SEVAL

ÖZET

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DIŞ POLİTİKASINDA BAŞKANLARIN ETKİSİ: OBAMA’NIN ASYA-PASİFİK POLİTİKASI

Hasan Fatih SEVAL

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

Danışman: Prof. Dr. Timuçin KODAMAN

2017, 145 sayfa

Çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) başkan Barack Obama dönemi Asya-Pasifik politikası incelenmiştir. Pasifik Okyanusu’na kıyısı bulunan Asya ülkelerini ifade eden Asya-Pasifik bölgesi, hem dünya nüfusunun önemli bir kısmını oluşturması hem de bölge ülkelerinin son yıllarda gösterdiği ekonomik atılımları sebebiyle dünya siyasetinde önemli bir yer edinmiştir. Gerek küresel güç olma iddiası gerekse Pasifik komşusu olması dolayısıyla ABD için Asya-Pasifik bölgesi, ayrıca bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi olan ABD - Asya Pasifik ilişkilerinde son dönemde yaşanan hareketlilik oldukça anlaşılabilir. Ağırlıklı olarak güvenlik eksenli olan ABD’nin Asya-Pasifik politikası, Soğuk Savaş’tan sonra ekonomik ve diplomatik alanlarda da ilerleme kaydetmiştir. Bu dönüşüm yaklaşık otuz yıldır devam etse de, ABD’nin Asya-Pasifik politikasındaki en büyük değişim ve en yüksek ivme ABD’nin ilk Pasifikli başkanı olan Obama döneminde kaydedilmiş; hatta bu Asya-Pasifik politikasına özel bir de adlandırma yapılmıştır: yeniden dengeleme politikası.

Çalışmanın temel amacı Türkiye’de hakkında oldukça sınırlı sayıda akademik çalışma yapılan ABD’nin Asya-Pasifik’te yeniden dengeleme politikası konusunu, Başkan Obama’nın şahsi etkisinin olup olmadığı üzerinden ele almaktır. Bu amaç doğrultusunda, ilk bölümde ABD dış politikasının kaynakları incelenmiş, bireysel

kaynak olarak başkanların karakterlerinin, dünya görüşlerinin, algılarının, hırslarının ve önceliklerinin dış politikayı etkileyip etkilemediği irdelenmiştir. İkinci bölümde ABD'nin Asya-Pasifik politikasının tarihi, üçüncü bölümde de ABD'nin Obama dönemi Asya-Pasifik politikası ele alınmıştır. Sonuçta, ABD dış politikasını şahısların değil sistemin yönettiği; Obama'nın Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikasının da şahsi önceliğinden ziyade sistemin gerektirdiği bir durum olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Asya Pasifik, yeniden dengeleme politikası, başkanlık karakteri

ABSTRACT

THE ROLE OF PRESIDENTS IN THE UNITED STATES’ FOREIGN POLICY: OBAMA’S ASIA-PACIFIC POLICY

Hasan Fatih SEVAL

**Süleyman Demirel University
Social Sciences Institute
Department of International Relations
Master’s Thesis**

Supervisor: Prof. Dr. Timuçin KODAMAN

2017, 145 pages

The study will examine the United States’ Asia-Pacific policy in the President Barack Obama era. The Asia-Pacific region, which means Asian countries that border to Pacific Ocean, is a very important region on the globe, not only because of its large population, but also its recent economic progress. This region is also important for the United States, who claims to be a global power, as its Pacific neighbor. From this point of view, recent progress in the US-Asia Pacific relations, which has a nearly 100-year-old past, is quite clear. The Asia-Pacific policy of the United States, which was predominantly security-focused, has also made progress in the economic and diplomatic areas after the Cold War. While this transformation has been going on for nearly thirty years, the biggest change and highest momentum in the United States’ Asia-Pacific policy had been during Obama, the first Pacific president of the United States; even a special name entitled for this policy: rebalancing policy.

The main aim of the study is to discuss US re-balancing policy in Asia-Pacific, which has a limited number of academic studies in Turkey, and to hold a discussion about President Obama’s personal influence on this policy. For this purpose, US foreign policy dynamics were examined in the first part, and it was investigated whether the characters, worldviews, perceptions, ambitions and priorities of the presidents, as individual resources, affected foreign policy. In the second part, the history of the Asia-

Pacific policy of the United States, and in the third part, the Obama-era Asia-Pacific policy of the United States have been examined. In conclusion, the result is that the US foreign policy is governed by system, not by individuals, and that Obama's rebalancing policy in the Asia-Pacific region is a much more systemic requirement than his personal priority.

Key Words: the United States, Asia Pacific, rebalancing policy, presidential character

İÇİNDEKİLER

SAVUNMA TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar	xiii
ŞEKİLLER	xiv
HARİTALAR	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN DIŞ POLİTİKASI VE ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ KONUMU

1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN DIŞ POLİTİKA DİNAMİKLERİ VE TARİHİ	4
1.1. Dış Kaynaklar	7
1.1.1. I. Dünya Savaşı Öncesi Çok Kutuplu Dönem	8
1.1.2. ABD Hegemonyası	8
1.1.3. Soğuk Savaş Dönemi	9
1.1.4. Küreselleşen Dünya, Terör ve Yükselen Güney	10
1.2. Toplumsal Kaynaklar	13

1.2.1. Kamuoyu	14
1.2.2. Çıkar Grupları	16
1.3. Yönetimsel Kaynaklar.....	18
1.3.1. Başkan'ın ve Kongre'nin Dış Politika Konusundaki Nüfuzu.....	20
1.4. Rol Kaynakları.....	22
1.4.1. Rol Teorisi.....	23
1.4.2. Dış Politika Yapımı: Akılcı Karar Alma Süreci.....	24
1.4.3. Dış Politika Yapımında Bürokrasi.....	25
1.5. Bireysel Kaynaklar	26
1.5.1. Başkanlık Karakteri	27
1.5.1.1. George H. W. Bush	29
1.5.1.2. William Jefferson Clinton	30
1.5.1.3. George W. Bush.....	31
1.5.1.4. Barack Obama	32
2. ABD DIŞ POLİTİKASININ HEDEF BİRLİĞİ VE BAŞKANLARIN ROLÜ	34
2.1. George H. W. Bush Dönemi	35
2.2. William J. Clinton Dönemi.....	37
2.3. George W. Bush	39
2.4. Barack Obama Dönemi	42
2.5. Hedef Birliği.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

ASYA-PASİFİK İLİŞKİLERİNİN KISA BİR TARİHİ VE SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI DÜZEN

1. SOĞUK SAVAŞ ÖNCESİ VE SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ ASYA-PASİFİK İLİŞKİLERİ.....	46
2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÜZEN VE ABD'NİN ASYA-PASİFİK POLİTİKASI	50
2.1. Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem	50
2.2. Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Asya-Pasifik Politikası	52

2.2.1. Asya-Pasifik İlişkilerinde 1990'lı Yıllar: G. W. H. Bush ve Clinton Dönemleri	53
2.2.2. George W. Bush Dönemi Asya-Pasifik İlişkileri	55
2.3. Obama Dönemi Asya-Pasifik Politikasının İnşa Edildiği Ortam	58
2.3.1. Yükselen Çin ve ABD ile İlişkileri	59
2.3.2. Mevcut Dünya Düzeni	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OBAMA'NIN ASYA-PASİFİK YAKLAŞIMI: 66

YENİDEN Dengeleme

1. ABD DIŞ POLİTİKASINDA YENİ DÖNEM: BARACK OBAMA	66
2. YENİ STRATEJİNİN ADINI KOYMAK: ASYA'YA GERİ DÖNÜŞ (<i>PIVOT TO ASIA</i>) MÜ, YENİDEN Dengeleme (<i>REBALANCING</i>) Mİ?	67
3. STRATEJİK TEMEL VE OBAMA'NIN ETKİSİ	70
4. YENİDEN Dengeleme Stratejisinin Boyutları	73
4.1. Güvenlik Boyutu	73
• Kuvvetlerin Daha Geniş Biçimde Yayılması	75
• Daha Fazla Esneklik	75
• Ortakların İmkânlarını Geliştirmek	75
4.1.1. ABD'nin ASEAN İlişkilerinde Güvenlik Boyutu	75
4.1.2. Yeni Harekât Planları	76
4.1.3. Çin ile Askeri İşbirliği	77
4.2. Ekonomik Boyut	78
4.3. Diplomatik Boyut	81
4.3.1. Çok Taraflı Diplomasi	82
4.3.2. ABD-Çin İlişkileri	83
5. ABD'NİN YENİDEN Dengeleme Politikasına Bölge Ülkelerinin Tepkisi	85
5.1. Çin'in Tepkisi	87
5.1.1. Çin'in Karşı Hamleleri	89
5.1.1.1. Angajman	89

5.1.1.2. Baskı.....	90
5.1.1.3. İttifakları Bozma	90
5.2. Japonya'nın Tepkisi	91
5.3. Güney Kore'nin Tepkisi	94
5.4. Tayvan'ın Tepkisi.....	95
5.5. Filipinler'in Tepkisi	97
5.6. Tayland'ın Tepkisi.....	98
5.7. Vietnam'ın Tepkisi.....	98
5.8. Singapur'un Tepkisi.....	98
5.9. Burma'nın Tepkisi	99
5.10. Avustralya'nın Tepkisi	100
5.11. Endonezya'nın Tepkisi	100
5.12. Hindistan'ın Tepkisi.....	101
6. ASYA-PASİFİK STRATEJİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	101
6.1. ABD Dış Politikasının İç Dengesi.....	103
6.2. Stratejinin Esnekliği ve Direnci.....	104
6.3. Yeniden Dengeleme Politikasına Eleştiriler ve Zayıf Noktaları	105
6.3.1. Yanlış Anlama/Yanlış Nitelendirme	106
6.3.2. Başarısızlık Senaryoları	107
6.3.3. Çin'i Tahrik Etme İhtimali ve Bölge Ülkelerinin Korkusu.....	108
6.3.4. Yüksek Maliyetler	109
6.4. Yeniden Dengeleme Politikasının Kazanımları.....	110
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	119
ÖZGEÇMİŞ.....	145

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADDM	: ASEAN Savunma Bakanları Zirvesi
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
ARF	: ASEAN Bölgesel Forumu
ASEAN	: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BRICS	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti
CIA	: Merkezî İstihbarat Teşkilatı (ABD)
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
E3	: Genişletilmiş Ekonomik Katılım
EAS	: Doğu Asya Zirvesi
GSMH	: Gayrisafî Millî Hâsıla
GSYİH	: Gayrisafî Yurtiçi Hâsıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
JDP	: Japonya Demokratik Partisi
LDP	: Liberal Demokrat Parti (Japonya)
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RCEP	: Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TPP	: Trans-Pasifik Ortaklığı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

TABLÖLAR

Tablo 1: Başkan'ın ve Kongre'nin Yetkileri.....	19
Tablo 2: Yirminci yüzyıl ABD başkanları sınıflandırması	29
Tablo 3: Yumuşak Güç Göstergeleri.....	58
Tablo 4: Japonya, Güney Kore ve Filipinler'in Çin Algısı	87

ŞEKİLLER

Şekil 1: Nedensel İlişki Hunisi	6
Şekil 2: ABD dış politika kuruluşları	20
Şekil 3: ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti GSYİH Karşılaştırması.....	60

HARİTALAR

Harita 1: Asya-Pasifik Bölgesi46

Harita 2: ABD'nin Asya-Pasifik Bölgesindeki Askeri Varlığı74

GİRİŞ

Dış politika, bir devletin bekası ve dünya güç dengesindeki yeri açısından belirleyici bir öneme sahiptir. Bir başka deyişle, bir devletin gücü, etkinliği ve milletinin refahı ile dış politikasındaki etkinliği arasında oldukça yakın bir ilişki vardır. Bu durum, doğal olarak, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) için de geçerlidir. Kurulmasının üzerinden henüz bir buçuk asır dahi geçmeden ABD'nin yirminci yüzyılda bir dünya devleti haline dönüşmesinin sırlarından biri, dış politika kurgusundaki güçtür. ABD dış politikasının son yüz yıldaki en büyük ve en önemli özelliği, küresel bir vizyona sahip olmasıdır. ABD, yirminci yüzyılın başından itibaren hep akılcı tercihler yaparak etkili bir dış politika performansı sergilemiştir. Önce Monroe Doktrini ile tüm Amerika kıtasını kendi nüfuz alanı olarak görmüş, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Wilson Prensipleri ile etki alanını trans-Atlantik'e genişletmiş, iki savaş arası dönemde kıtasına çekilerek izolasyon politikasını tercih etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya liderliğine giden yolda ve Soğuk Savaş'ı takip eden ilk yıllardaki duruşuyla da ABD dış politikası, istikrarlı ve başarılı bir grafik çizmiştir.

Yirmi birinci yüzyılın başları ise, ABD açısından pek iç açıcı gelişmelere sahne olmamıştır. 11 Eylül saldırılarından itibaren farklı bir çehreye bürünen ABD, teröre karşı küresel savaş ilan etmiş, önce Afganistan ardından Irak işgalleriyle kanlı yüzünü göstermiştir. İleri teknolojisinin ve büyük ekonomisinin yardımıyla kısa sürede askerî başarılar elde eden ABD, aynı başarıyı diplomatik alanda gösterememiştir. Özellikle Irak örneğinde askerî başarıların sürdürülebilir olmadığı da görüldüğünde, ABD'yi dünya gücü yapan özelliğinin vurucu gücünden ziyade dış politika mahareti olduğu anlaşılmıştır.

Bu çalışmanın amaçlarından biri, ABD dış politikasında başkanların ne derece belirleyici ve etkili olduğunu ortaya koymaktır. Bu sorunun cevabını bulabilmek için çalışmanın birinci bölümünde ABD dış politikasının dinamikleri ele alınmıştır. Bu bölümün ABD dış politika dinamikleri üzerine kurgulanmasının sebebi, ABD'nin değişken bir dış politika yapısına sahip olmasıdır. Çalışmada da ifade edildiği üzere, ABD dış politikasının yapısı, oldukça değişken, esnek ve her şarta uyumludur ve ABD'nin dış politikası, ilkelerden ziyade dinamikler tarafından belirlenir. Bu sebeple

çalışmada, ABD dış politikasının ilkeleri üzerinden değil, dinamikleri üzerinden bir analiz yöntemi seçilmiştir. Bu bölümde ilk olarak, ABD dış politikasının dış kaynakları incelenmiş, kronolojik sırayla her dönemin sistemsel özelliklerinin ve olaylarının ABD dış politikasını ne şekilde etkilediği ve yönlendirdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci olarak toplumsal kaynaklar irdelenmiş, ABD dış politikasında kamuoyunun, medyanın ve lobicilik faaliyetleri yapan çıkar gruplarının ne ölçüde belirleyici olduğu araştırılmıştır. Ardından, ABD hukuki ve bürokratik yapısının dış politika üzerindeki etkisi, yani ABD dış politikasının yönetsel ve rol kaynakları ele alınmıştır. Son olarak da ABD dış politikasının bireysel kaynaklarından olan başkanların karakterlerinin ve dünya görüşlerinin tek başına dış politikayı yönlendirip yönlendiremediğinin cevabı aranmıştır.

Çalışmanın diğer amacı ise, Türkiye’de hakkında yapılan akademik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ABD’nin Obama dönemi Asya-Pasifik’te yeniden dengeleme politikasını, Başkan Obama’nın şahsi etkisinin olup olmadığı üzerinden ele almaktır. Türkiye’de ABD’nin Asya-Pasifik politikasıyla alakalı 2016 yılı itibariyle sadece iki adet yüksek tezi (İshak Turan’ın hazırlamış olduğu *Soğuk Savaş Dönemi Sonrası ABD’nin Asya - Pasifik Politikası Bağlamında ABD - Çin İlişkileri (2015)* başlıklı tez ve Nuray Çalık’ın *Amerika Birleşik Devletleri’nin 11 Eylül Sonrası Asya Pasifik Politikası (2013)* başlıklı tez) çalışması yapılırken, konuyla doğrudan alakalı kitap çalışması yapılmamıştır. ABD dış politikasını konu alan kitaplarda dahi oldukça yüzeysel anlatılan, hatta bir kısmında hiç değinilmeyen yeniden dengeleme politikası, ABD dış politikasının pragmatik karakterini ortaya koyan en güncel stratejik hamlelerden biridir. Çünkü sabit bir anlayışa sahip olmayan, esnek yapıdaki ABD dış politikası, işler yolunda gitmediğinde veya öncelikler değiştiğinde belli bir bölge ile ilgili politika değişikliklerine rahatça gidebilmektedir. Obama döneminden önce ABD, Orta Doğu’daki çatışma ortamında hem maddi kayıp hem de itibar kaybı yaşamış; küresel çapta bir Amerikan karşıtlığı oluşmaya başlamıştı. Ayrıca ABD mesaisini Orta Doğu’da harcarken Doğu Asya’da başta Çin ve Hindistan olmak üzere büyük bir ekonomik atılım gerçekleşiyor, ABD’nin hegemon gücüne bu bölgeden sessiz ama derinden bir meydan okuma yükseliyordu.

Çalışmanın ikinci bölümü, Obama dönemi Asya-Pasifik politikasına geçmeden önce bir geçiş bölümü olarak kurgulanmıştır. Bu bölümde önce Asya-Pasifik ilişkilerinin kısa bir tarihi verilmiş, ardından Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistem açıklanmış ve Obama'nın yeniden dengeleme olarak adlandırdığı Asya-Pasifik stratejisini kurduğu zemin ele alınmıştır. Bilindiği üzere, erken modern çağdan itibaren geçen yaklaşık beş asırlık dönemde uluslararası politika konusundaki baskın bölge, önce 'eski dünya' olarak tabir edilen Avrupa ve Asya, on sekizinci yüzyıldan itibaren ise Atlas Okyanusu'nun iki kıyısını oluşturan Avrupa ve Kuzey Amerika kıtaları olmuştur. Bu baskınlık durumu haritacılığa da yansımış, haritalarda ve atlaslarda dünyanın merkezi olarak Atlas Okyanusu alınmıştır. Ancak son yıllarda –özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra– Pasifik Okyanusu'nun iki kıyısındaki ülkeler arasındaki ilişkiler de oldukça önem kazanmıştır. ABD'nin ağırlıklı olarak güvenlik eksenli olan Asya-Pasifik politikası, Soğuk Savaş'ın ardından ekonomik ve diplomatik boyutlarda da derinlik kazanmıştır. ABD'nin Asya-Pasifik politikasında değişim yaklaşık otuz yıldır devam etse de, en büyük değişim ve en yüksek ivme Başkan Obama döneminde kaydedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Başkan Obama'nın Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikası tüm ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Başlangıçta 'Asya'ya geri dönüş' olarak nitelendirilen ancak çeşitli yanlış anlaşılmalardan ötürü sonradan 'yeniden dengeleme' şeklinde ifade edilen Obama döneminin büyük stratejisinin temelleri, boyutları ve bölge ülkelerinin bu gelişmeye verdikleri tepkiler işlenmiştir. Son olarak da Obama döneminin kapanmasının ardından, yeniden dengeleme stratejisinin güçlü ve zayıf yönleri, son aşamada gelinen nokta ve kazanımlar ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Obama'nın Asya-Pasifik stratejisinde başarılı olup olmadığını ortaya koymak değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere, çalışmanın iki temel amacı vardır: ABD dış politikasında başkanların ne derece etkili olduğunu saptamak ve bu bağlamda Obama döneminin Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme stratejisini analiz etmektir. Bu sebeple çalışmada kişisel kanaatleri ifade etmekten olabildiğince kaçınılmış, ortaya tarafsız bir durum tespiti koymak amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN DIŞ POLİTİKASI VE ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ KONUMU

1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN DIŞ POLİTİKA DİNAMİKLERİ VE TARİHİ

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 1700’lü yılların sonlarına doğru kurulmuş, kuruluşunun üzerinden iki asır dahi geçmeden uluslararası ilişkilerin önemli bir aktörü haline gelmiştir. Dünya tarihinde oldukça kısa sayılabilecek bu süre zarfında ABD’nin bu denli yüksek bir ivmeyle yükselişinin, kendine has sebepleri vardır. Hatta ünlü Alman diplomat Bismark bu ‘kendine has’ durumu ‘şans’ olarak nitelendirmiş ve “Tanrı’nın şu üç gruba özel kıyağı vardır: sarhoşlar, aptallar ve Amerikalılar.” sözünü söylemiştir (Mead, 2002: xiv). Ancak ABD’nin bu hızlı yükselişini sadece şans faktörüyle açıklamak, hakkaniyetli bir tutum olmayacaktır.

ABD birçok konuda olduğu gibi dış politika konusunda da kendine has özelliklere sahiptir. On sekizinci yüzyılın sonlarında bağımsızlığını kazanıp yirminci yüzyılda ABD’nin bir dünya devleti haline dönüşmesinin sırrı, küresel bir vizyona sahip dış politikasıdır. Henüz 13 koloniden oluşan gevşek bir federasyon halindeyken dahi avantajlarını en iyi şekilde kullanmayı ve dezavantajlarını olabildiğince bertaraf edebilmeyi iyi becermişlerdir. Bir devlet geleneğine ve ortak bir tarihe sahip olmama durumunu, belli kalıpların ve ideolojik kısıtlamaların olmadığı, tamamen pragmatik düsturla yönetilen bir dış politika tasarımı oluşturarak dezavantajdan avantaja dönüştürmüşlerdir. Yani yepyeni bir başlangıç yapan ABD kendisine dış politikada da esnek bir hareket alanı yaratmış ve tercihlerini büyük oranda doğru yapabilmıştır. Zamanla devlet yapılarını sağlamlaştırıp ekonomilerini ve ordularını üst seviyelere taşıyabilmıştır. Tüm bunların sonucunda ABD, I. Dünya Savaşı’ndan büyük bir güç olarak çıkmıştır. II. Dünya Savaşı’na kadarki dönemde kıtalarına çekilerek Avrupa’nın

iç işlerinden kendilerini soyutlamışlar, nihayetinde, II. Dünya Savaşı'nın ardından 'süper güç' olarak dünyanın lideri konumuna gelmişlerdir (Çakmak, 2011).

1990'lı yıllara kadar iki kutuplu sistemin başrollerini Sovyet Rusya ile paylaşan ABD, SSCB'nin yıkılmasıyla tek süper güç konumuna gelmişti. Ancak ABD'nin bu dönemdeki hedefi hegemon gücüyle tüm dünyayı sömürmek değil, daha sürdürülebilir olduğunu düşündüğü istikrarlı ve dengeli bir uluslararası toplumun yaratılmasıydı. Bu bağlamda dünyanın farklı bölgelerinde farklı ülkelerin veya birliklerin öne çıkmasına müsaade -hatta teşvik- etmişti. Ancak milenyumla birlikte ABD'nin dış politika algısında bazı değişiklikler meydana gelmiş, özellikle 11 Eylül vakasından sonra dış politikanın öncelikli maddeleri uluslararası terörle mücadele ve güvenlik konuları olmuştu (Ikenberry, 2002). 2008'e kadar agresif bir stratejinin uygulandığı ABD dış politikası, Obama'nın gelişiyle daha ılımlı bir havaya girmişti. Bu dönemde Asya-Pasifik bölgesine ayrı bir önem verilmiş, özel politikalar geliştirilmişti.

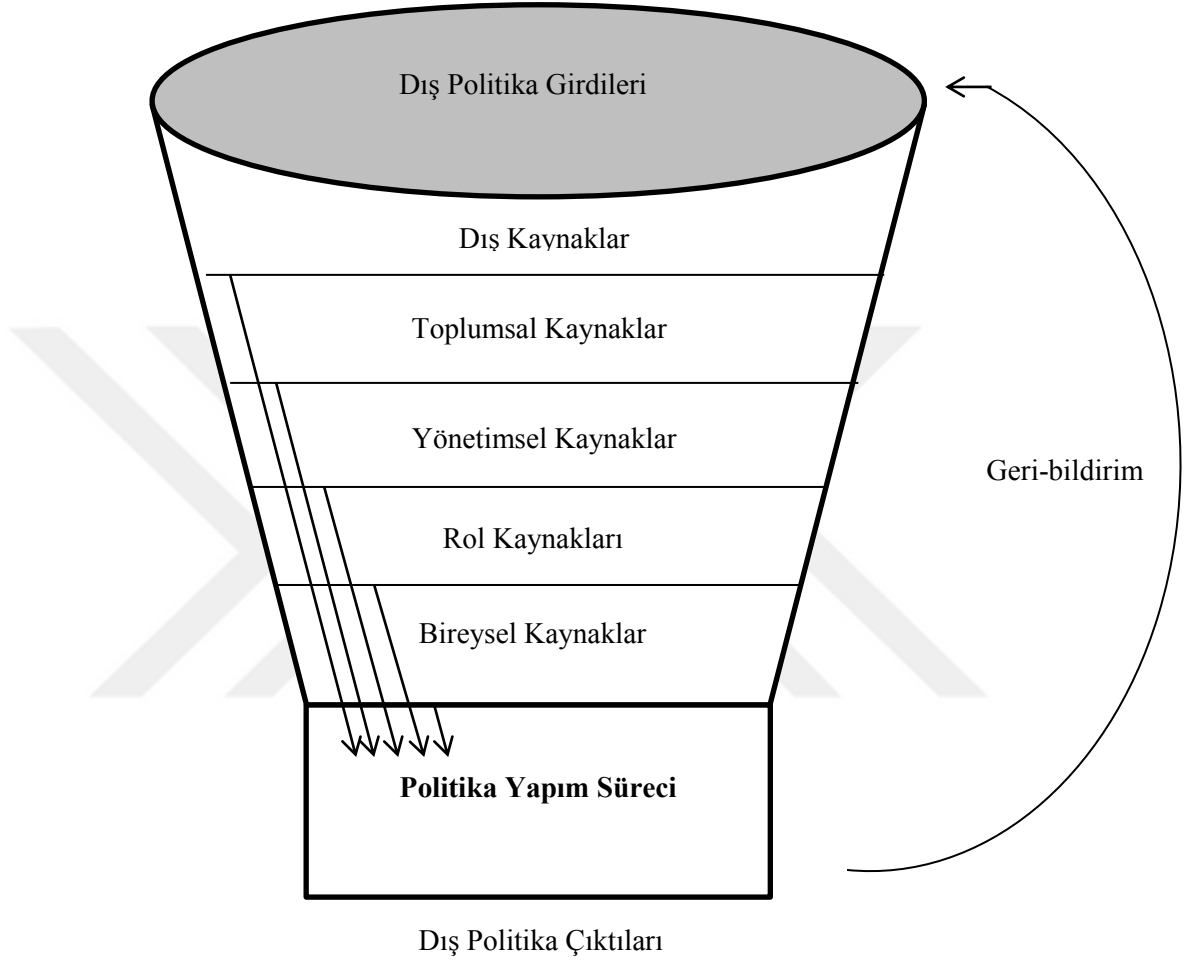
ABD dış politikasının tarihine ana hatlarıyla baktığımızda karşımıza çıkan tablo bize, ABD'nin belli ilkelere dayanan, sabit ve sürekli bir dış politika izlemediğini göstermektedir. Aksine oldukça değişken, esnek ve pragmatist bir yapıya sahip olan ABD dış politikasını, farklı dönemlerde farklı dinamikler yönlendirmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ABD dış politikasının temel dinamikleri ele alınarak geçmişten günümüze ABD dış politika tarihi genel hatlarıyla verilmiş olacaktır.

ABD dış politikasını kavramak ve açıklamak için, dış politikayı etkileyip yönlendiren iç ve dış dinamikleri anlamak gereklidir. ABD dış politikası, devletin kuruluşundan itibaren merkezde Amerikan çıkarları ve güvenliği olacak şekilde kurgulanmıştır (LaFeber, 2002: 548). ABD dış politikasını açıklarken dış çevrenin ve şartların etkisi göz ardı edilemeyeceği gibi, özellikle ABD sınırları dışından ulusal güvenliğe karşı bir tehdit oluşması durumunda, iç siyasi şartlar da görmezden gelinemez. Sınırları dışındaki olaylarla alakalı harekete geçerken bile ABD'nin dış politika adımları, ülkenin iç siyasi süreçlerinin ve mülahazalarının sonucunda atılır.

Uluslararası ilişkiler disiplini içinde 1960'larda gelenekçilere karşı daha "bilimsel" bir metot geliştirilmesi gerektiğini savunarak ortaya çıkan davranışsalci ekolün önemli temsilcilerinden biri olan James Rosenau (1971: 54), dış politikayı şu beş

bağımsız değişken üzerinden formüle etmiştir: birey, rol, yönetim, toplum ve sistem. Rosenau'nun formülünden yola çıkarak Wittkopf vd. (2008: 18), “nedensel ilişki hunisi” adıyla ortaya koydukları aşağıdaki şekilde ABD dış politikasını açıklamışlardır:

Şekil 1: Nedensel İlişki Hunisi (Wittkopf vd., 2008: 18)

Huni metaforunun kullanıldığı bu şekilde ifade edildiği üzere, ABD dış politikasının beş ana kaynağı bulunmaktadır: dış çevre, ülkenin toplumsal yapısı, ülkenin yönetimsel (hukukî) düzenlemeleri, karar vericilerin üstlendiği roller ve dış politika yapıcılarının bireysel özellikleri. Bu beş ana kaynak, ABD'nin dış politika hamleleri etkileyen ve şekillendiren dış politika girdileri olarak nitelendirilmektedir.

ABD dış politikası ile ilgili yapılan tüm ciddi çalışmalar, tek bir kaynağın Amerikan dış politikasını tek başına etkileyemeyeceğini ifade etmektedir. Bu kaynakların hiçbiri birbirinden tamamen bağımsız değildir ve dış politika çıktılarını

birlikte etkilemektedir. Bu sebeple ABD dış politik kararlarının nasıl alındığını ve bu kararların nasıl uygulandığının tasvirinin sağlıklı bir şekilde yapılması için tüm bu kaynakların göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Nguyen, 2014: 21).

1.1. Dış Kaynaklar

Hiçbir ülkenin dış politikası, dış çevrenin ve uluslararası sistemin etkisi göz önüne alınmadan analiz edilemez. Aynı şekilde ABD'nin dış politikasını kavrayabilmek için de dış çevrenin etkisini anlamak gereklidir. Dış kaynaklar kategorisi, ABD'nin dış politik tutumlarını anlamak için hesaba katılması gereken uluslararası sistemdeki olay ve dinamikleri işaret eder.

Rosenau'ya (1966: 98-99) göre ABD dış politikası için dış kaynaklar, dış çevresinde olan tüm olayları, olguları, hamleleri, hareketleri ve hatta niyetleri içermektedir. Başka bir ifadeyle dış kaynaklar, uluslararası sistemin özelliğini, uluslararası –devlet veya devlet dışı– aktörlerin karakteristiklerini ve tavırlarını ihtiva etmektedir. Bu da ABD dış politikasının, dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir olay üzerine tavrını takınıp hamlesini yapabileceğini göstermektedir. Özetle şunu söyleyebiliriz: uluslararası sistem ve sistemdeki değişen güç dengesi, derinleşen karşılıklı-bağımlılık, küreselleşmenin hızla yaygınlaşması ve küresel problemler gibi unsurlar, ABD dış politikasını etkileyen temel dış faktörlerdir (Wittkopf vd., 2008: 20).

Uluslararası ilişkiler disiplininin temel teorilerinden olan realizm, uluslararası sistemin yapısını, en basit ifadelerle, devletler arasındaki güç dağılımı mücadelesi olarak tanımlar. Bu yapı da devletlerin dış politika davranışlarını belirler (Wittkopf vd., 2008: 146). Gerek 1648 Westphalia Barışı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na kadarki çok kutuplu sistemde gerekse Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu sistemde ülkeler, kendi çıkarlarını güç dengesini sağlamakla korumaya çalışmıştır (Waltz, 1979). Waltz'un bu ifadeleri Soğuk Savaş sonrası da geçerliliğini devam ettirmiş, değişen güç dengelerine ve sayısı artan dinamiklere rağmen devletler, doğal olarak çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. ABD dış politikasını etkileyen dış kaynaklar, dönemlere ve sistemlere göre çeşitlilik gösterdiğinden çalışmanın bu bölümünde alt başlıkları kronolojik sırayla her dönemin kendine ait unsurlarıyla adlandırarak incelemek daha sağlıklı olacaktır.

1.1.1. I. Dünya Savaşı Öncesi Çok Kutuplu Dönem

On sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllardaki sistemin temel özelliği, eski dünyada birden çok güçlü devletin aralarındaki çekişmelere sahne olmasıdır. ABD on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru bağımsızlığını ilan ettiğinde, eski dünyada İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya gibi devletler çok kutuplu sistemin güçlü ülkelerindendi. ABD ise bağımsızlık mücadelesinden yeni çıkmış, sadece üç milyonluk bir nüfusa sahip ‘cüce’ bir devlettir. Bu ortamda, ilk Amerikan diplomatlar ve karar vericiler ABD dış politikasını, devletlerinin bağımsızlığı geri alınamaz biçimde sağlamlaşana kadar gayet akılcı manevralarla usta bir şekilde yönetmişlerdir. İngiltere’ye karşı verilen bağımsızlık mücadelesi sırasında Fransa’dan destek sağlanmıştı. Tam o sıralarda patlak veren Fransız İhtilâli sayesinde Fransa’nın beklentilerini de yerine getirmekten kurtulan ABD, Başkan James Monroe’nun 1823’te yayınladığı bildirgeyle “Amerika Amerikalılarındır” ilkesini benimseyerek kendi kıtasına çekilmişti. Güçlü donanması sayesinde Avrupalı devletleri Yeni Dünya’dan uzak tutabilen ABD, tarımsal toplumdan endüstriyel topluma geçiş sürecini başlatmıştı. (Wittkopf vd., 2008: 147-148).

ABD, yaklaşık bir asır süren bu içe kapanma politikasına, I. Dünya Savaşı sırasında ara vermiştir. Daha önce Monroe doktrini ile Avrupalı devletlerin kendi sorunları yüzünden yaptıkları savaşlarda taraf tutmama kararı almış olan ABD, Almanya’nın denizde İngiltere’ye ve karada Fransa’ya karşı üstünlük kurmaya başladığı, Rusya’da ise devrimin gerçekleştiği 1917 yılında dünya savaşına müdahil olmuştur. ABD’nin savaşa girmesinin ardında, muhtemel zaferinin sonucunda yükselecek Alman gücünün kendisine tehdit olma potansiyeli yatmaktadır (Serfaty, 1972: 7-8). I. Dünya Savaşı sona erdikten sonra ABD, uluslararası anlaşmazlıkların kalıcı çözümü için Avrupa devletlerinin bir uluslar-üstü kuruluş inşa etmesi gerektiğini tavsiye ederek Monroe doktrini gereğince kendi kıtasına geri dönmüş ve Avrupa’nın savaş sonrası politikalarına karışmamayı tercih etmiştir. Ancak bunun da uluslararası problemleri çözmek için yetersiz olduğu II. Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle anlaşılınca, ABD’nin savaş sonrası politikası daha farklı olmuştur.

1.1.2. ABD Hegemonyası

II. Dünya Savaşı, ABD’nin dünyadaki iktisadi ve askeri konumunun zirve yapmasına sebep olmuştur. Amerikan ekonomisi gayrisafi milli hâsıla (GSMH),

tarımsal üretim, mal ve hizmetlerin tüketimi gibi konularda keskin bir şekilde yükselmiş ve dünyada rakipsiz bir konuma gelmiştir. Avrupa ise tam tersine savaştan adeta yaralı olarak çıkmış, ekonomisi büyük zarar görmüştür. Sovyetler Birliği bile 7 milyon sivil ve 11 milyon asker kaybıyla büyük tahribata uğramıştır. Buna karşın ABD'nin 400 bin asker kaybı göz önüne alındığında Sovyetler Birliği'nin ne kadar büyük bir yara aldığı anlaşılmaktadır. ABD'nin 1947 yılında dünya ekonomisinin neredeyse yarısına sahip olması iktisadi, atom bombası tekeline sahip olması da askeri açıdan hegemon bir güç olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak 'Amerikan Yüzyılı' çok uzun sürmemiş, Sovyetler Birliği ABD'nin atom bombası tekeline 1949 yılındaki başarılı testle son vermiştir. Daha da önemlisi, Sovyetler Birliği'nin 1957'deki kıtalararası balistik füze denemesi, artık uluslararası sistemin kısa dönemli tek kutuplu düzenden iki kutuplu düzene evrildiğini ilan etmiştir (Wittkopf vd., 2008: 148-149).

1.1.3. Soğuk Savaş Dönemi

İki kutuplu sistem genellikle, küresel gücün ABD ve Sovyetler Birliği'nin elinde yoğunlaştığı, 1940'ların sonlarından Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar geçen yaklaşık elli yıldaki uluslararası sistemi tanımlamaktadır. Ancak Harrison Wagner'ın 1993 tarihli makalesinde de belirtildiği üzere, bu görüşe muhalif düşünceler de azımsanamayacak seviyededir. Örneğin bazı akademisyenler, 1960'lardan itibaren doğuda yükselen Çin'in de sisteme dâhil olarak iki kutuplu sistemi yıktığını savunmaktadır. Bazıları da 1962 Küba Krizi'nden sonraki yumuşama dönemiyle birlikte, iki-çok-kutupluluk¹ evresine geçildiğini ifade etmektedir (Wittkopf vd., 2008: 150). Sistemin adı her ne olursa olsun, II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrası dönemdeki kadar olmasa da, 1950'lerden sonra da ABD büyük ekonomisi, nüfusu, teknolojisi ve nükleer silahlarla pekiştirilmiş askeri gücü sayesinde düzenin en önemli aktörlerinden biri olmuştur.

ABD'nin, Monroe doktrinini bir daha dönmek üzere terk ettiği bu dönemden günümüze kadarki dış politikasında temel amacı, Batı'ya hâkim olmak; aynı zamanda bir başka gücün Orta Doğu veya Asya'da hâkim olmasını engellemektir (Mearsheimer, 2001: 46). Bunun da kendisinin askeri, siyasi ve iktisadi açıdan mutlak üstünlüğünün

¹ Bipolycentric

bulunduğu bir sistemin sağlanıp korunmasıyla mümkün olacağı ifade edilmektedir (Layne, 1997: 91).

Gerek Soğuk Savaş döneminde gerekse sonraki dönemde ABD dış politikasının amacı, kendisinin hâkim olduğu bir sistem inşası ve bunun sürdürülmesi olmuştur. Belki Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD'nin en bariz rakiplerinden biri bertaraf olmuştur ama özellikle yeni yüzyılla birlikte, yükselen Avrupa, Çin ve 'Güney' ülkelerinden müteşekkil bir çok kutuplu düzen meydana gelmiştir (Wittkopf vd., 2008: 151-156). Ayrıca tüm bunların dışında, küresel siyaseti etkileyen başka bir olgu daha vardır: terör.

1.1.4. Küreselleşen Dünya, Terör ve Yükselen Güney

Yirminci yüzyıl boyunca ABD dış politikasının bölgesel politikalar üzerine inşa edildiğini söylemek mümkündür. Sistemdeki değişimlerden bağımsız olarak, her dönemde ABD dış politikasının temel hedeflerinden biri, Asya ve Avrupa kıtalarında bir ülkenin hâkim güç olmasını engellemek olmuştur. ABD'nin hem iki dünya savaşına hem de Soğuk Savaş'a dâhil olmasının en önemli sebeplerinden birisi de budur (Lindsay, 2003). Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ABD, yirminci yüzyıldaki son mücadeleden de galip ayrılmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması, Soğuk Savaş'ı demokratik cephenin kazanması anlamına geliyordu. Bu cephenin tüm dünyaya barış için bir savı vardı: Demokratik Barış Teorisi. Bu teori, en basit ifadelerle, demokrasilerin birbirleriyle savaşmadığı ve savaşmayacağını savunuyor, küresel barışın ancak demokratik bir dünya ile mümkün olabileceğini ifade ediyordu (Doğan, 2011: 29). ABD de 'süpergüç' sıfatıyla, tüm dünyaya demokrasiyi yayma vazifesini üstüne almış, dünyanın -kendisine göre- karanlıkta kalan kesimlerine bu kutlu sistemi tanıtmayı kendine borç bilmişti.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından yeni bir dünya düzeni kurma çalışmalarına başlayan ABD, dünyadaki askeri varlığını yaygınlaştırmış, BM aracılığıyla çeşitli bölgelerdeki sorunlara müdahil olmuştur. Soğuk Savaş'ın bir kutbunu temsil eden NATO'nun görev tanımı genişletilerek Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin de bu pakta dâhil olmaları sağlanmıştır. Bu dönemde ABD'nin yeni dünya düzeni kurma hamleleri sadece siyasi ve askeri işbirliğini artırmak yönünde olmamış, ekonomik alanda da işbirliğini geliştirmek üzere bazı adımlar atılmıştır. Bunlardan en önemlileri,

Kuzey Amerika kıtasına yönelik Kanada ve Meksika'yla imzalanan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Asya-Pasifik bölgesine yönelik Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) hamleleridir.

Ancak ABD'nin George H. W. Bush dönemiyle başlayan bu dönemdeki yeni dünya düzeni kurma çabalarının başarıya ulaştığı söylenemez. Ekonomik alanda atılan adımlardan biri olan APEC, ABD'nin Asya-Pasifik'teki hedeflerine hizmet etmek üzere tasarlanmış, ancak özellikle Japonya ve Çin'le olan ekonomik ve ticari ilişkilerdeki problemleri bertaraf etmekte başarılı olamamıştır. ABD'nin müdahil olduğu sınır dışı operasyonlar, ya uluslararası krizlerin yatışmasını tam manasıyla sağlayamamış -Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması ancak bu kez Irak'ta krizin meydana gelmesi gibi- ya da Bosna-Hersek müdahalesinde olduğu gibi çok geç kalmıştır (Gözen, 2013: 24-26).

George H. W. Bush ve Clinton'un yönetimleri zamanında özellikle genişleme ve angajman ilkelerini öne çıkaran ABD dış politikası için 11 Eylül 2001 tarihi, bir dönüm noktası olmuştur. George W. Bush'un göreve gelmesinin üzerinden henüz bir sene bile geçmeden gerçekleşen bu terör saldırısı, daha radikal bir ABD dış politikasının başlangıcı olmuştur. Başkan Carter döneminden beri bir doktrinin dile getirilmediği ABD dış politikasında, 'önceden vuruş ve önleyici savaş' ilkeleriyle özetlenebilecek Bush doktrini öne çıkmış, teröre karşı savaş açılmıştır (Pirinççi, 2011).

George W. Bush döneminde yürütülen agresif dış politika, ABD'nin dünya kamuoyundaki imajının ciddi anlamda zedelenmesine sebep olmuştur. Bu imajın yenilenmesi görevi ise ABD'nin ilk siyahi başkanı olan Obama'ya düşmüştür. İlerideki bölümlerde daha detaylı ele alınacak olan Obama yönetiminin ABD dış politikasındaki dengeleme konusunun iki boyutu vardır. Birincisi, ABD dış politikasının iç dengesidir. Obama yönetimince ABD dış politikası, şu üç ayaktan oluşan bir iskemleye benzetilmiştir: askerî, diplomatik ve ekonomik (Deni, 2015: x; Birdsall, 2008: 2). Obama yönetimine göre dış politikada her üç bileşene de eşit bir şekilde önem verilmelidir. Herhangi bir ayağı uzun veya kısa olan iskemlenin kullanışsız olacağı gibi, herhangi bir bileşene gerekenden fazla önem verilmesi halinde de dış politikada dengesizlikler oluşacaktır. Obama, göreve başlamadan önce genelde askerî yönü ön plana çıkan ABD dış politikasında dengeleme yolunu seçmiş, doğrudan askerî müdahalelerden kaçınmış, askerî bütçesinde kısıntılara gitmiş, dış politikada

diplomasiye ve diyaloga daha fazla önem vermiş, böylece iskemlenin dengesini sağlamaya çalışmıştır. İkinci dengeleme ise ABD dış politikası uygulamaları hususundadır. Bununla birlikte Asya’da yükselen küresel güç olmaya aday Çin’e karşı da bir *dengeleme* politikası yürütülmesi gerektiğini düşünerek odağını Avrupa ve Orta Doğu’dan Asya-Pasifik bölgesine kaydırma eğilimine girmiştir. ABD’nin Avrupa ve Orta Doğu’ya gösterdiği gereğinden fazla ilgiyi, yükselen Asya’ya doğru kaydırması şeklinde özetlenebilecek bu stratejik değişim, resmi kaynaklar tarafından önce ‘Asya’ya geri dönüş’, sonra ‘Asya’ya doğru yeniden dengeleme’ ifadeleriyle dile getirilmiştir.

Obama dönemi ABD dış politikasında ortaya çıkan dengeleme vurgusu, sebepsiz ortaya atılmış bir söylem değildir. Çünkü uluslararası sistemin özellikleri ve uluslararası aktörler sabit kalmamaktadır. Örneğin, 1945’te 51 üyeyle kurulan Birleşmiş Milletler’in (BM) üye sayısı, geçen yetmiş yılda neredeyse dörde katlanmıştır (Birleşmiş Milletler, t.y.). Sonradan katılan ülkelerin bir kısmı Sovyetler Birliği’nden ayrılan devletler olsa da, pek çoğu yüzyıllarca İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz, Hollanda gibi imparatorlukların Afrika ve Asya’daki kolonileri olmuş devletlerdir. Soğuk Savaş döneminde Batı’nın endüstriyelmiş ülkelerinin haricindeki gelişmekte olan bu ülkeler genellikle ‘Üçüncü Dünya’ olarak adlandırılmaktaydı. Ancak Soğuk Savaş’ın ardından bu sınıftaki devletleri tanımlamak için daha geniş ve daha doğru bir terim kullanılmaya başlandı: ‘Küresel Güney’ (Wittkopf vd., 2008: 158). Zira bu sınıf sadece az gelişmiş ülkeleri değil; aynı zamanda Brezilya, Rusya, Çin, Hindistan ve Türkiye gibi hem nüfus hem de ekonomi olarak büyük devletleri de kapsamaktadır.

2000’li yıllara kadar, dünya ekonomisinin ağırlığı Kuzey ülkeleri olarak bilinen ABD, Japonya, Batı Avrupa, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada eksenindeydi. Ancak yeni yüzyılla birlikte dünyanın ekonomik merkezinde bir değişim olduğu görülmektedir. Ekonomik olarak Asya-Pasifik bölgesi, son zamanlarda muazzam bir ivmeyle yükselişe geçmiştir. Özellikle Çin ve Hindistan, hem nüfusları hem de ekonomik performansları sayesinde diğer Asya-Pasifik ülkeleri içinde yeni bir ekonomik merkez konumuna gelmişlerdir (Klein-Salvatore, 2013: 416). Hatta BM Kalkınma Programı’nın 2013 raporuna göre, 2050 yılına kadar Brezilya, Çin ve Hindistan’ın toplam ekonomisinin tüm dünya ekonomisinin yüzde kırkına ulaşacağı tahmin edilmektedir (UNDP, 2013: 13). Bir başka analize göre ise 2020 yılında Çin

ekonomisinin ABD ekonomisine üstünlük sağlayacağı belirtilmektedir (Economist, 2006). Hâl böyle iken, ABD'nin istikrarsız ve dünya kamuoyunda ABD'nin imajına zarar vermiş Orta Doğu politikalarından vazgeçip Asya-Pasifik bölgesine kayması, oldukça anlaşılır bir durumdur.

ABD dış politikasının şekillenip yönlendirilmesinde dış faktörlerin etkisi, daha önce de ifade edildiği üzere, kaçınılmazdır. Ancak dış faktörlerin ABD dış politikasına etki etme gücü, Amerikan karar vericilerin algılarıyla doğrudan bağlantılıdır. Yani herhangi bir dış faktör, Amerikan karar vericilerini etkiledikleri derecede önem arz eder ve bu önem nispetinde dış politikanın belirleyici unsurlarından olur. Amerikan karar vericilerinin algılarını ve eylemlerini ise iç siyasi düzen, kamuoyu, lobicilik faaliyetleri ve dış politika öncelikleri gibi iç faktörler belirlemektedir (Hossein, 2009: 33). Bu fikirden yola çıkan birçok dış politika analizcisine göre ABD dış politikası için iç kaynaklar, dış kaynaklara göre daha önemli bir rol oynamaktadır (Nguyen, 2014: 21).

1.2. Toplumsal Kaynaklar

ABD dış politikasının toplumsal kaynakları, ABD'nin dış politikasını şekillendiren unsurlardan olan sosyal düzeni ve sivil toplumu içermektedir. Amerikan sosyal düzenini ve sivil toplumunu ise Amerikan değer, yargı ve inançları, kamuoyu, çıkar grupları ve medya oluşturmaktadır.

Bir ulusun, sınırları çok geniş bir güce ve evrensel bir göreve sahip olma inancı, büyük iyilik ve güzelliklere vesile olabileceği gibi yine büyük zarar ve fenalıklara da sebep olabilir (Leffler, 2005: 395). ABD'de adeta kutsanan bir kavram olan 'istisnacılık' da bununla alakalıdır. Amerikan istisnacılığı, ABD'nin diğer ülkelerden farklı, adı üstünde bir istisna olduğunu ve büyük güç olmanın beraberinde büyük bir sorumluluğu getirdiğini savunan bir akımdır. Bu büyük sorumluluk, en basit ifadelerle, tüm dünyaya özgürlük ve demokrasiyi yaymaktır ve bunun için gereken ne ise o yapılmalıdır (Leffler, 2005: 553). Amerikalılar, bu büyük sorumluluğu bir yük olarak algılamazlar ve bunun yerine getirilmesi için her yolun mubah olduğunu kabul ederler. Sonuç olarak da ABD dış politikası bu akımdan yola çıkarak, bu sorumluluğun yerine getirilmesini hem ABD'nin hem de insanlığın ortak çıkarı olarak varsayar (McCartney, 2004: 402). ABD'nin bu eğilimi, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra daha da

belirginleşmiştir. 2002 yılının Eylül ayında Ulusal Güvenlik Stratejisi beyanında siyasi ve ekonomik özgürlük, diğer ülkelerle barışçıl ilişkiler ve insan onuruna riayet gibi kavramlar vurgulanarak ABD'nin adaleti ve özgürlüğü savunmasının tüm insanlık için faydalı olacağı ifade edilmiştir. Bu beyanda, demokrasi, insan hakları, özgürlük gibi değerlerinin ABD için faydalı olduğu gibi, dünyanın geri kalanı için de pek tabi yararlı olacağının altı çizilmiştir (Beyaz Saray, 2002: 3). Hâl böyle olunca da, 11 Eylül sonrası dünyanın, ABD'nin sunduğu bu değerleri kabul etmeme gibi bir durumu ortadan kalkmıştır. Amerikan değerlerini kabul etmeyen ülkeler ötekileştirilmiş ve ABD ile aynı safta olmayan dünyanın 'kötü' tarafında oldukları varsayılmıştır. 2002 yılında yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi özü itibarıyla, aslında kendi çıkarları doğrultusunda güç arayışı içinde olan ABD dış politikasının bencillikten uzak ve tüm dünya için gerekli hamleler olarak algılanması için hazırlanmış bir metin olarak da yorumlanabilir.

1.2.1. Kamuoyu

Kamuoyu, ABD dış politikasının toplumsal kaynaklarından biridir. Araştırmalarda Amerikan kamuoyunun ABD dış politikasında ne ölçüde etkili olduğu üzerine çalışmalar yapılmaktadır ve birbirinden farklı sonuçlar elde edilmektedir. Bir tarafta, Amerikalıların dış politikayı özel uzmanlık gerektiren bir konu olarak gördüklerinden Amerikan kamuoyunun ABD dış politikası hususunda yürütme organını kısıtlayıcı etkisinin bulunmadığına yönelik çalışmalar vardır. Amerikan kamuoyunun istikrarsız ve tutarsız olduğu için dış politikayla alakalı karar vericiler üzerinde etkili olmadığı, Gabriel Almond (1950: 53) ve Hans Morgenthau'nun (1948: 100-101) çalışmalarında ifade edilmiştir. Diğer taraftan da kamuoyunun desteği olmadan ABD dış politikasının başarılı olamayacağını savunan Alan Monroe (1979: 21-23), Bruce Russett (1990: 17) ve Eugene Wittkopf (1990: 25-27) gibi akademisyenler, çalışmalarında Amerikan kamuoyunun ABD dış politikasını yönlendirmede etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Ampirik bir çalışmada, uluslararası bağlantıları bulunan Amerikan iş gruplarının Amerikan hükûmetinin yasama ve yürütme organlarına etkide bulunarak ABD dış politikasında tesirli olmaya çalıştıkları belirlenmiştir (Jacobs - Page, 2005). Bu çalışmanın en şaşırtıcı kısmı, kamuoyunun ABD dış politika yapıcılarını üzerindeki cılız –

hatta hiç olamayan– etkisidir. Bu çalışmaya göre, kamuoyunun Amerikan dış politikası üzerinde tutarlı, kalıcı ve önemli bir etkisi tespit edilememiştir (Jacobs - Page, 2005: 117). Hâlbuki kendi demokratik olgunluğuyla övünen bir devlette dış politika yapıcılarının halkın görüşlerini de önemsemesi beklenmektedir. Başka bir çalışma da bu görüşü destekler niteliktedir. Daniel Yankelovich'e (2006: 12) göre, kamuoyu –destek de olsa karşı da çıksa– genelde dış politika konusunda önemsenmemektedir. Ancak bazı zamanlarda –Vietnam Savaşı zamanında olduğu gibi– kamuoyu, dış politika yetkililerini etkilemeye yetecek seviyede önem kazanabilmektedir.

Başka bir çalışmaya göre kamuoyu, ABD dış politikasında güç kullanımı kısıtlayan bir etkiye sahiptir. Eğer bir başkan başarıdan son derece emin değilse, yani kuşkusu varsa, kamuoyunun verebileceği ters tepki ihtimali, başkanın askeri güç kullanımı gibi riskli dış politika uygulamalarından alıkoymaz (Baum, 2004: 11-12).

Amerikan halkı, özellikle geçtiğimiz yüzyılın sonlarına doğru kendilerini güven içinde, müreffeh ve kendilerinden emin duygularla yaşamıştır. ABD'yi dünyanın en güçlü ülkesi olarak görmüşler, küresel güç olmak için güçlü ekonominin askeri güçten daha önemli olduğuna inanmışlardır. ABD'nin o günkü konumuna etkili ve akıllı dış politika sayesinde ulaştığına inanarak ülkenin dış politika aklına sonsuz bir güven beslemişlerdir (Rielly, 1999: 97). Ancak yeni yüzyılın başlamasıyla birlikte bu güven duygusunda oldukça keskin bir değişim olmuştur. 11 Eylül saldırıları ile Afganistan ve Irak'taki savaşlar, 2004 başkanlık seçimlerindeki tercihleri etkilediği gibi, dış politikanın da sorgulanmasına yol açmıştır. Hatta 2004 seçim döneminde 1975 Vietnam Savaşı'ndan beri ilk kez dış ilişkiler ve ulusal güvenlik konuları, gündemde ekonomiden bile daha ağır basan konular olmuştur (Hosseini, 2009: 37). Terör tehdidi, kamuoyunun askeri güç kullanımı konusundaki tavrını da etkilemiştir. 2004 yılının Ağustos ayında yayınlanan bir kamuoyu yoklamasına göre Amerikan halkının % 88'i, 'ülkeyi dış tehditlerden korumak için tedbir alma'yı dış politikanın en önemli önceliği olarak belirtmiştir. Halkın Irak'taki savaşla alakalı derin tereddütleri olmasına rağmen önleyici doktrine ² güçlü bir destek vardır. Ankete katılanların % 60'lık bir kısmı da güç kullanımının ABD'yi ciddi bir şekilde tehdit eden ülkelere veya oluşumlara karşı kullanılabilecek etkili bir araç olarak kabul etmektedir (Pew Research Center, 2004).

² Pre-emptive doctrine

Yukarıdaki örneklerde kamuoyunun dış politika algısının ve dış politikaya etkisinin tutarlı olmadığı görülmektedir. Ancak şu üç durum bir araya geldiği takdirde kamuoyu dış politikayı yönlendirebilir:

- Bir politik hamle veya karar konusunda halkın büyük kısmının –lehte veya aleyhte– fikir birliğine varmış olması
- Kararın öneminin, aciliyetinin ve zorunluluğunun yüksek olduğu durumlar
- Halkın, yönetimin kamuoyunu önemsemesi gerektiğine inanılan meseleler (Baum, 2004: 12-13)

1.2.2. Çıkar Grupları

ABD dış politikasının toplumsal kaynaklarından bir diğeri de çıkar gruplarıdır. Eski ABD başkanlarından Dwight Eisenhower, başkanlığı bırakmadan kısa bir süre önce Amerikan halkını çıkar gruplarının ve çeşitli lobilerin ABD dış politikasına etkisi hususunda uyarmıştı. Eski başkanın bu uyarısını doğrularcasına, Washington’un günümüzün meşhur K Sokağı’nda yaklaşık 34 bin lobicilik faaliyetleri yürüten firmanın bulunduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda kongre üyesi, bakanlık yetkilisi ve federal hükümette görevli olan bu kişiler, işçi sendikaları, özel şirketler, etnik ve dini gruplar gibi birçok kesimin adına lobicilik faaliyetleri yürütmektedirler (Hossein, 2009: 39).

Bu çıkar gruplarından olan ve etnik kimliğe dayalı diaspora faaliyetleri gösteren bazı örgütler, ABD dış politikasının şekillenmesinde oldukça etkilidir (Rubenzer, 2008: 169). Bu aşamadaki en önemli soru, hangi kıstaslara sahip diaspora lobilerinin ABD dış politikasında etkili olabileceğidir. Literatürde etnik azınlık gruplarının ABD dış politikasına etki edebilmesi için gereken kriterlerden en sık kullanılan altısı³ üzerinde karşılaştırmalı nitel analiz yöntemi kullanılarak bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya göre, bu altı kıstastan sadece ikisinin başarılı bir etki sağlamak için gerekli olduğu saptanmıştır: örgütsel güç ve siyasi etkinlik seviyesi (Rubenzer, 2008: 178-179).

ABD dış politikasında tesirli gruplardan birinin Yahudi lobisi olduğu bilinmektedir. Ancak son zamanlarda yükselen bir Hint lobisi de görülmektedir (Kirk, 2008: 276). Bununla birlikte *The Heritage Foundation*, *American Enterprise Institute*,

³ Rubenzer’in (2008) çalışmasına göre en sık kullanılan altı kriter şunlardır: 1. Siyasal Birlik, 2. Stratejik Kümelenme, 3. Sayısal Önem, 4. Örgütsel Güç, 5. İzafi Geçirgenlik, 6. Etkinlik Seviyesi

Carnegie Uluslararası Barışa Destek Kurumu ve *Dış İlişkiler Konseyi* gibi düşünce kuruluşlarının da dış politika sürecindeki etkisi yadsınamaz (Wiarda, 2008: 116).

Dini grupların siyasallaşması da ABD dış politikasına etkisi olan bir vakadır. William Martin (1999), Jeremy Mayer (2004), Stephen Zunes (2005) ve Walter Mead (2006) gibi akademisyenler tarafından *Hristiyan Sağ*⁴ gruplarının ABD dış politikasındaki rolü üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda yazarlar, Hristiyan Sağ'ın ABD sosyal ve siyasi hayatında artık kalıcı ve önemli bir yer edindiği hususunda hemfikirdir.

Hristiyan Sağ, bünyesinde bulundurduğu pek çok alt grup, yerel TV ve radyo kanalları, yayın kuruluşları, hatta yurtdışı bağlantılarıyla hem ABD kamuoyu hem de dış politikası üzerinde oldukça etkili bir gruptur. Aynı zamanda *Hristiyan Siyonistler* adıyla da bilinen bu grup, İsrail'in ve politikalarının sadık bir destekçisidir (Zunes, 2005: 75). Hatta Hristiyan Sağ'ın ABD'nin Orta Doğu politikalarında İsrail'e desteği, Yahudi Siyonistler'den daha etkilidir. Stephen Zunes bu savını, 2002 yılının Nisan ayında Washington yönetiminin İsrail'e Batı Şeria'ya olan saldırılarını sona erdirmesi ısrarının ardından, bu durumu protesto eden 100 binden fazla e-postanın Hristiyan Sağ'ın organizasyonu ile Beyaz Saray'a gönderilmesi olayıyla desteklemektedir. E-posta yağmurunun ardından Beyaz Saray'ın tavrı tamamen değişmiş; yayınlanan mesajda İsrail'in desteklendiği ifade edilmiştir (Zunes, 2005: 76). Hristiyan Sağ'ın İsrail'e bu desteği, teolojik bir doktrinden kaynaklanmaktadır: Milenyum Öncesi Dispensasyonalizm⁵. Bu görüşe göre İsrail devletinin eksiksiz bir şekilde yeniden tesis edilmesi, şimdiki zamanın bitip Hz. İsa'nın yeryüzüne tekrar gelerek saltanatını kurması için ön koşuldur. Bu sebeple, eğer Hristiyanlar Tanrı'nın planını bozmak istemiyorlarsa İsrail'i desteklemek mecburiyetindedir (Martin, 1999: 71).

ABD dış politikası üzerinde etkisi olan bir diğer lobi de İsrail yanlısı gruplardır. Bu konu üzerindeki hararetli tartışmaları, John Mearsheimer ve Stephen Walt'ın *London Review of Books*'ta yayınlanan makalesi (2006a) ateşlemiştir. Aslında yazarlar bu makaleyi ilk olarak *Atlantic Monthly* adlı dergiye göndermişler ancak buradan olumsuz cevap almışlardır. Bu reddi yemelerine rağmen yılmayan yazarlar, çalışmanın

⁴ Christian Right

⁵ Dispensationalist Pre-millennialism

taslaklarını Harvard Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi internet sitesi üzerinden yayınlamışlar (Mearsheimer-Walt, 2006b) ve makaleyi sonunda yayınlayacak olan London Review of Books'a göndermişlerdir. Birkaç ay sonra, ilk makaleye yapılan eleştiriler de göz önünde bulundurularak daha geniş bir çalışmayı da Middle East Policy dergisine göndermişlerdir (Mearsheimer-Walt, 2006c). Sonunda bu iki yazar bu rağbet gören ve ABD dış politikası alanında yeni bir tartışma alanı açan bu çalışmalarını kitaplaştırarak (Mearsheimer-Walt, 2007) yayınlamışlardır.

Mearsheimer ve Walt bu çalışmalarında ABD iç siyasetiyle dış politikasının arasındaki karmaşık ilişkiye odaklanmışlardır. İsrail lobisini açıklayarak iç ve dış politikadaki etkisini analiz etmişler, kamuoyunun İsrail algısını yönetmeye çalışmasını irdelenmişlerdir. Ayrıca ABD'nin bölgede İsrail'e yaptığı ekonomik ve askeri desteği sorgulamışlar, İsrail-ABD ilişkilerini *stratejik ortaklıktan* ziyade *stratejik külfet* olarak tanımlayarak ABD'nin Irak'ı işgal etmesinin ardındaki en önemli faktörün İsrail lobisi olduğunu iddia etmişlerdir. Mearsheimer ve Walt'ın bu çalışmaları, Amerikan aydınları ve akademisyenleri arasında büyük bir infiale yol açmıştır. Makalelerin ve kitabın yayınlanmasının hemen ardından onlara karşı reddiyeler ve tekzipler yayınlanmış, “entelektüel ukalalığın en şahane örneğini göstermek” (Friedberg, 2006: 59), “kafası karışmak” (Ross, 2006: 61), İsrail lobisinin ABD dış politikası üzerindeki etkinliğini “fazla şişirmek” (Ben-Ami, 2006: 62), ABD'nin Orta Doğu politikasını hızlandırmaktan ziyade “hantallaşmasına” sebep olmak (Mead, 2007: 160) ve yakın tarihi yanlış okumak (Fishman, 2008: 180) gibi ifadelerle suçlanmıştır.

1.3. Yönetimsel Kaynaklar

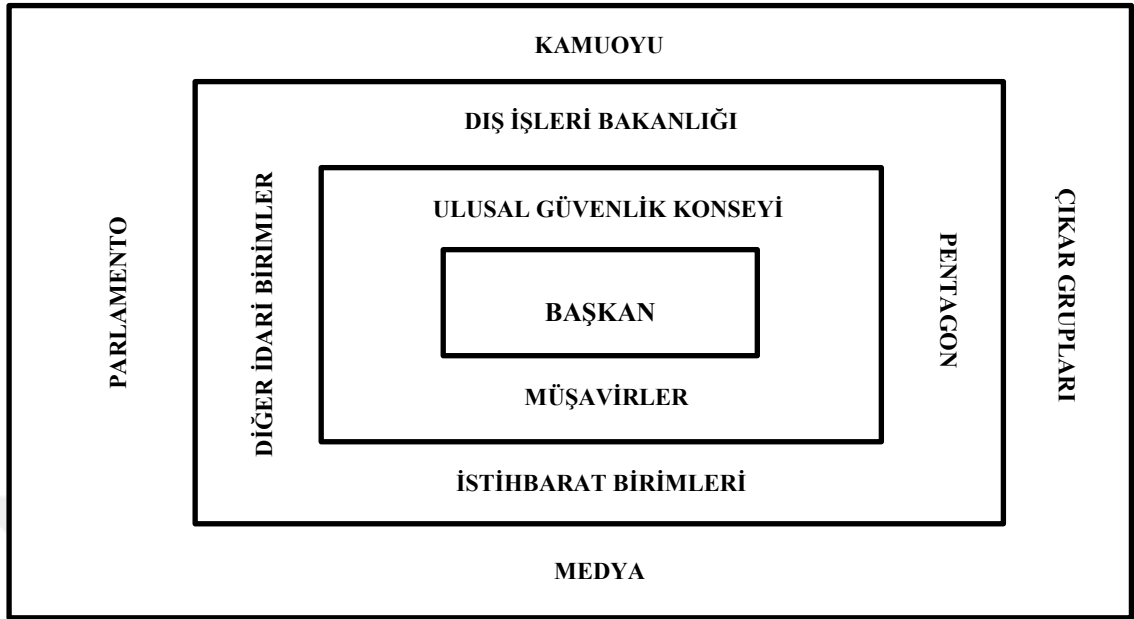
Bir ülkenin yönetim yapısının hukuki düzenlemelerinin, o ülkenin dış politikasının temel belirleyicilerinden biri olduğu aşikârdır. Devlet yönetim yapısının dış politika yapımı sürecindeki etkisi, ülkeden ülkeye değişebilmektedir. ABD sisteminin temel felsefesi olan ‘kuvvetler ayrılığı’ ilkesi de dış politika yapımı sürecine etkisini güçlü bir şekilde yansıtmıştır. ABD anayasasına göre hem yasama hem de yürütme organları, dış politika üzerinde neredeyse aynı oranda güce sahiptir. Bunlarla birlikte, 1947 yılında Harry Truman tarafından kurulan Ulusal Güvenlik Konseyi de ABD dış politikasının önemli bir kurumu haline gelmiştir (Hossein, 2009: 43).

Tablo 1: Başkan'ın ve Kongre'nin Yetkileri (Jentleson, 2004: 34)

	Başkan'ın Yetkileri	Kongre'nin Yetkileri
Savaş Durumu	Başkomutan	Ortak savunmayı sağlama; savaş ilanı
Antlaşmalar	Antlaşmaları imzalamak	Antlaşmaları üçte iki çoğunlukla onaylamak (Senato)
Atamalar	Üst düzey devlet görevlerine atama yapmak	Başkan'ın atamalarını onaylamak (Senato)
Dış Ticaret	Doğrudan yetkisi yok; ancak antlaşma imzalama ve devlet görevlisi atama yoluyla dolaylı etkiye sahip	Doğrudan yetkili: dış ticareti yasalarla düzenleme
Genel Yetkiler	Yürütme gücü, veto yetkisi	Yasama gücü; Bütçe hazırlama yetkisi

Görüldüğü üzere, Amerikan karar alma sürecinin en öne çıkan özelliği, kuvvetler ayrılığı ilkesidir. Bu yüksek adem-i merkeziyetçi yapısı sayesinde, ABD politikalarının tek bir aktörün diktasında şekillenmediği görülmektedir. Anayasa, gücü ve yetkiyi başkanlık makamı ile ikili parlamento arasında paylaşmış, böylelikle doğal bir öz denetim mekanizması oluşmuştur. ABD'nin ana politika kuruluşları, aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere, Dış İşleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Konseyi ve diğer istihbarat bürolarıdır.

Şekil 2: ABD dış politika kuruluşları (Cameron, 2003: 37)

Yukarıdaki tabloda ve şekilde Amerikan yasama ve yürütme organlarının dış politikayı ilgilendiren konulardaki yetki paylaşımı en basit haliyle verilmiştir. ABD anayasası Başkan'ı 'başkomutan' olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Başkan, Senato'nun üçte ikilik onayı şartıyla, uluslararası antlaşma imzalayabilmektedir. Böylece Başkan, yasama organın gözetiminde de olsa, baş diplomat olarak tanımlanabilmektedir. Ayrıca Başkan'ın büyükelçilik gibi önemli mevkilere memur atama yetkisi de vardır. Bu yetki de, diğer yetkiler gibi, yasama organının onayına bağlıdır. Ek olarak, ABD anayasası dış ticaret ile ilgili doğrudan bir yetki tanımlaması yapmamış olsa da, atama ve antlaşma onaylama gibi yetkileri sayesinde Başkan, dış ticaret konusunda doğrudan yetkilidir. Tabloya genel olarak baktığımızda, yürütme gücü ve veto yetkisine sahip olan Başkan'ın dış politika konusundaki yetkilerinin, bütçeyi hazırlama ve onay makamı olmak gibi güçlü kozlara sahip yasama organları tarafından dengelendiğini görmekteyiz.

1.3.1. Başkan'ın ve Kongre'nin Dış Politika Konusundaki Nüfuzu

Dışarıdan bakıldığında dış politikada tamamen Başkanların etkisinin olduğu düşünülse de gerçekte durum biraz daha farklıdır. ABD Anayasası dış politika gücünü Başkan ile Kongre arasında paylaştırmış, böylece dış politika yapımında iki kurumun da etkin olması sağlanmıştır. Tablo 1'de de görüldüğü üzere, ABD kanunlarının Başkan ve

Kongre'ye dış politika konusunda verdiği yetki ve sorumlulukları incelendiğinde, birbirini dengeleyen bir durumun söz konusu olduğu fark edilmektedir. Yasama ve yürütme organları dış politika yapımında önemli roller üstlenmektedir. Her iki organ da dış politika başlatma ve devam etmekte olan politikaları değiştirme fırsatına sahiptir. Richard Grimmett, ABD Dışışleri Bakanlığı resmi internet sitesinde yayınlanan çalışmasında, ABD'nin dış politika oluşumundaki 12 temel usûl olduğunu belirtmiştir. Bunlardan 6'sı yürütme organının, yani Başkan'ın inisiyatifindedir: olaylara verilen karşılıklar; mevzuat için öneriler; uluslararası anlaşmaların müzakere edilmesi; politik beyan; politika uygulaması; bağımsız eylem. Bu durumlarda yasama organı, yani Kongre, hem destek verebilir hem de karşı çıkabilir. Ancak bağımsız Başkan eylemi söz konusuysa, kısa vadede bu durumu değiştirmek oldukça zor olabilir. Mevzuat değişikliği ya da uluslararası anlaşmaların kabulü gibi konularda ise yasama organının eli çok daha güçlüdür. Pek çok olayda Kongre Başkan'ı desteklese de onaylama sürecinde büyük düzenlemelere de gidilebilmiştir. Yasam organının, yani Kongre'nin inisiyatifinde olan diğer 6 usûl ise şu şekildedir: yasa tasarısı veya politik beyan; yasama yönergeleri; yasama baskısı; yasama kısıtlamaları veya fon reddi; gayri resmi tavsiyeler; kongre denetimi. Bu durumlarda da yürütme organının destekleme veya karşı çıkma imkânı vardır. Ancak Başkan Kongre'ye göre daha avantajlı bir konumdadır. Çünkü veto yetkisi olmakla birlikte yönergeleri ve kısıtlamaları yorumlayıp uygulama konusunda eli daha güçlüdür. Gayri resmi tavsiyelere uyup uymamak ve zamanını belirlemek de tamamen Başkan'a bağlıdır. Grimmett'e göre dış politika yapımı karmaşık bir süreçtir. Başkanın nispeten daha ağırlıklı bir etkisinin olduğu görülen ABD dış politikasının güçlü ve etkili olabilmesi için, yine de, hem yasamanın hem de yürütmenin birlikte hareket etmesi gerekmektedir (Grimmett, 1999).

Başkan, her ne kadar ağırlıklı etkiye sahip olsa da dış politikayı kurgularken çeşitli kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası ilişkiler uzmanları, özellikle realistler, bu kısıtlamaların dış kaynaklı olduğunu belirtirler. Yani uluslararası güç dengesi gibi sistemsel özelliklerin Başkanların yapabileceklerini sınırladığını savunurlar (Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979). Bir başka görüş ise, Başkan'ın dış politika tercihlerini şekillendirmede dış faktörlerden ziyade çıkar grupları ve kongre gibi iç faktörlerin etkili olduğunu iddia eder (Fordham, 1998; Lindsay, 1994; Narizny, 2007). Öte yandan, Başkan'ın dış politika konusunda iç politik meselelere göre daha baskın bir

rol oynadığını savunan ve literatüre *Çift Başkan*⁶ olarak geçen bir düşünce eğilimi de vardır (Canes-Wrone, 2006; Edwards, 1989; McCormick-Wittkopf, 1990; Meernik, 1993). Bu görüşe göre Başkan, dış politikada iç politikaya göre daha etkilidir. Diğer bir ifadeyle, Başkan dış politika konusunda Kongre ve diğer faktörler tarafından çok daha az kısıtlanır.

Ancak tüm bu kısıtlamalara rağmen Başkan'ın dış politika yapımında pasif bir aktör olduğunu söylemek de yanlış olacaktır. Her dış politik meselede Başkan'ın veya Kongre'nin veya diğer unsurların sabit oranlarda etkili olduklarını iddia etmek de gerçekçi olmayacaktır. Her konunun kendine göre uzmanlık alanı ve öncelikleri vardır ve bunlar da hangi aktörün ne kadar etkili olacağını belirlemektedir. Başkan'ın dış politikadaki nüfuzu, konunun aciliyeti ve ehemmiyetiyle doğru orantılıdır. Milner ve Tingley'in 2012 yılında yaptığı ampirik çalışma da bunu kanıtlamaktadır. Milner ve Tingley, yaptıkları istatistiksel çalışma neticesinde şu üç sonuca varmışlardır: Birincisi, dış politika araçları müştereken ve karşılaştırmalı analiz edilmelidir, çünkü birbirlerinin ikamesidirler. Yani hiçbirisi birbirinden bağımsız olarak ele alınmamalıdır. İkincisi, bazı dış politika araçları Kongre ve iç dinamikler tarafından daha fazla kısıtlanır. Üçüncüsü, ulusal güvenlikle doğrudan bağlantılı olan meselelerde Başkan'ın etkisi ve takdir hakkı çok daha geniştir (Milner-Tingley, 2012).

1.4. Rol Kaynakları

ABD dış politika dinamiklerinden olan rol kaynakları, hem yönetsel hem de bireysel kaynaklarla bağlantılıdır. Burada rol kaynaklarından kastedilen, Amerikan karar vericilerin bulundukları makamlara uygun hareket etme eğilimidir ve yönetsel kaynakların kısıtlamaları ile bireysel kaynakların farklılaştırması arasında yer edinmektedir. Bu duruma verilebilecek çok sayıda örneklerden biri, Bill Clinton'ın başkanlığa seçildiği ilk aylardaki iddialı dış politika tutumundan başkanlıktaki ilk yılını henüz doldurmuşken vazgeçerek daha ihtiyatlı bir politika izlemeye başlaması örnek verilebilir (Wittkopf vd., 2008: 456).

Yaygın görüşe göre, ABD dış politikasında her daim bir *üst akıl* etkisi mevcuttur. Karar alma sürecinde her aktörün rolü bellidir ve yasalarla sınırları

⁶ Two Presidencies

çizilmiştir. Dış politika konusunda karar alma sürecinde akılcılık hâkimdir ve bürokrasinin etkisi oldukça fazladır. Durumun böyle olmasının pek çok sebebi vardır. En önemlisi, yönetimin politikadaki değişikliklere ve yeni hedefler belirlemeye çok hevesli olmayışıdır. Çünkü federal yönetim altmıştan fazla resmi kurumdan ve sayısız danışma kurulundan oluşmaktadır. Buna 535 koltuklu Kongre de eklenince, yerleşmiş kabullerin ve oturmuş sistemin değiştirilmesinin ne denli zor olduğu görülmektedir. Hal böyle olunca karar alma mekanizmasının değişimi çok zor kabul eden, statükocu bir duruma yol açtığı gözlemlenmektedir. Pek tabii ki kademeli değişiklikler kabul edilebilir ve gerçekleşmesi nispeten daha kolaydır, ancak köklü değişiklikler ciddi bir çalışma, kadrolaşma ve bütçe gerektirmektedir (Wittkopf vd., 2008: 456). Peki, ABD dış politika yapımı sürecinde her aktörün rolü gerçekten katı bir şekilde sınırlanmış mıdır? Herhangi bir aktör bu sınırlardan taşabilir mi? Özellikle Başkanlar, sadece kendilerine biçilmiş rolü oynayan ‘kuklalar’ mıdır? Yoksa kendi değer yargılarıyla ve öncelikleriyle dış politikayı şekillendirebilirler mi? Bu soruların cevaplarını bulabilmek için öncelikle, rollerin dış politika yapımındaki etkisi ile rol kaynaklı davranışların iki farklı yorumu olan akılcı karar alma ve bürokratik siyaset modelleri ele alınacaktır.

1.4.1. Rol Teorisi

Rol teorisine göre karar alıcıların tutum ve seçimlerinde, kişisel karakterinden ziyade bulundukları konum etkili olur. Bu durum, üç başkan⁷ döneminde Federal Güvenlik Müsteşarlığı görevini yürütmüş Rufus Miles’in literatüre *Miles Kanunu* olarak kattığı ifadesiyle kısa ve net bir şekilde özetlenmiştir: “(siyasi bir meselede) nerede durduğun, (yönetimde) nerede oturduğuna bağlıdır⁸ (Miles, 1978: 399).” Bu görüşe göre, her rol veya pozisyon, görevin icra edilme yöntemini şekillendiren sosyal ve psikolojik talep ve beklentileri doğurur. Bu talep ve beklentiler, kişisel tercihlerden çok daha baskın şekilde rol sahibinin tutum ve eylemlerini etkiler. Bu bakış açısına göre bireyler önemsiz değildir. Ancak üstlenilen roller bireylerin davranışlarını biçimlendirir, kısıtlar ve karar alma özgürlüklerini sınırlar.

Siyasetçiler de bu olgudan muaf değildir. Her siyasi rol beraberinde belli kalıpları, beklentileri ve yükümlülükleri getirmektedir. Halefler, seleflerinden farklı bir

⁷ Dwight Eisenhower, John Kennedy ve Lyndon Johnson

⁸ Miles Kanunu’nun orijinal ifadesi şu şekildedir: “Where you stand depends on where you sit.”

üsluba sahip olabilir ve bu fark birçok konuda hissedilebilir; ancak kritik meselelerdeki eylemler her zaman aynı doğrultuda olacaktır. Pek tabii ki, rol teorisi politika oluşturma davranışını tek başına açıklayamaz. Güçlü bir kişilik, rolünü ve pozisyonunu yeniden tanımlayabilir. Örneğin Franklin Roosevelt'in başkanlığın kapsamını ve otoritesini artırdığı gibi, rolün sınırları bile genişletilebilir. Ayrıca, bazı pozisyonlar çok geniş ve esnek sınırlara sahip olabilir yahut birden çok yoruma açık olabilir. Dahası, özellikle yüksek makamlardaki bireylerin birden fazla role sahip olmaları da sıkıntı yaratabilir. Bu sebeplerle rol, karar alma sürecini tek başına açıklayabilecek bir etken değildir (Vertzberger, 1990). Bu durum, bireysel kaynaklar başlığında daha detaylı açıklanacaktır. Downs'un (1967) açıkladığı gibi, farklı değer ve amaçlara⁹ sahip farklı karar alıcı tipleri¹⁰ rollerini farklı yollarla yürütmektedir. Sonuca giderken kullanılan yol ve yöntemler farklılık gösterebilir. Ancak asıl hedef, farklı kişiliklerde dahi aynı sonuca ulaşmaktır.

ABD dış politikasını formüle dökrebilmek için tek başına yeterli olmamasına rağmen rol teorisi, ABD dış politikası için önemli bir çıkarım yapma imkânı sağlamaktadır. Buna göre, ABD dış politikasının doğasını doğru anlayabilmek için bireylerle birlikte üstlendikleri rollerin de göz önüne alınması gerekmektedir. Bu aynı zamanda olası dış politika değişimlerini de öngörmemizi sağlayabilir. Çünkü hedefleri roller belirler ve karar alma sistemindeki değişiklikler, politik hedeflerin değişmesi anlamına gelebilir (Wittkopf vd., 2008: 457).

1.4.2. Dış Politika Yapımı: Akılcı Karar Alma Süreci

1998 yılının Aralık ayında Başkan Clinton, Oval Ofis'teki basın toplantısında, Saddam Hüseyin'in 1991 yılında imzaladıkları ateşkesi ihlâl ettiği gerekçesiyle Irak'a karşı Çöl Tilkisi Harekâtının başlamak üzere olduğunu Amerikan halkına duyurmak için kameraların karşısına geçmişti (CNN, 1998). Aynı sahne, bundan beş yıl sonra, 2003'te bu sefer Başkan Bush tarafından tekrarlanmış, Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu'nun başlamak üzere olduğu Amerikan halkına Başkan tarafından ilan edilmişti (History, 2003). Farklı yıllarda farklı başkanlar tarafından Oval Ofis'te çizilmeye çalışılan imaj aynıydı: işbaşında kararlı bir başkomutan, elinde geçerli bir

⁹ Güç, kişisel güvenlik, ana hedefe ulaşma, teşkilata sadakat veya mümkün olan en iyi siyaset arzusu

¹⁰ İkbal düşkünü, muhafazakâr, yobaz, yandaş veya devletçi

sebeup bulunan deneyimli, fedakâr, enerjik bir başkan ve doğru kararı vermek için ihtimamla çalışan bir lider. Bu imaj, ABD dış politikasında (ve iç politikasında) hayati kararların, konunun her yönüyle ele alındığı sıkı bir süreçten geçerek sistemli bir şekilde çalışan akılcı aktörler tarafından alındığı görüşünü pekiştirmişti. Bu akılcı karar alma modeline göre ABD dış politikası, ülke için en iyi seçimi yapmak için ihtiyatlı bir fikrîsel süreçten geçerek ulusal çıkarları en iyi şekilde sağlama hedefiyle çalışan sistemli bir yapıya sahiptir (Wittkopf vd., 2008: 458).

Akılcı karar alma modeli, devleti homojen bir yapıya sahip üniter bir aktör olarak görür ve tüm politika yapıcılarının aynı akılcı süreçten geçen kararlar aldığını varsaymaktadır. Bu yaklaşıma göre devletin eylemleri belirli bir amaca yönelik, hedef odaklı davranışlar bütünüdür. Bunun için her türlü bilgiyi kullanır ve mümkün olan en iyi seçimi yaparak hareket eder. Ancak bu model, gerçek politik davranışları açıklamaktan ziyade ideal bir standardı anlatmaktadır. Yani bu teorik yaklaşım, pratiği anlama ve anlatma konusunda tek başına yeterli değildir. Nihayetinde politik davranışlar insan değişkenine bağlıdır ve her zaman ideali yansıtmayabilir.

1.4.3. Dış Politika Yapımında Bürokrasi

Akılcı model, yönetsel teori ile birlikte pratiği daha iyi ifade etmektedir. Yönetsel teori, ülke çıkarlarının en iyi şekilde sağlanabilmesi için nasıl bir bürokratik organizasyon kurulması gerektiğini açıklamaya çalışır. İş bölümü prensibine dayalı bürokrasiler, yönetim mekanizmasındaki her bireyin kendi konularında birer uzman olmalarını sağlamaktadır. Yetkinin farklı organlara paylaştırılması da bir karara varmadan önce ihtimallerin ince elenip sık dokunma olasılığını artırmakta, böylece daha akılcı bir davranışa sevk etmektedir. Yetki paylaşımının hiyerarşik düzene göre yapılması ve emir komuta zincirinin açık bir şekilde belirtilmesi, kimin hangi konudan kime karşı sorumlu olduğunu açıkça ortaya koymakta ve işlerin daha hızlı ve sağlam bir şekilde yürütmesini sağlamaktadır. Kurallar, her ana görevin nasıl yapılacağına taslağını çizmekte ve böylece işlerin nasıl yürütüleceği hususundaki olası tartışmaları en baştan bertaraf etmektedir. Bürokrasilerin bir arşiv sistemine dayandıkları göz önüne alındığında, bunun geçmiş kararlarla alakalı önemli bir veri bankası yaratması, gelecek kararlar için geniş bir bilgi birikimine sahip olunması anlamına gelmektedir. Ayrıca, prensipte bürokrasiler, başarı ve istidada dayalı en iyi ve en parlak personeli işe

almaktadır. Bu da adam kayırmacılığın –prensipite– önüne geçmektedir (Katsamunskaya, 2012).

Yukarıda özetle anlatılan bu şartlar, bürokratik yapılanmanın nasıl olduğunu değil, nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Gerçekte ise bürokrasi, sorunları çözdüğü gibi sorun yaratma potansiyeline de sahiptir. Kâğıt üzerinde, bürokrasinin başkana politikaları uygulama konusunda yardımcı olması beklenir. Fakat icraatta başkan, işleri yürütmek için dış işleri bürokrasisinin eline bakmaktadır. Başkanlık makamının bir ‘bürokratik tutsaklık’ içinde olduğundan bahsetmek mübalağalı bir tabir olabilir. Ancak başkanlar bilgi edinme, problemleri belirleme, çözüm üretme ve başkanlık emirlerini yürürlüğü koyma gibi hususlarda bürokrasiye ağır bir biçimde bağlıdır (Wittkopf vd., 2008: 464).

ABD dış politika yapımında bürokrasi, rol kaynakları kategorisi altında oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Ancak, daha önce de ifade edildiği gibi, bu kategori tek başına dış politika yapım sürecini açıklama yetisine sahip değildir. Güçlü karaktere ve karizmaya sahip bireyler bürokrasinin, kamuoyunun, medyanın ve çıkar gruplarının etkisini en aza indirebilir, kanunların sunduğu imkân ölçüsünde rollerinin ve pozisyonlarının sınırlarını daha geniş boyutlara ulaştırabilir yahut daha silik bir görüntü çizebilir. ABD dış politikasını anlayabilmek için incelenmesi gereken bir diğer dinamik, bireylerdir.

1.5. Bireysel Kaynaklar

Bireysel kaynaklar kategorisinde bireyden kasıt, devlet başkanlarıdır. Çalışmanın bu bölümünde ABD dış politikasında Başkanların etkisi işlenecektir. Böylece bireylerin kişisel arzularının, tutkularının, kaygılarının, fikirlerinin, genel kabullerinin, ön yargılarının, hatıralarının ve deneyimlerin ABD dış politikasının üzerinde etkisinin olup olmadığı ve eğer etkisi varsa bunun nasıl tezahür ettiği açıklanacaktır.

Gücü ve üstünlüğü göz önüne alındığında devlet başkanlarının, dış politikanın en önemli belirleyicisi olduğu düşünülebilir. Bu yersiz bir düşünce değildir, zira herhangi bir politikada olduğu gibi, dış politikada da başarılar veya başarısızlıklar her zaman yönetime, genellikle de yönetimin en tepesindeki kişi olan devlet başkanlarına mal

edilir. Bu durum, ABD dış politikası için de geçerlidir. ABD dış politikası tarihine baktığımızda, neredeyse her dönemin, başkanların isimleriyle anılan bir doktrinle (Monroe Doktrini, Bush Doktrini) ifade edildiğini görürüz. Aslında bu, demokratik seçim sisteminin yaratmış olduğu beklentilere paralel olarak, yeni yönetimin kendinden önceki yönetimden farklı olduğunu ifade etme dürtüsüyle alakalıdır. Farklı olmak da insan doğasından kaynaklanan bir davranış biçimidir. Algılar, kişisel ihtiyaçlar ve dürtüler, insanların davranışlarını biçimlendiren önemli etmenlerdendir. Bu durum siyasiler için de geçerlidir; karar alıcıların kişisel özellikleri, meselelere nasıl yaklaşacakları üzerinde etkilidir. Karar alıcıların meseleleri kavrama ve çözüme kavuşturma süreçleri, çoğu zaman, meselenin ne olduğundan ziyade dünyada nasıl görüldüğüyle alakalıdır (Boulding, 1959).

Algılar, sadece gözlemlenen olayın zihinde yarattığı yansıması değildir. Algılar, algılayan kişinin geçmiş tecrübelerinden, değer yargılarından, ihtiyaçlarından ve inançlarından da etkilenir. Her bireyin algısı farklılık gösterebilir. Bu sebeple karar alıcıların herhangi bir konuda kafasında oluşan fikir ve algılama tarzı, olayların siyaseten ele alınış biçimlerinde önemlidir (Vertzberger, 1990).

Dikkatimizi meselelerin ele alınış biçimlerinden meseleleri ele alan bireylere yönelttiğimizde, karar alıcıların aralarındaki farklılıkların politikaya yansıyor yansımadığını incelemek gerekir. Amerikan başkanlarının kişisel özellikleri, devletin dış politika rotasını yönlendirmede etkili midir? Yoksa iş başındaki birey çok farklı biri olsa da yine aynı doğrultuda mı politikalar izlenirdi? Başkanlık makamındaki değişiklikler her zaman dış politikada da bir değişime yol açar mı? Yol açarsa, hangi yollarda ve hangi koşullar altında bu değişim gerçekleşir? Çalışmanın bu bölümde bunlar ve benzeri sorulara cevap aranacaktır.

1.5.1. Başkanlık Karakteri

Barber'a (1992) göre başkanları anlamamanın en iyi yolu, onların tarzlarını, dünya görüşlerini ve özellikle karakterlerini gözlemlemektir. Çünkü karakter, bir kişinin farklı koşullarda vereceği temel ve âdeti haline gelmiş tepkilerini öngörmekte yardımcı olmaktadır.

Barber'ın tabiriyle 'başkanlık karakteri'nin iki boyutu vardır: başkanların ortaya koyduğu enerji (aktif veya pasif) ve görevlerinden duydukları kişisel tatminleri (negatif veya pozitif). Aktif başkanlar, gidişatı belirleyen kimselerdir. Enerjileriyle liderlik sıfatlarının hakkını vermeye çalışır, görevlerinin getirmiş olduğu sorumluluğun bilincinde özenle hareket eder, politika oluşturma ve yönetme vazifelerine her zaman hazırdırlar. Pasif başkanlar ise değişimden yana değildirler. Hâlihazırdaki politikaları devam ettirme eğilimindedirler. Başkanlık karakterinin diğer boyutu, başkanların görevleriyle yetinme seviyelerini ifade etmektedir. Bu başkandan başkana değişiklik gösterebilir çünkü bazı başkanlar icra ettikleri görevden memnun olmayabilir, çok büyük sorumluluklara sahip görevlerini omuzlarında taşıması zor bir yük olarak görebilirler (Barber, 1992: 12).

Başkanlık karakterinin bu iki boyutu, dört farklı karakter tipi ortaya koyar: pasif-negatif, pasif-pozitif, aktif-negatif ve aktif pozitif. Barber'a göre aktif-pozitif başkanlar açık görüşlü ve sonuç odaklıdır. Faallliğini, görevinden zevk almasını ve uyumluluğu öne çıkararak bu meziyetlerin başarının anahtarı olduğunu vurgular. Aktif-negatif başkanlar gücü elde etme ve koruma eğilimindedir. Gösterdiği yoğun çabanın karşılığında görece düşük duygusal karşılık bulurlar. Ayrıca diktatörlük eğilimlerinden de söz edilebilir. Pasif-pozitif başkanlar uysal ve yumuşak başlı ve yeni fikirlere açıktırlar. Fakat özsaygıları düşük ve iyimserlikleri yüzeyseldir. Pasif-negatif başkanlar ise içine kapalıdır. Kendini sorumlu bir şekilde görevini icra etmeye vermiştir ancak bu tutumu, 'işe yaramaz' duygusunun getirdiği düşük özsaygıdan kaynaklanmaktadır (Barber, 1992: 12-13).

Beklendiği üzere Barber, aktif-pozitif karakterli başkanların dış politikada başarıya en yakın tipolojiye sahip olduklarını ileri sürmektedir. Aktif-pozitif başkanlar, onurlu ve görevlerinden mutludurlar. Yeni fikirlere açık ve hatalarından ders alabilme yetisine sahiptirler. Enerjilerini formalitelerden ziyade başarılı sonuç alma yolunda harcarlar (Barber, 1992: 210).

Barber'ın çalışması gösteriyor ki benzer yetenek ve değerlere sahip liderlerin davranışları, karakterleriyle bağlantılı olarak bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bir liderin benliği, özellikle kendine saygı seviyesi, kariyerleri üzerinde büyük bir öneme sahiptir. Barber'ın çalışmasında yirminci yüzyılın başkanları şu şekilde tanımlanmıştır:

Tablo 2: Yirminci yüzyıl ABD başkanları sınıflandırması (Barber, 1992)

	Pozitif	Negatif
Aktif	F. Roosevelt H. Truman J. Kennedy G. Ford J. Carter	W. Wilson H. Hoover L. Johnson R. Nixon
Pasif	W. Taft W. Harding R. Reagan	C. Coolidge D. Eisenhower

Bu çalışmanın konusu yakın dönem ABD dış politikası olduğu için, Barber'ın sınıflandırmasına göre son dört ABD Başkanının, sırasıyla George H. W. Bush, Clinton, George W. Bush ve Obama'nın, hangi karakter kategorilerine dâhil oldukları incelemekte fayda vardır.

1.5.1.1. George H. W. Bush

Başkanlık makamına seçildiğinde hâlihazırda devlet tecrübesiyle dolu bir özgeçmişe –Kongre üyesi, Cumhuriyetçi Ulusal Komite başkanı, CIA yöneticisi, Çin elçisi, BM büyükelçisi ve ABD Başkan Yardımcısı– sahip olan George H. W. Bush, aktif-pozitif karaktere sahip bir başkandı. Barber'a göre (1992) George H. W. Bush'un başkanlık karakteriyle ilgili bir sorun yoktu ancak dünya görüşüyle ilgili bir eksikliği vardı. George H. W. Bush'un renkli ve yaratıcı biri mizacı vardı ve bir misyona sahipti. Ancak vizyonunun ne olduğu sorusu sıkça sorulan sorulardan biriydi.

George H. W. Bush 'vizyon' meselesine pek önem vermese de başkanlığı boyunca bu onun peşini bırakmamıştı. Sağduyulu ve faydacı tercihleri, George H. W. Bush'un Soğuk Savaş sonrası Avrupa'daki köklü değişimlere karşı ihtiyatlı, hatta ürkek bir politika benimsediği yorumlarına yol açmıştı (Beschloss-Talbott, 1993). Ancak o dönemki politikaları etkili ve proaktif olarak nitelendiren bir kesim de vardı (Zelikow-Rice, 1995). Ancak Körfez Savaşı boyunca tartışmasız bir dış politika başarısı vardı. Aktif ve kontrolcü karakteri ve üst düzey devlet memuriyeti kariyeri boyunca edindiği kişisel bağlantılar sayesinde George H. W. Bush, ABD öncülüğünde Birleşik Krallık, Fransa, Suriye, Mısır ve Suudi Arabistan'ın da aralarında bulunduğu yaklaşık kırk

ülkeden müteşekkil bir koalisyon kurulması sağlamıştı (Mullins-Wildavsky, 1992). İç politikada, kişisel bağlantılara ve sadakate dayalı dar bir danışman halkası tercih etmesi sayesinde Başkan'ın görüşlerinin Kongre'den ve halktan gizleyen bir mahremiyet sağlanmıştı. Bu mahremiyet sadece yönetimin hassas konularda esneklik kazanmasına yaramamış, aynı zamanda George H. W. Bush'un karar alma konusundaki özgürlüğünü de genişletmişti (Schneider, 1990).

1.5.1.2. William Jefferson Clinton

Daha popüler ismiyle Bill Clinton'ın göreve başlamasından sonra kaleme aldığı bir yazısında Barber, yeni Başkan'ın aktif-pozitif karakter olduğunu, güçlü siyasi beceriye sahip olduğunu ve en iyi olduğuna inandığı şey için çalışmaktan geri kalmayacağını yazmıştır (Barber, 1993: 10). Clinton da devletin üst kademelerinde yöneticilik yapmış, iki sene Arkansas'ta bölge savcılığı görevinde bulunmuş, altı dönem Arkansas valisi olarak hizmet etmiştir.

Drew'a göre (1994) Clinton, aktif-pozitif karakter için ideal bir örnektir. Siyasi anlayışı, modern Başkanlar arasında emsalsizdir. Enerjisi, şevki, zekâsı ve kendine güveni kariyeri boyunca öne çıkan özellikleridir. Clinton'ın yönetim felsefesi, modern tabirle, aktivizmdir. Hatta Clinton'ın kendi ifadesiyle asıl hedefi, yönetimi (hükümeti) kendi fazlalıklarından kurtarmak, böylece daha ilerleyici bir güç olmasını sağlamaktır (Purdum, 1996). Bu olumlu özelliklerinin yanında disiplinsizliği, mübalağa eğilimi ve dürüstlük konusundaki eksiklikleri de madalyonun diğer yüzüdür (Drew, 1994). Bu kötü özellikler siyasi açıdan işleri daha karmaşık hale getirmiştir. Bunun örnekleri Bosna, Somali, Haiti ve Çin örneklerinde de kendini göstermiştir. Sık sık sözler verilmiş hatta vaatler teminat altına alınmıştır. Ancak bu vaatler çoğu zaman yerine getirilmemiş, sadece revize edilmiş, bozulmuş yahut tamamen sözde kalmıştır. Bu durum kısa zamanda dış politika geleneği haline gelmiş, ABD Başkanı'nın vaatlerine hakiki bir taahhütten ziyade iyi niyetli bir düşünce nazarıyla bakılmaya başlanmıştır (Kelly, 1994). Bağımlı davranışları konusunda bir uzmanın ifadelerine göre bu 'Clinton Sendromu' aslında güvensizlik, düşük özsaygı ve onaylanma ihtiyacı gibi aktif-pozitif karakterlerde bulunmaması gereken bazı kişisel özelliklere dayanmaktadır (Levin, 1998).

1.5.1.3. George W. Bush

George W. Bush'un özellikle başkanlıktaki ilk yıllarını Barber'ın şemasında bir kategoriye oturtmak zordur. Ancak ikinci döneminde aktif-pozitif kategorisine dâhil etme hususunda genel bir uzlaşa vardır. Aslında George W. Bush'un başkanlığa, başkanlığın getirdiği sorumluluklara ve kamusal hizmete karşı pozitif tutumu en başından beri sabittir. Ancak net olmayan yönü, enerji ve müdahil olma bakımından görevine uyum sağlayıp sağlayamadığıdır. İlk döneminde sorumluluklarını dağıtması ve müşavirlerine danışma sıklığı görülmemiş derecedeydi. Gazeteleri okumaz, danışmanları onun için haberleri süzer ve gerekli olanları paylaşırdı. Hatta politik detaylara ve süreçlere karşı da ilgisizdi. Ancak ikinci döneminde, tam tersine, hırslı, kontrolcü, detaycı ve dalkavuklardan nefret eden bir lider haline dönüşmüştü. Belki de 11 Eylül olayları, değişimi başlatan ve hızlandıran bir katalizör etkisi yaratmıştı ki Bush kendisinin bir savaş zamanı Başkanı olduğunu ilan etmişti (Wittkopf vd., 2008: 498).

George W. Bush, siyasi mazisi derin ve çok köklü bir aileye mensuptur. Anne tarafı on dördüncü başkan F. Pierce'in soyundan gelmektedir. Baba tarafından ise Senatör Prescott Bush'un torunudur. Ayrıca babası da kendinden iki dönem önceki ABD başkanıdır. Vatandaşlık görevi ve fırsatı, Bush sülalesinde yer etmiştir.

Baba ile George W. Bush'un hayat çizgisi neredeyse birebir örtüşmektedir. Aynı okullarda eğitim görmüşlerdir. Her ikisi de *Skulls and Bones* adlı gizli cemiyetin üyeleridir. Her ikisi de pilot olarak askerlik hizmetinde bulundu. Harvard'da İşletme yüksek lisansını tamamladıktan sonra bir petrol şirketinde, aynen babasının kendisinden yirmi yedi sene evvel yaptığı gibi, çalışmaya başladı. Yine babasının yıllar önce aday olduğu gibi Temsilciler Meclisi üyeliğine aday oldu, ancak babasının aksine George W. Bush üyeliği kazanamadı. Son olarak da yine babasının yolundan gitti ve ABD Başkanlığını kazandı. Bu paralel hayat çizgisi, George W. Bush'un babasının yerini doldurmak veya onunla kapışmak gibi bir motivasyonla hareket ettiği spekülasyonlarının doğmasına sebep oldu (Wittkopf vd., 2008: 499). Eğer öyle bir yarış var idiyse, kazananın kim olduğuna karar vermek hayli güç olacaktır. Zira George H. W. Bush daha iyi bir okul hayatı geçirmiş, cephede savaşmış, petrol şirketinde başarıyla görevini sürdürmüş ve Temsilciler Meclisi üyeliğini kazanmıştı. George W. Bush ise,

babasının aksine, ABD Başkanlık seçimini tekrar kazanarak iki dönem başkanlık yapmıştır.

Baba-Oğul karşılaştırması, G. W. Bush'un ilk dört yılındaki karakter belirsizliğini açıklamakta yardımcı olabilir. Söylentilere göre, George W. Bush kamu işlerine veya siyasi kariyere meraklı bir gençlik geçirmemiştir. Kırkinci doğum gününe kadar ayyaş olmasa da neredeyse alkoliklik derecesine yakın bir bağımlılığı vardır. Babasının yüksek standartlarına ve başarılarına uygun bir hayat sürmek zor olmasına rağmen, bu aynı zamanda bir fırsattır (Romano-Lardner, 1999).

1986 yılında alkolü bırakması, George W. Bush için siyasi kariyerinde bir dönüm noktası olmuştur. Babasının seçim kampanyası ve başkanlığı boyunca gayri resmî danışmanı olmuştur. Bu görev, onun 2000 yılında Başkanlığa uzanan siyasi kariyerinin başlangıcı olmuştur.

G. W. Bush'un geçmişine bu kadar geniş vermemizin sebebi, disiplinsiz ve ilgisiz bir vatandaştan disiplinli ve odaklanmış bir lidere nasıl dönüştüğünü göstermektir. Seçim kampanyalarında George W. Bush kendisini 'sistemli ve disiplinli bir aday' söylemiyle ortaya koymuştur (Bennet, 2001). Bu söylemle birlikte, özellikle ikinci başkanlık döneminde ortaya koymuş olduğu karakter, George W. Bush'un aktif-pozitif kategorisine alınmasını gerektirmektedir. Ayrıca ilk yıllarından sonra yükselen enerjisi, hevesi ve karizmasıyla birlikte kendine güveni de göz önüne alınmalıdır (Kristof, 2000: 1).

1.5.1.4. Barack Obama

ABD siyasi tarihine ilk siyahi başkan sıfatıyla geçen Barack Obama'yı, her insanı olduğu gibi, bir kalıba sığdırmak oldukça zordur. Ancak, gerek bu konu hakkında yazılanlardan edindiğimiz fikirler sayesinde, gerekse kişisel çıkarımlarımızla, Obama'nın aktif-pozitif karaktere sahip bir lider olduğu sonucuna ulaşıyoruz.

Obama'nın çocukluk ve ilk gençlik yılları oldukça zorlu geçmiştir. Henüz iki yaşındayken ebeveynleri boşanmış, altı yaşından on yaşına kadar üvey babasının memleketi Endonezya'da yaşamıştır. Eğitimine ABD'de devam etmek üzere Hawaii'ye dönen Obama, liseyi bitirene kadar anneannesi ve dedesiyle yaşamıştır. Çocukluk ve ilk gençlik dönemini Pasifik'te geçiren Obama, bu özelliği ile aynı zamanda '*ilk Pasifikli*

ABD Başkanı’ sıfatını da taşımaktadır. Kuşkusuz Obama’nın Asya-Pasifik vurgusunun altında yatan sebeplerden biri de budur. 1983 yılında Columbia Üniversitesi Siyasal Bilimler bölümünden, 1991 yılında da Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olarak avukatlık diplomasını almıştır. 1996 yılında Illinois eyalet senatosuna seçilerek siyasete atılan Obama, 2004’te ABD Senatosuna seçilmiştir. Senato’da henüz ilk dönemini bitirmeden ABD Başkanlığına aday olmuş ve 2008 yılındaki seçimleri kazanarak ABD’nin 44’üncü başkanı olmuştur (Falk, 2010).

Obama büyük bir hırsla, Amerikan toplumunu birçok yönüyle yeniden kalkındıracağını aklına koyduğunu beyan ederek göreve başlamıştır. Sağlıktan ekonomiye pek çok alanda yeni düzenlemeler getiren Uygun Bakım Yasası, verdiği bu vaatleri yerine getirmek üzere hazırlanmıştır. Yüksek enerjisi, azmi ve hırsıyla Obama, aktif karaktere ideal bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Merry, 2014).

Obama’nın aktifliği üzerinde varılan ittifaka karşın pozitif/negatif sınıflandırılmasında bu denli geniş ölçekte bir fikir birliğine varılamamıştır. Robert Merry (2014) Obama’yı negatif kategorisine alırken; John Dean 2008 ve 2012 yıllarında yaptığı çalışmalarda Obama’nın pozitif karaktere sahip olduğunu belirtmiştir. Merry’nin Obama’yı negatif kategorisine almasının sebebini, Obama’nın Başkanlık makamında katı, sıkışmış, engellenmiş ve öfkeli görüntüsü olarak vermiştir. Ancak Obama’nın yaptığı konuşmalarda ve kamuoyuna verdiği imajda bunun tam tersi bir hal vardır. Örneğin Obama bir konuşmasında, “(...) *ABD Başkanı olarak hizmet etmek, olağanüstü bir ayrıcalık... Bundan daha fazla ilgi çekici ve gurur verici bir meslek düşünemiyorum. İsim çok seviyorum (...)*” diyerek Barber’ın pozitif kategorisi için gerekli olan ‘yaptığı işten manevi olarak zevk alma ve işini sevmek’ öncülünü sağladığını görüyoruz. Yine aynı konuşmasında hukukun her şeyin –Başkanın bile– üstünde olduğunu ve saygı duyduğunu söyleyerek kendisini sorumluluklar altından ezilen ve kanunlar tarafından kuşatılan bir Başkan olarak görmediğini ifade etmiştir (The White House, 2015). Görevine karşı tutkusu, heyecanı, enerjisi ve sevgisi göz önüne alındığında, Barack Obama’nın Barber’ın şemasında aktif-pozitif kategorisinde kendine yer edindiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

ABD dış politikasının temel dinamiklerinden biri olan bireysel kaynaklar bu bölümde Barber’ın Başkanlık Karakteri şemasına dayanarak görülmüştür ki ABD’nin

son dört Başkanı, farklı partiler ve ideolojilere mensup olsalar da, farklı tarzlara sahip olsalar da hepsinin –George W. Bush’un ilk dönemi hariç– aktif-pozitif kategorisinde yer alması sadece basit bir tesadüf değildir. Pek tabii ki her bireyin kişisel özellikleri politikaların farklı tarzlarda yürütülmesinde görülebilir. Yukarıda da değinildiği gibi, bir Pasifikli olarak Obama’nın Asya-Pasifik vurgusu sebepsiz değildir. Ancak ABD’nin özellikle dış politikasında kemikleşmiş bir yapısı ve oturmuş bir sistemi vardır. Kişiler, ister Başkan olsun ister Senatör veya danışman, bu sağlam yapı ve sistem içinde isimleriyle değil, unvanlarıyla hareket ederler. Başkan Obama da kendisine kanunlar ve düzenlemeler yoluyla kendisine çizilen alan dâhilinde ABD dış politikasında ‘dengeleme’ stratejisi tasarlamıştır. Bu dengeleme, hem dış politika yapısındaki bileşenler arasındaki dengeyi sağlama hem de Asya-Pasifik bölgesinde yeni küresel güç olmaya aday olan Çin’e karşı bölgesel ve küresel güç dengesi politikası izleme bağlamındadır.

2. ABD DIŞ POLİTİKASININ HEDEF BİRLİĞİ VE BAŞKANLARIN ROLÜ

Sovyetler Birliği’nin yıkılıp Soğuk Savaş’ın sona ermesinden itibaren ABD dış politika hedefinde bir sürekliliğin olduğu, akademik çevrelerce kabul edilen bir durumdur. Çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği üzere, ABD dış politikası ile ilgili yapılan çalışmaların genelinde ABD’nin hedefi birbirine paralel şekillerde ifade edilmiştir. Örneğin Dobson ve Marsh, ABD’nin II. Dünya Savaşı’ndan itibaren amacının her zaman dünya liderliğini yürütmek olduğunu, bunun için karşısına çıkabilecek rakiplere karşı her türlü önlemi almaya çalıştığını ifade etmiştir (Dobson - Marsh, 2007: 207). John Mearsheimer ise ABD’nin amacının Batı’ya hâkim olurken kürenin herhangi bir yerinde başka bir gücün hâkim olmasına da engel olmak şeklinde açıklamıştır (Mearsheimer, 2001: 46). Christopher Layne de ABD dış politikasının önceliğinin kendi ülkelerini siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda diğer ülkelerden her daim daha güçlü bir konumda tutmak olduğunu söylemiştir (Layne, 1997: 91). Bunlarla birlikte Fraser Cameron’a göre ABD, dış politikasını yürütmek için her zaman kendisine belli bir düşman seçmiş, hem ulusal kamuoyuna hem de dünyaya attığı tüm adımların meşru ve hatta zaruri olduğu fikrini vermeye çalışmıştır. Bu düşman Soğuk Savaş döneminde Sovyet Rusya iken, Soğuk Savaş’tan sonra farklı dönemlerde İran,

Irak, Ortadoğu kaynaklı terör örgütleri ve Çin olmuştur (Cameron, 2003: 181). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere ABD dış politikasında bir hedef bütünlüğü ve sürekliliğiyle beraber dinamizmin de olduğu görülmektedir. ABD dış politikası hedefleri doğrultusunda dönem dönem birtakım eksen kaymalarına gitmiş olsa da hedefi aynıydı: dominant gücünü korumak. Çalışmanın ileriki bölümlerinde detaylarıyla incelenecek olan Obama dönemi Asya-Pasifik politikası da bu amaç için oluşturulmuş bir değişimdir. Son yıllardaki muazzam atılımıyla Çin sadece ekonomik anlamda değil, askeri yenilenmesiyle de ABD'nin hegemonyasına rakip olacak şekilde ilerlemiştir. Bununla birlikte Orta Doğu'daki nakit, insan ve prestij kaybı ABD'yi Asya-Pasifik ilişkilerine odaklanmaya iten başlıca sebeplerden bir diğeri olmuştur.

Çalışmanın konusu yakın dönem ABD dış politikasını ilgilendirdiğinden ötürü, dış politikanda hedef birliğini ve dinamizmini incelemek adına, Soğuk Savaş sonrası görev yapan dört Başkan dönemi genel hatlarıyla ele alınmıştır.

2.1. George H. W. Bush Dönemi

ABD'nin son dört Başkanından en kritik süreçte görev yapmış olan kişi, şüphesiz, George H. W. Bush'tur. Önceki bölümlerde değinildiği üzere G. H. W. Bush, oldukça önemli bir devlet ve dış politika tecrübesine sahiptir. Önce Birleşmiş Milletler ve Çin büyükelçiliği görevini yürüten Bush, CIA başkanlığı da yaptıktan sonra iki dönem süren Ronald Reagan yönetiminde Başkan Yardımcılığı yapmıştır. 1989 yılında Başkan olarak göreve başladığında Sovyetler Birliği'ndeki çatırdamalar başlamış, henüz ilk yılını doldurmadan Soğuk Savaş'ın simgelerinden biri olan Berlin Duvarı yıkılmıştı. Artık Soğuk Savaş'ın sonunun yaklaşmasına rağmen belirsizlik devam etmekteydi. Bu şartlar altında 1990 yılında Kongre'ye sunulan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ABD'yi 'küresel güç' olarak tanımlayan Bush yönetiminin hedefleri, özetle, şu şekilde belirlenmişti: ABD'nin bağımsızlığının devamı; ekonomide istikrar; tüm dünyada insan haklarını, demokrasiyi ve siyasi özgürlükleri temin eden bir sistemin kurulması; dost ve müttefik ülkelerle işbirliğinin ilerletilmesi (Beyaz Saray, 1990: 2-3).

G. H. W. Bush dönemi sadece Soğuk Savaş'ın son demlerinin ve küresel dünya düzeninde dönüşümün yaşandığı yıllara tanıklık etmesiyle değil, Körfez kriziyle de oldukça kritik bir sürece denk gelmiştir. Hatta Ferhat Pirinççi'ye göre George H. W.

Bush dönemi, Soğuk Savaş'ın bittiği dönem olmasından ziyade Körfez krizinin yaşandığı dönem olarak hafızalara kazınmıştır. Pirinççi bu durumun sebebini Körfez krizinin etkisinin uzun yıllar devam etmesi ve ABD'nin Vietnam Savaşı'ndan beri ilk defa bu kadar geniş bir askeri operasyon düzenlemesi olarak görmektedir (Pirinççi, 2011: 82-83).

17-27 Şubat 1991 tarihleri arasında kısa ama etkili bir operasyonla Kuveyt'ten Irak güçlerini çıkartmayı başaran Bush yönetimi, Körfez krizini bir fırsat olarak görmüştür. Operasyonun tüm aşamalarında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin oybirliğiyle hareket edilmiş ve otuzdan fazla ülkenin desteğiyle yürütülmüş olsa da Bush, ülkesinin ayrıcalıklı bir pozisyonda olduğunu vurgulamış, insanlığa tehdit olan bu sürece önderlik ettiklerini belirtmiştir (Pirinççi, 2011: 86). Soğuk Savaş'tan sonra 'Yeni Dünya Düzeni' söylemini konuşmalarında kullanan George H. W. Bush, yeni düzeni şu şekilde tarif etmiştir: *"Güçlüye karşı zayıfı koruyan adaletli bir düzen ... özgürlüğün ve insan haklarının hâkim olduğu bir dünya ... Birleşmiş Milletler'in kurucu hedeflerini yerine getirdiği bir sistem."* Bununla birlikte Bush, ABD'nin dünyanın polisi olmasına karşı çıkmakta, ancak Soğuk Savaş'tan sonra kalan tek süpergüç olmanın getirdiği sorumluluk ve fırsatların da farkında olduğunu belirtmiştir (McCormick, 2010:154).

'Yeni Dünya Düzeni' tasavvuru Wilson idealizmini çağrıştırmış olsa da George H. W. Bush bu söylemini uzun süre devam ettirememiştir. Her ne kadar çok tecrübeli bir devlet adamı olsa da görevde kaldığı dört sene içinde sayısız problemle karşı karşıya kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılışı, Almanya'nın birleşmesi, Somali'deki insanlık felaketi, Yugoslavya'daki trajedi, Körfez Krizi... Bu kadar çok problemle karşılaşan Bush yönetiminin sorunların hepsinden başarıyla ayrılması neredeyse imkânsızdı. Bush yönetiminin başını ağrıtan en büyük problem, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla 30 bin civarındaki nükleer silâhın eski Sovyet ülkelerine yayılması olmuştur. Bu silâhların güvenli bir şekilde Moskova'ya geri dönüşünü sağlamak için ABD, Rusya'ya finansal destek sağlamıştır. Körfez Savaşı'ndaki mutlak zafere rağmen Bush, Balkanlar'daki krizden uzak kalmayı tercih etmiştir. Bu isteksizlik hem ABD'nin dünya kamuoyunda hem de Bush'un Amerikan kamuoyunda prestij kaybetmesine yol açmıştır. Almanya'nın birleşmesi sürecinde ise oldukça etkin bir tutum sergileyen ABD, Sovyetler Birliği'nin itirazı ve İngiltere'yle Fransa'nın işi yokuşa sürmesine rağmen

güvenli bir Alman birleşmesinin sağlanmasında önemli rol oynamıştır (Cameron, 2003: 16-17).

Dört yıllık görev süresi boyunca karmaşık ve zorlu bir dış politika gündemine sahip olan G. H. W. Bush, genel olarak güçlü bir duruş sergilemiş olsa da eksiklikleri ve hataları da olmuştur. 1992'deki seçim kampanyasında rakibi Clinton tarafından, özellikle değişen uluslararası düzenin gerekliliklerini yerine getirmediği, değişen uluslararası ortamı anlayamadığı, ABD askerî ve istihbarat birimlerinde yapılması gereken değişimleri yapmadığı şeklinde eleştirilere maruz kalmıştır. Sonuçta, 1992 seçimlerinden zaferle ayrılan Clinton, 1993 yılından itibaren ABD'nin 'gerçek' Soğuk Savaş sonrası Başkanı sıfatını üstlenmiştir.

2.2. William J. Clinton Dönemi

Eski bir Vali olan Clinton, 1993'te göreve başladığında dış politika konusunda tecrübe sahibi değildi. Kendisinin iç meselelere yoğunlaşacağını açıkça ifade eden Clinton, Anthony Lake'i Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Warren Christopher'ı Dışişleri Bakanı olarak atayarak dış politikayı uzman isimlere devretmişti. Ancak Clinton göreve başladığında kendisini bekleyen pek çok uluslararası mesele bulunmaktaydı.

Bu durumun farkında olan Clinton, 26 Şubat 1993'teki konuşmasında ABD'nin hedeflerini şu şekilde sıralamıştır: Amerikan ekonomisini tekrar yükseltmek; ABD'nin dünya liderliğini sürdürmek; Gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine katkı sağlamak; Rusya ve diğer yerlerde demokrasiyi teşvik etmek (Clinton, 1993).

Clinton'ın 'gerçek' Soğuk Savaş sonrası Başkanı olduğunun söylenme sebebi, Soğuk Savaş'ın George H. W. Bush döneminde sona ermesine rağmen ABD dış politikasının yeni duruma göre şekillenmesinin Clinton döneminde gerçekleşmesidir. George H. W. Bush'un Yeni Dünya Düzeni söyleminin içi doldurulamamış, Soğuk Savaş döneminde uygulanan çevreleme politikası devam ettirilmiştir. Clinton döneminde ise *çevreleme* politikasının yerini *angajman ve genişleme* politikası almıştır. Bu yeni politikanın en büyük amacı, ABD'nin dünya lideri olma durumunu devam ettirmektir. Clinton'ın 1995'te Kongre'ye sunduğu Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne göre dünyanın en rakipsiz gücü olarak tanımlanan ABD liderliğini sürdürdüğü sürece, dünya güvenli ve müreffeh şekilde kalacaktır. Demokrasi, insan hakları ve özgürlük vurgusu

da yapılan belgede, ABD'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditleri ve uluslararası problemleri çözmek için önceliğinin mümkün mertebede barışçıl diplomasi olacağını, ancak gerektiği takdirde de güç kullanımının devreye girebileceği belirtilmiştir (Beyaz Saray, 1995).

Clinton dönemi dış politikasının önemli özelliklerinde biri de 'iddialı çok taraflılık'¹¹ söylemidir. Bu söylem, uluslararası anlaşmazlıkların üstesinden ABD'nin öncülük ettiği BM aracılığıyla gelmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylece ABD hem uluslararası krizleri kendi öncülüğünde çözerek hegemonyasını devam ettirebilecek hem de tek taraflı bir şekilde doğrudan müdahalelerden kaçınarak kendisini riske atmayacaktır. Bu söylem, gerçekten de çeşitli olaylarda pratiğe dökülmüştür. Başarılı olup olmaması ayrı bir mevzu olan iddialı çok taraflılık ilkesi Somali, Balkanlar, Ruanda ve Haiti'de uygulanmış, Birleşmiş Milletler'in ABD'nin çıkarları doğrultusunda hareket etmesi sağlanmıştır (Pirinççi, 2011: 93-96).

Clinton'ın sekiz yıl süren başkanlığı boyunca yürüttüğü dış politika bazı alanlarda başarılı olmuşken bazı alanlarda sınıfta kalmıştır. Başkan Clinton, dış politika tecrübesi olmadığı için, göreve geldiği ilk zamanlarda bu konuyu tamamen atadığı uzmanlara bırakmak ve iç meselelere yoğunlaşmak istemiştir. Ancak kısa zaman içinde, problemlerin görmezden gelerek yok olmadığını anlamıştır. Selefî gibi o da askeri güç kullanımından kaçınmış, bu tip bir yönteme başvurulduğu zaman da Amerikan kayıplarının en az seviyede tutulması birinci önceliği olmuştur. Küreselleşmenin hissedilmeye başlandığı dönemde, dış politikada ticaretin ve ekonominin önemini artırmış ve açık pazar sisteminin dünyada yayılmasına katkıda bulunmuştur. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra oluşan sistemsel boşluğu da doldurmaya çalışmış, ABD'nin 'tek süpergüç' olduğu algısını güçlendirmeye çalışmıştır. Bununla birlikte, uluslararası meselelerde tek başına hareket etmekten kaçınmış, Birleşmiş Milletler inisiyatiflerine liderlik ederek hem kendi çıkarlarını sağlamış hem de doğrudan müdahalelerden kaçınmıştır. Ayrıca ABD'nin küreselleşme çağından da en üst seviyede faydalanmasını sağlayabilmiştir. Yani ABD'nin sadece Soğuk Savaş sonrası dönemde değil, teknoloji ve haberleşme çağında da süpergüç olarak algılanmasını sağlamıştır (Cameron, 2003: 26).

¹¹ Assertive multilateralism

2.3. George W. Bush

Clinton gibi George W. Bush da 2001 yılında göreve başladığında herhangi bir dış politika tecrübesine sahip değildi. O da Clinton gibi dış politikayı uzman isimlere emanet etmişti. Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Dışışleri Bakanı olarak iki Afro-Amerikalıyı tercih etmiş olması da bahse değer bir mevzudur. 2001 yılında Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak Condoleezza Rice'ı, Dışışleri Bakanı olarak da Colin Powell'ı atamıştı. Condoleezza Rice, siyaset bilimi profesörü, eski Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi ve Stanford Üniversitesi'nin eski dekanlarından biri olarak hem akademik hem de pratik bir dış politika tecrübesine sahipti. Eski bir general olan Powell ise Reagan döneminde Ulusal Güvenlik Danışmanı, George H. W. Bush döneminde de Genel Kurmay Başkanlığı görevlerini yürütmüş, tecrübeli bir devlet adamıydı. Dış politika konusundaki tecrübesizliğinin farkında olan George W. Bush, bu konuyu büyük ölçüde atamış olduğu uzman isimlere bırakmış olsa da son sözün sahibinin sadece kendisi olduğunu da belirtmiştir.

Yeni yönetim iş başına geldiğinde dış politika kurgusunun nasıl olacağı konusunda belirsizlik hâkimdi. Çünkü seçim kampanyası boyunca Clinton döneminin dış politikası eleştirilmiş, çok taraflılığın ve küresel angajmanın devam ettirilip ettirilmeyeceği konusu açık bir şekilde dile getirilmemişti. Ayrıca yeni atanan Dışışleri Bakanı Powell ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Rice ile birlikte Başkan Yardımcısı olarak atanan Dick Cheney ve Savunma Bakanı olarak atanan Donald Rumsfeld de Clinton dönem dış politikasını en ağır eleştiren isimlerdendi. George W. Bush, görevdeki ilk aylarında ABD'nin artık Orta Doğu'daki barış çözümüne angaje olmayacağını; Kuzey Kore ile görüşmelerin askıya alınacağını; Balkanlara yeni askerî sevkiyatın olmayacağını; ABD'nin ulusal füze savunma sistemi konusundaki çalışmalarını kararlılıkla sürdüreceği; ve Kyoto anlaşmasının “ölü doğduğunu” ilan etmişti (Cameron, 2003: 29).

Seçim kampanyasındaki dış politika eleştirileri ve göreve getirilen Clinton muhaliflerine rağmen George W. Bush'un 11 Eylül saldırılarına kadarki dış politikası, selefinden çok da farklı değildi. Hatta Andrew Bacevich'e göre George W. Bush, 11 Eylül saldırılarına kadarki süre zarfında Clinton döneminden kalma politikaları devam ettirmişti. Örneğin ABD'nin Orta Doğu'dan çekileceğini ima etmesine rağmen Bush

yönetimi göreve gelmesinin üzerinden henüz iki ay geçmeden Irak’a hava saldırı talimatı vermişti (Bacevich, 2002: 206-208).

Ancak 11 Eylül saldırıları, sadece George W. Bush döneminin değil, belki Amerikan tarihinin en önemli kilometre taşlarından birisi olmuştur. Sadece ABD’nin değil tüm dünyanın gözleri New York ve Washington’a düzenlenen terör saldırılarına çevrilmişti. ABD’nin bu saldırılara nasıl bir tepki vereceği merak konusuydu. ABD çok taraflılık ilkesiyle BM nezdinde mi harekete geçecekti, yoksa çok taraflılık ilkesinden vazgeçip tek başına mı mücadeleye girişecekti?

Başkan George W. Bush ve Dışişleri Bakanı Powell terörizmle mücadele için uluslararası bir koalisyon toplamayı planlarken, saldırılardan üç gün sonra eski başkanlardan George H. W. Bush, tek taraflılıktan vazgeçilmesi çağrısı yapıyordu (CNN, 2001). Saldırılardan iki hafta sonra Powell, terörizmin ABD dış politikasını gasp edemeyeceğini ifade etmiş, tüm hızıyla her alanda dış ilişkilerine devam edeceklerini belirtmişti. Ancak bundan böyle ABD dış politikasının önceliğinin ne olacağı da belliydi. Teröre karşı küresel savaş ilan eden Başkan Bush, dünya ülkelerine “ya bizimlesiniz ya da teröristlerle” diyerek mücadeleye davet etmiştir (The Washington Post, 2001).

11 Eylül saldırıları öncesi ortaya herhangi bir fark koymayan George W. Bush yönetiminin dış politika tutumu saldırılardan sonra kökünden değişmiş, Bush doktrini şekillenmeye başlamıştır. Tek bir belgeden ziyade süreç içindeki konuşmalarının ana başlıkları halinde sunulan bu doktrinde, Soğuk Savaş’tan sonra oluşan yeni tehditlerin yeni bir ele alış tarzıyla savuşturulacağını düşünen Bush, bazı alanlarda ise Soğuk Savaş döneminden kalma caydırıcılık ve çevreleme politikalarının hâlâ uygulanabileceğini belirtmiştir. Terörle mücadelenin bu Soğuk Savaş’tan kalma stratejilerle yürütülemeyeceğini, teröre karşı savaşın savunmayla değil saldırıyla kazanılacağını ifade etmiştir. Demokrasinin yaygınlaştırılması vurgusunu da yapan Bush ayrıca, ABD’yi ve dünyayı sadece terörün değil, kitle imha silâhlarının da tehdit ettiğini dile getirmiş; bunlara karşı girişilen savaşta işbirliği ve uluslararası desteğin aranacağını, ancak, gerekirse tek başına hareket edebileceklerini de sözlerine eklemiştir (Pirinççi, 2011: 100-101).

11 Eylül saldırılarının sıcaklığıyla BM çatısı altında girilen Afganistan müdahalesi uluslararası toplumdan geniş destek görmüştü. Ancak dünya barışını tehdit eden tek konu terörizm değildi. Yukarıda değinildiği gibi, kitle imha silahlarına sahip ülkeler de büyük tehdit oluşturmaktaydı. Bush, bu açıdan büyük bir tehdit olarak gördüğü Irak'a 2002 yılının Eylül ayındaki Birleşmiş Milletler konuşmasında çok geniş bir yer ayırmıştı. BM Genel Kurulu'ndan çıkan ambargo ve kısıtlama kararlarından tatmin olmayan Bush, 2003 yılının Mart ayında Irak'a da operasyon başlatmıştı.

Ancak ne Afganistan'da ne de Irak'ta işler Bush'un istediği gibi gitmişti. 2004 yılında çekileceğini ilan ettiği Afganistan'daki ABD askeri sayısı 2003 yılında 8 bin iken 2006'da 27 bine çıkarılmıştı. 2003 yılının Mart ayında başlayan Irak operasyonunun 1 Mayıs 2003'te bittiğini ilan eden Bush, Eylül ayına kadar ülkedeki ABD askerinin 30 bine indirileceğini söylemişse de 2006'da hâlâ 150 binin üzerinde asker mevcuttu. Bu iki operasyondaki durum hem ABD'nin uluslararası kamuoyu nezdinde prestij kaybına hem de Amerikan karşıtlığının büyümesine sebep olmuştu (Pirinççi, 2011: 103).

Bu ortamda seçim dönemine giren Bush yönetimi, 2004'teki seçimlerden az bir farkla da olsa galip ayrılmıştı. Bush ikinci döneminde dış politika yaklaşımında değişime gitmiş, bu değişim terörle savaşı da kapsamıştır. Değişimin en önemli belirtisi, seçimlerden sonra İngiltere Başbakanı Tony Blair ile yaptığı görüşmede görülmüştür. Görüşmeden sonra Bush "ikinci dönemimde ülkemizin Avrupa devletleriyle olan ilişkilerini geliştirecek trans-Atlantik ilişkilere daha fazla önem vereceğim." demiş, demokrasinin dünya çapında yaygınlaşması için bu ilişkilerin kritik öneme sahip olduğunu açıklamıştır (Stout, 2004). Ayrıca, seçim sonrası zafer konuşmasında da değişim sinyalleri vermiş, ABD'nin çıkarlarının dünyada özgürlüğün ve bağımsızlığın yayılmasında olduğunu ifade etmiştir (Beyaz Saray, 2005).

Değişimin en bariz şekilde görüldüğü yer ise 2006 yılındaki Ulusal Güvenlik Stratejisi metni olmuştur. Bu metinde 'yeniden yapılandırma' ve 'çatışma sonrası istikrar' gibi kavramlar ilk kez kullanılarak Afganistan ve Irak'taki operasyonların uzaması açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Yeniden Yapılandırma ve İstikrar Sağlama bürosu açılmış ve Dışişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Bu, operasyonlardaki askerî vurgunun azaltılıp sivil iradenin ağırlık kazanması anlamına da gelmekteydi. Bununla birlikte dünyada yükselen Amerikan karşıtlığı ile mücadele etmek için de diyalogların

sıklaşması kararı alınmıştır (Beyaz Saray, 2006). Oldukça çalkantılı ve agresif geçen ilk dönemden sonra kaybettiği prestiji toparlama çabaları olarak görülen bu değişimler pek işe yaramamış, Bush yönetimi Obama'ya hem prestijini ve gücünü yitirmiş bir ABD hem de sorunlarla dolu bir dış politika mirası bırakmıştır. Ancak genel ABD dış politika hedeflerinden sapma olmamış, dünya liderliği iddiası sürdürülmüş, çok taraflılık ilkesine bağlı kalınmış, özgürlük, bağımsızlık, insan hakları gibi değerlere vurgu devam ettirilmıştir.

2.4. Barack Obama Dönemi

Yukarıda da belirtildiği üzere dış politika konusunda Bush döneminden Obama'ya önemli sorunlar miras kalmıştı. stne bir de küresel ekonomik kriz eklenince Obama'yı 2009 yılından itibaren zorlu bir görev bekliyordu. Dış politika tecrübesi sadece iki yıl srdrdği Senato Dış İlişkiler Komitesi yeliğinden ibaret olan Obama, Dışışleri Bakanlığı görevine eski first lady ve New York senatörü Hillary Clinton'ı, Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak da tecrübeli bir general olan James Jones'u atamıştı. Özellikle dış politika konusunda first lady'lik dışında tecrübesi bulunmayan Clinton'ı Dışışleri Bakanı olarak ataması, belki de ülkenin bozulan imajını kurtarmak için atılan bir hamle olarak algılanabilirdi. Ancak Clinton, bu görevi beklenilenin aksine yüksek bir performans ve çalışkanlıkla yerine getirmiş, Obama'nın ilk dönemindeki en başarılı bakanlardan birisi olmuştur. Bu başarı da kendisinin 2016 başkanlık seçimlerinde Demokratların başkan adayı olmasını sağlayan en önemli etkenlerden biri olmuştur.

Obama dönemi dış politikasının ne çıkan söylemlerinden biri, *akıllı güç* kavramıdır. Bilindiği üzere uluslararası ilişkiler literatüründe g iki farklı şekilde ele alınmıştır. *Sert güç*, amaca klasik askerî, ekonomik ve siyasi güç kullanımıyla baskı ve dayatma yoluyla ulaşmayı anlatırken; *yumuşak güç* ise kendi hedeflerini işbirliği, ikna ve cezbetme yoluyla diğerlerinin kabul etmesini sağlamaktır. İlk olarak Hillary Clinton tarafından Dışışleri Bakanlığına atanması konusunda ABD Senatosunda yaptėı konuşmada kullanılan *akıllı g* kavramı ise kısaca hem sert gücün hem de yumuşak gücün etkin bir şekilde kullanılmasını anlatmaktadır (Parmar-Dumbrell, 2010).

Nitekim, Obama dönemiyle birlikte ABD dış politikada hem yumuşak gücünü daha etkin bir şekilde kullanmaya başlamış hem de kullanılan sert gücün niteliğinde bazı değişimler meydana gelmiştir. Daha önce de ifade edildiği üzere Obama'nın göreve başlarkenki hedeflerinden birisi, üç ayaklı dış politika iskemlesinin tüm ayaklarını dengeli bir şekilde kullanmaktır. Özellikle son birkaç yılda ABD'nin sert güce aşırı önem atfetmesi, hem Amerikan karşıtı oluşumları körüklüyor hem de yumuşak güç kapasitesini kullanılamaz hale getiriyordu. Mehmet Akif Okur'un deyişiyle *"Bush dönemindeki işgalleri balyozla sembolize edersek, Obama'yı elinde neşter tutan bir Amerikan başkanı olarak tasvir etmeliyiz (Okur, 2012)."* Obama'nın balyozdan ziyade neşteri tercih etmesi, hem yumuşak güç kullanımı imkânlarını artırıyor hem de gerektiği takdirde balyozu eline geri alabileceği mesajını içeriyordu.

Sonuçta 2009 yılı ABD dış politikası için Obama yönetimiyle yeni bir döneme girmişti. Seçim kampanyası boyunca Afganistan ve Irak'taki ABD politikalarını eleştiren Obama, seçilmesi halinde önceliğinin Afganistan'daki savaşın kazanılması olduğunu ifade etmiştir. Bunun için, eğer kazanırsa, Irak'taki askerleri 16 ay içinde geri çekeceğini, ağırlığını Afganistan'daki savaşa vereceğini belirtmiştir. Çünkü Obama'ya göre Irak ABD için doğrudan bir tehdit değildi. Ayrıca Irak'taki savaşta ABD'nin başarılı olabilmesi için uzun süreli bir operasyon gerektiğini, bunun da maliyetlerinin oldukça yüksek olacağını düşünüyordu. Bunun yerine yanlış cephe olan Irak'tan çekilip asıl tehdit oluşturan Afganistan'da geniş kapsamlı bir operasyonla daha kısa vadede daha kesin bir sonuca ulaşabileceklerine inanıyordu. Nitekim, göreve başladıktan sonraki ilk konuşmasında Obama, Irak'taki askerlerin çekileceğini ve Afganistan üzerine yoğunlaşacağını ifade etmişti (Pirinççi, 2011:105).

Obama döneminde gözlemlenen tek farklılık güç kullanımı ve Orta Doğu politikalarında değildi. Hâlihazırda Bush'un ikinci döneminden itibaren görülen söylem yumuşaması, Obama döneminde kendini iyice hissettirmişti. Obama Beyaz Saray'a çıktığı ilk gün, 11 Eylül sonrası terör zanlıları için kurulmuş ve insanlık dışı muamelelerle ün salmış Guantanamo esir kampındaki yargılamaların askıya alınmasını emretmişti. Obama görevdeki ilk aylarında İstanbul ve Kahire'deki yaptığı konuşmalarda da dünyaya oldukça yapıcı ve ılımlı mesajlar vermişti. İstanbul'daki konuşmasında *"İslam'la bir savaş içinde olmadıklarını ve böyle bir savaşın asla olmayacağını"*

vurgulamış, Kahire’de ise ABD ile Müslümanlar arasındaki gerginliğe son vermek ve yeni bir başlangıç yapmak istediğini dile getirmiştir (Pirinççi, 2011: 107).

Obama yönetiminin dış politikada ortaya koyduğu bir diğer farklılık ise, çalışmamızın konusu olan Asya-Pasifik ilişkileri olmuştur. Obama’ya göre ABD son yıllarda özellikle Orta Doğu’da hem prestij kaybına hem de ekonomik kayıplara uğramıştı. Üstüne bir de küresel kriz eklenince ABD ekonomisi ağır bir yara almıştı. Öte yandan başta Çin ve Hindistan olmak üzere Asya ekonomilerinin hızlı yükselişi, ABD’nin çıkarlarının Orta Doğu’daki çatışma ortamında değil, Asya-Pasifik’teki ekonomik ilişkilerde olacağını gösteriyordu. Özellikle Çin, gerek ekonomisi ve gerekse askerî yenilenmesiyle, ABD’nin dünya liderliğine meydan okuyan bir konuma yükselmişti. Obama yönetimi, bu meydan okumaya çok taraflılık ve akıllı güç ilkeleriyle karşılık vermiş, ABD’nin kaybolan prestijini ve düşüşe geçen ekonomisini kurtarmaya çalışmıştı.

2.5. Hedef Birliği

Görüldüğü üzere, son dört ABD Başkanı birbirlerinden farklı geçmişlere, farklı algılara, farklı kaygılara, farklı dünya görüşlerine, farklı siyasi partilere, farklı gelecek tasavvurlarına sahip olsalar da dış politikadaki hedefleri dört başlık altında birleşmektedir.

İncelediğimiz ABD Başkanlarının taviz vermediği en önemli konu, ABD’yi her zaman ‘*küresel güç*’ olarak tanımlamalarıdır. Soğuk Savaş’ın ardından ABD’nin tek süpergüç olarak kaldığı savunulmuş, uluslararası meselelerde her zaman liderlik rolü üstlenmiştir. Bütün Başkanların en önemli amacı, ABD’nin dünya liderliğinin devamını sağlamak olmuştur.

İkincisi, Başkanlar ‘*çok taraflılık*’ ilkesini her zaman öncelik olarak tutmuşlardır. Uluslararası problemlerde tek başına hareket etmekten kaçınan Başkanlar, bölgesel ve küresel ittifaklara önem vermiştir. Özellikle doğrudan askerî müdahalelerden kaçınılmış, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası bir kuruluştaki operasyonlara öncülük etmeyi; böylece hem olaylara birincil dereceden müdahil olmayı hem de prestij kaybını engellemeyi amaçlamışlardır. Ancak gerektiği takdirde ‘tek taraflılık’ ilkesiye hareket

edebileceklerini ve tek başına müdahale haklarını muhafaza ettiklerini beyan etmişlerdir.

Üçüncü olarak, '*ekonomik gelişim*' son dört Başkanın ortak söylemlerinden birisi olmuştur. ABD çıkarlarının küresel serbest ekonomilerin artmasında olduğu, bunun için gelişmekte olan ülkelerin gelişim süreciçlerini hızlandırmaları adına desteklenebileceği ifade edilmiştir.

Son olarak, özgürlük, bağımsızlık, demokrasi ve insan hakları gibi '*temel değerler*', her dört Başkan zamanında da öne çıkarılmış, ABD'nin dış politika adımları bu ilkelerle desteklenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu dört ana hedefi ikiye ayırmak da mümkündür. Küresel güç konumunu idame ettirme ve ekonomik gelişimini sağlama hedefleri, ABD'nin dış politika oluşturma gerekçelerini; Çok taraflılık ilkesi ve temel değerler vurgusu da bu politikaları yürütme yöntemini teşkil etmektedir.

Obama döneminde de bu dört ana başlık, yüksek öncelikli konular olmuştur. Asya-Pasifik stratejisinin temel nedeni basitti: ABD'nin '*küresel liderliğini*' devam ettirmek. Bunu sağlamak için de hem diplomatik hem askeri hem de ekonomik '*çok taraflı*' ilişki ağları inşa edilmiş; '*ekonomik ilerleme*' Asya-Pasifik ilişkilerinin odağı olmuş; gerektiğinde insan hakları, demokrasi ve özgürlük gibi '*temel değerler*' vurgusu yapılarak temel amaca hizmet edilmiştir.

Peki, Obama yönetimi Asya-Pasifik stratejisini nasıl yürüttü? Çin'in meydan okumasına ne şekillerde karşılık verildi, sonuçları ne oldu? Asya-Pasifik aktörlerinin bu yeni stratejiye tepkileri ne şekilde oldu? Bunların cevaplarını bulabilmek için, öncelikle, Asya-Pasifik stratejisini gerektiren sürece değinmek gereklidir.

İKİNCİ BÖLÜM

ASYA-PASİFİK İLİŞKİLERİNİN KISA BİR TARİHİ VE SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI DÜZEN

1. SOĞUK SAVAŞ ÖNCESİ VE SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ ASYA-PASİFİK İLİŞKİLERİ

Asya-Pasifik ilişkilerinin tarihine değinmeden önce, bölgenin haritadaki konumuna göz atmakta ve Asya-Pasifik ülkelerinin hangi ülkeler olduğunu görmekte fayda vardır. Atlas okyanusunu merkezine alarak doğuda Avrupa ve Asya kıtalarını batıda ise Amerika kıtasını gösteren harita düzeninin aksine, Pasifik okyanusunu merkezine alan harita düzeni, Asya-Pasifik bölgesinin ABD açısından önemini daha somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Asya-Pasifik bölgesi, klasik harita düzeninde birbirinden çok ayrı, çok uzak kıtalar olarak gözüken Amerika ve Asya kıtalarının Pasifik okyanusuna kıyısı olan ülkeleri belirtmek için kullanılan bir terimdir. Aşağıdaki haritada görüldüğü üzere Asya-Pasifik bölgesi konum olarak, ABD için en az Avrupa ve Ortadoğu kadar önemli bir bölgedir.

Harita 1: Asya-Pasifik Bölgesi¹²

¹² www.mapchart.net adresi üzerinden oluşturulmuştur.

Yarım asrı aşkın bir süredir ABD, birçok bölgede olduğu gibi, Asya-Pasifik ilişkilerinin de merkezinde olmuştur. Bölgenin tamamında etkisi büyük ve sürekli olan ABD doğal olarak, bu geniş coğrafyadaki her devletin dış politikaları üzerinde de son derece önemlidir. Bu uzun süre zarfında bütün olaylara değinmek zor olsa da, göze çarpan ve değinilmesi gereken bazı noktaları ayrıntıda boğulmadan ele almakta fayda vardır.

ABD'nin bölgedeki etkinliğini, Washington deniz antlaşmalarını güvence altına alma konusundaki aktif rolü ve Japon İmparatorluğu'nun kıtasal genişlemesini sınırlama çabaları dolayısıyla 1921-1922 yıllarına kadar götürmek mümkündür. II. Dünya Savaşı'nın son safhası olan ve büyük insanlık trajedilerinin yaşandığı Pasifik Savaşı'ndan sonra ABD, gelecekte bölgeden gelebilecek saldırganlığa karşı kendini korumak ve ekonomisini canlandırmak için bölgede siyasi ve sosyal istikrarı sağlamak amacıyla angajmanını artırmıştı. Bunu yaparken de Japonya'yı askerî olarak tamamen donanımsız ve ulusal güvenliği açısından kendisine muhtaç bırakacak bir anayasa ile kendine –özellikle güvenlik konusunda– bağımlı bir hale getirmeyi seçmiştir. Böylece hem bölgedeki stratejik ülkelerden hem de o tarihteki önemli ekonomilerden biri olan Japonya'yı güdümüne almayı başarmıştı.

Öte yandan Soğuk Savaş'ın kutuplaştıran doğası Asya'ya da sıçramıştı. Mao'nun Çin'i başta olmak üzere Malezya, Çinhindi, Filipinler'deki ayaklanmalar ve zaten bölünmüş Kore, bölgedeki Batı yanlısı ülkeler için muhtemel risk taşımaktaydı. Japonya'yı pasifist bir anayasa hazırlamaya –cebren– ikna eden ABD, Çin iç savaşından uzak durmayı seçti ve 1949 yılına kadar bütün Amerikan muharip birliklerini Güney Kore'den çekti. Bu eylemler aslında, ABD'nin Kuzeydoğu Asya'daki Komünizme karşı güçlü bir muhalefet oluşturmadığını göstermekteydi. Ancak Kore Savaşı'nın patlak vermesi, ABD'nin bölgede acilen güçlü bir şekilde kararlılık göstermesi gerektiğini ortaya koymuştu. ABD'nin bölgedeki asker sayısı iki katından fazla artarak 3,5 milyon personele ulaşmış, hatta bu sayı 1950'lerden sonra sürekli artmaya devam etmişti. Kore Savaşı'nın sonucunda bölge, Avrupa gibi iki kutba ayrılmıştı: bir yanda ABD'nin himayesindeki Batı yanlısı ülkeler, diğer yanda Sovyet Bloğu'nun temsilcileri olan ülkeler...

Kore Savaşı'ndan sonra ABD, bölgedeki gardını düşürmek niyetinde değildi. Pasifik hattı boyunca yaptığı ikili –ama eşitsiz– antlaşmalarla ve Güney Vietnam'a verilen taahhütleri kademeli olarak uzatmasıyla ABD yönetimi, bölgede nerede olursa olsun Komünizme karşı yarışmada lider olduğunu kanıtlamaya hevesliydi. Böylece Truman yönetimi hem içeriden gelen Komünizme karşı yumuşak kalındığı yönündeki eleştirileri ortadan kaldırmış hem de bölgedeki Amerikalı müttefiklerine Washington'un sözünde ne kadar ciddi olduğunu göstermişti. Güney Vietnam meselesi, Çin karşısında Asya'da ABD için bir sınama olarak görülmekteydi. ABD, bölgedeki müttefikleriyle birlikte, Çin'in büyüyen gücünü dengelemek zorunda kaldığını hissetti. Çin'in Kore savaşında verdiği izlenim ve bölgedeki faaliyetlerinden dolayı oluşan güvensizlik, ABD'nin Çin'e karşı 'çevreleme artı tecrit'¹³ politikası uygulamaya sevk etmişti. Bu politika dâhilinde ABD, Formosa'daki milliyetçi direnişi desteklemiş ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınmasını ve Birleşmiş Milletler'e kabulünü reddetmişti.

1960'ların ortasına yaklaşıldığında Doğu Bloğu'ndaki Çin-Sovyet ayrımı, hem Kennedy hem de Nixon'un özellikle Asya'da elini güçlendirmişti. Onlar için birinci öncelik, her zaman olduğu gibi, ulusal çıkarlardı. ABD, Çin-Sovyet karşıtlığına arka plandan destek verme teminatıyla, Komünizm karşıtı devletlerle ilişkilerini ileri seviyelere taşıma imkânı buldu. Ancak tüm bu avantajlar Başkan Lyndon Johnson dönemindeki yıkıcı Vietnam Savaşı ile yerle bir olmuştu. Çalışma konusunun sınırlarının dışında kaldığı için ayrıntılı bir şekilde ele alamamak da Vietnam Savaşı'nda ABD'nin tamamen başarısız olduğunu söyleyebiliriz. İmparatorluk Japonya'sını şartsız teslim olmaya başarıyla zorlamasından otuz yıl sonra ABD, Asya'nın en fakir ve en küçük uluslarından birine askeri ve politik anlamda boyun eğmek zorunda kalmıştı. Ancak yenilgiye rağmen ABD, Çin-Sovyet bölünmesi ve aynı zamanda Çin modelinde kolektifleştirilmeye ya da Moskova'nın siyasi kontrolüne tabi olmak istemeyen bölge müttefikleri sayesinde Asya'da durumunu toparlayabildi.

1969 yılına gelindiğinde Başkan Nixon, Guam'da tarihe Guam Doktrini olarak geçen bir basın toplantısı düzenledi. Nixon bu konuşmasında ABD'nin bölgedeki müttefik ülkelerin ekonomik ve siyasal gelişimlerine ve savunmalarına katkıda bulunacağını, ancak özgür dünyanın jandarması rolüne girişmeyeceğini ifade etmişti.

¹³ Containment plus isolation

Buna göre, ABD hiçbir müttefik ülkenin güvenliğinden ve savunmasından doğrudan sorumlu olmayacaktı. Ancak talep geldiği takdirde yahut olası bir tehlike anında, onları nükleer koruma şemsiyesinin altına alacaktı. ABD Asya-Pasifik'te sadece güvenlik odaklı değil, diplomatik ve ekonomik ilişkiler ağı da kurarak bölgede güven ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunacaktı (Brazinsky, 2007).

1970'lerin ortasına gelindiğinde ABD, Vietnam'da ağır bir mağlubiyet almış, bunun etkisi sadece bölgede değil tüm dünyada yankılanmıştı. Ancak ABD, bölgedeki Soğuk Savaş stratejisini sürdürmekte ısrarcıydı. Çin'in agresif tutumları üzerine ABD, Asya-Pasifik bölgesindeki devrim karşıtı rejimlere askeri ve ekonomik desteğini sürdürdü. 1980'li yıllara gelindiğinde ise bölgedeki Batı yanlısı ülkelerde eşi benzeri görülmemiş bir refah artışı oldu. Yoksullukla mücadele eden ve sömürgecilikten kaçmış devletlerin gösterdiği bu yükselişi ifade etmek için 'ekonomik mucize' terimi kullanılmaya başlandı. ABD'nin Asya Pasifik bölgesi için güvenlik garantörü rolü devam etse de önceliği, doğrudan devlet imkânlarıyla ya da özel kuruluşlarla dolaylı bir şekilde yatırım finansmanı sağlamak olmuştu. Asya'nın 'kaplan' ülkelerinin ürettiği nihai mallar için ABD en büyük pazardı. Zira Japonya, ucuz Doğu Asya mallarına sıcak bakmıyor, kendi az rekabetçi sanayi sektörlerini zayıflatmak istemiyordu. Kısa sürede ABD'nin Asya ülkeleriyle olan ticaret hacmi Avrupa'yla olan ticaret hacmini geçmişti. Çünkü ABD'ye göre Güney Kore, Tayvan, Malezya, Singapur ve Endonezya gibi ülkeler ekonomik açıdan ne kadar güçlü olurlarsa dış komünist güçlerin bu ülkelere etki etme olasılığı o kadar düşük olacaktı. Sovyetler Birliği'nin doğu Avrupa'da dağılmasından önceki on yıl içinde, ABD'nin Asya'daki zaten siyasi mücadeleyi 'kazandığı' durumu açıkça görülüyordu.

Buna karşın, Moskova'nın etki alanındaki komünizmin sona ermesini takip eden yıllar, resmen Marksist olduklarını iddia eden Asya devletlerinin çöküşüne tanık olmadı. Halen Çin, Kuzey Kore, Vietnam ve Laos gibi sosyalist ülkeler varlığını devam ettirmektedir. Dahası Çin, 'ekonomik mucize'yi daha da ileri boyutlara taşımış, günümüzde ABD'den sonra dünyanın en büyük ekonomisi haline gelmiştir.

2. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÜZEN VE ABD’NİN ASYA-PASİFİK POLİTİKASI

Sovyetler Birliği’nin çöküşü, dünyayı şoke etmiş, çözülüş sürecinin bu denli hızlı olması neredeyse herkesi hazırlıksız yakalamıştı. Önce, 1989 yılının sonlarına doğru Berlin Duvarı yıkıldı, üzerinden henüz bir yıl geçmeden Doğu ve Batı Almanya birleşti. 1991 yılı bitmeden, SSCB’den geriye hiçbir şey kalmamıştı. Daha birkaç yıl öncesinde kıtalararası güdümlü füzeleriyle birlikte ‘süper güç’ olarak tanınan Moskova, 1991 yılı itibariyle ‘hiçbir şey’di. Artık Soğuk Savaş dönemi ile birlikte iki kutuplu dünya düzeninin de sonuna gelinmişti.

2.1. Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem

Sovyetler Birliği’nin yıkılması ve Soğuk Savaş’ın sona ermesi, ABD’nin başını çektiği liberal-demokratik cephenin komünist cepheye karşı kazandığı bir zafer olarak görülüyordu. ABD’de haklı bir sevincin ve sessiz bir memnuniyetin olduğu aşikârdı, ancak sevinç gösterileri ve zafer konuşmaları yapılmamış, kutlamalar veya madalya törenleri düzenlenmemişti. Çünkü ABD’yi Almanya’nın birleşmesi ve Kuveyt’in Irak tarafından işgali gibi ilgilenilmesi gereken hassas konular beklerken eski Sovyetler ile sürtüşmek veya onları kızdırmak gereksizdi. Dönemin ABD Başkanı G. H. W. Bush, İkinci Dünya Savaşı’nda doğrudan tecrübesi olan son başkandı. Ayrıca, çalışmanın önceki bölümünde de zikredildiği üzere George H. W. Bush, Amerikan dış politikasında önemli bir yere sahip olan bir sülaleden geliyordu ve CIA yöneticiliği, Çin ve NATO elçiliği gibi tecrübeleri de bulunuyordu. Bu hatırı sayılır tecrübeye rağmen George H. W. Bush için ABD’nin Soğuk Savaş sonrası üstleneceği rolün ne olacağını dile getirmek oldukça zordu. O dönemde ABD dış politikasına kılavuzluk edebilmek amacıyla dünyanın yeni düzeninin ne olacağı konusunda akademik çalışmalar da yapılıyordu. Bu çalışmalardan biri Fukuyama’nın ‘Tarihin Sonu¹⁴’ adlı çalışmasıydı. Bu çalışmada Fukuyama, komünizmin dağılışını liberal demokrasinin zaferi olarak varsayıyordu. Bütün devletler demokratik veya liberal olmasa da ortak amaçlarının liberal demokrasiyi sağlamak olduğunu ifade ediyordu. Tüm devletler tarafından en iyi sistem arayışının son bulduğunu, bu sebeple büyük savaşların –dolayısıyla da tarihin–

¹⁴ The End of History

sonunu getirdiği savunuyordu (Fukuyama, 1989). Ancak Fukuyama'nın bu tezine pek çok akademisyen tarafından karşı çıkılmıştı. Bunlardan biri olan Huntington, 'medeniyetler çatışması'¹⁵ adlı çalışmasıyla, yeni uluslararası düzende fay hatlarının ve anlaşmazlıklarının kültürel ve dini temelli olacağını savunmuştu (Huntington, 1993).

İki kutuplu sistemin sona ermesinden sonra yeni dünya düzeninin ne olduğu/olacağı hususundaki akademik çalışmalar ve çıktılar birbirinden farklılık göstermektedir. Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla birlikte ABD, 'Süper güç' olarak varlığını sürdürmüş olsa da ABD'nin karşısında dünyanın çeşitli bölgelerinde belli güç merkezleri yükselmeye başlamıştı. Avrupa Birliği, Çin, Japonya, Hindistan, Rusya, BRICS¹⁶ gibi ülkeler ve birlikler, yeni dünya düzeninin tanımlanmasını zorlaştıran ve çeşitlendiren etkenlerdi. Yeni dönemi tanımlamak için *tek kutupluluk* (Krauthammer, 1991), *hegemonyasız tek kutupluluk* (Wilkinson, 1997), *tek-çok kutupluluk* (Huntington, 1999) ve *kutupsuzluk* (Haass, 2008) gibi terimler öne sürülmüştü.

Yeni dünya düzeninin ne olduğu hususunda bu denli anlaşmazlık varken kesin olan tek şey, Soğuk Savaş'ın sonunun dünyanın pek çok kesimindeki etnik ve mezhep temelli çatışmaların ve iç savaşların başlangıcı olmasıdır. 1991 ile 2009 yılları arasında dünyada tam 365 ülke içi veya devletler arası çatışma olmasına rağmen bunların hiçbirinin Asya-Pasifik bölgesinde olmaması da dikkat çekicidir (Roberts, 2012: 57). Hele ki çözüme kavuşamamış Kuzey-Güney Kore ayrışması, Tayvan meselesi ve Çin Denizi'ndeki egemenlik iddiaları gibi önemli bölgesel problemler göz önüne alınınca, bu durum çekiciliğini daha da artırmaktadır.

Asya-Pasifik bölgesiyle alakalı bir diğer dikkat çekici husus da ekonomiyle ilgilidir. 1990'lı yılların başında kriz içindeki durgun ekonomi ve ticarete rağmen bölge ülkeleri, % 6 gibi yüksek ekonomik büyüme rakamlarına ulaşabilmişlerdir (Litsareva, 2014: 176).

Asya-Pasifik, sıcak çatışma olmamasına rağmen, gerilimden uzak bir bölge de değildi. Kronik problemlerinin yanı sıra, Soğuk Savaş'ın ardından Doğu Asya'da siyasi liderlik mücadelesi, bölgedeki gerilimi artıran önemli hususlardan biri olmuştur.

¹⁵ Clash of civilizations

¹⁶ Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin oluşturduğu ekonomik topluluk

SSCB'nin yıkılarak yerini çok daha zayıf bir ülke olan Rusya Federasyonu'nun alması, ABD'yi bölgedeki yegâne süper güç konumuna getirmişti. Ancak, başta Çin olmak üzere bazı bölge ülkeleri, ABD'nin bölgedeki varlığının Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli güvenlik problemi olduğuna inanıyordu.

2.2. Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Asya-Pasifik Politikası

Asya bölgesi, Soğuk Savaş döneminde ABD dış politikası için yüksek öneme sahip bir bölgeydi. Sovyet bloğuna karşı korunması gereken Asya'da Soğuk Savaş'tan sonra ABD için tehditler değişmişti.

Daha önceki bölümlerde değinildiği üzere, 1970'ler Japon ekonomik mucizesinin tavan yaptığı dönemlerdi. Soğuk Savaş'tan sonra Asya ekonomisinin yükselişi sürmüştü, Japon mucizesini yüksek nüfuslarının da yardımıyla Çin ve Hindistan gölgede bırakmaya başlamıştı. Güneydoğu Asya'daki bu ekonomik gelişim 1990'ların ikinci yarısında tersine dönmeye başlamış ve nihayetinde 1997 Tayland finans krizi patlak vererek tüm bölgeye yayılmıştı. Küreselleşmenin ve karşılıklı bağımlılığın da etkisiyle bu kriz ABD'yi de doğrudan etkilemişti. Dobson ve Marsh'a göre (2007: 195) bu krizin ABD üzerindeki etkisi üç boyutlu idi. Birincisi, Asya ekonomisinin yükselişi Amerikan ekonomik çıkarlarını etkileyecek ve etki gücüne kafa tutacak seviyeye gelmişti. İkincisi, düşüşe geçtiğinde şok dalgaları küresel finansal pazarda hissedilmiş ve ABD'nin 'Asya korumacılığı' buradan doğmuştu. Üçüncüsü, serbest düşüşe geçen ekonomilere Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund [IMF]) tarafından uygulanan yaptırımların Asya ülkelerince hoş karşılanmamasıydı. Bölge ülkeleri bu durumu ABD'nin IMF aracılığıyla kendilerine dolaylı olarak müdahale edilmesi olarak algılamış, karşılıklı bağımlılık seviyesi oldukça yüksek olan ABD-Asya ticari ilişkileri büyük zarar görmüştü (Stiglitz, 2002).

Peki, Soğuk Savaş'tan sonra Obama dönemine kadar geçen süre zarfında ABD'nin Asya-Pasifik politikasında başkanların etkisi ne ölçüde olmuş ve nasıl yürütülmüştü? Obama'nın yeniden dengeleme stratejisi temelleri daha önceki başkanlar döneminde atılmış bir politika mıydı, yoksa tamamen Başkan Obama'nın şahsi inisiyatifiyle atılmış bir adım mı? Bu soruların cevabını bulabilmek için Soğuk Savaş

sonrasında Obama dönemine kadar görev yapmış üç başkanın dönemlerinde, Asya-Pasifik politikaları eksenin incelenmiştir.

2.2.1. Asya-Pasifik İlişkilerinde 1990'lı Yıllar: G. W. H. Bush ve Clinton Dönemleri

1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başları, dünya tarihi açısından önemli bir dönüşüme sahne oluyordu. Soğuk Savaş'ı temsil eden semboller yerle bir oluyor, Sovyetler Birliği artık son günlerini yaşıyordu. Dünya yeni bir uluslararası sisteme gebeydi ve bu sancılı sürecin Asya-Pasifik ilişkilerine etki etmesi de kaçınılmazdı.

Sovyet yardımının kaldırılmasından sonra Vietnam, bir ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) askeri operasyonu olan Kamboçya'yı Eylül 1989'da terk etti. 1991-1992 yıllarında da ABD Filipinler'deki Clark Hava Üssü'nden ve Subic Körfezi Deniz Üssü'nden çekildi. Kısa bir süre sonra, ABD'nin Singapur'a insanı yardımın yanı sıra, isyancı gruba el altından silâh yardımı yaptığı ortaya çıktı. Çinhindi'ndeki askeri hareketlilik de dikkat çeken bir diğer gelişmeydi (Mauzy - Job, 2007: 624).

Soğuk Savaş dönemi dış politikasının birleştirici ideolojisi 'komünizm karşıtlığı' gibi etkili bir dış politika söylemi ve yöntemi geliştiremeyen George H. W. Bush ve Bill Clinton yönetimi, yine de, bir noktada ortak bir vurgu yapmıştı: "ABD bir Asya gücüdür (Mauzy-Job, 2007: 624)!" 1990'larda yapılan dört Asya güvenlik politikası açıklaması, Amerika'nın bölgedeki hayati çıkarlarını tanımladı ve esas itibarıyla Kuzeydoğu Asya'da ABD birliklerinin devamlı olarak konuşlandırılması konusunda güvence verdi. Bu güvenlik politikası açıklamalarında Güneydoğu Asya, seyrüsefer serbestisinin sürdürülmesi gereken dünyadaki en kritik deniz hatlarının bulunduğu bir yer olarak tanımlanmıştı. Başkan Bush döneminde bölgeyle ilgili ana hedef, Amerika'nın Asya pazarlarına güvenli bir şekilde girmesini sağlamaktı. ABD'nin bölgedeki askeri varlığı, Amerikan mallarına pazarlar oluşturmak için gerekli olan bölgesel ekonomik büyümenin ön koşulu olan istikrarı sağlamanın yolu olarak görülüyordu. ABD, 1991-1992'ye kadar Filipinler'deki askeri üslerini korurken, bu tarihte ayrılması istendikten sonra Güneydoğu Asya'daki odak noktasını güvenlikten ekonomik meselelere, özellikle de serbest ticaretin teşvik edilmesine kaydırdı (Brown, 1993: 167).

Başkan Clinton göreve geldiğinde selefinin yolunu izledi. Çünkü Clinton'a göre de ABD'nin çıkarları, bölgede barışın ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında yatıyordu. Bunu sağlamak için de Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) ve ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) gibi çok taraflı kuruluşlar desteklendi. Yine de Asya-Pasifik, ABD'nin ana odağını teşkil etmiyordu. Bölge ülkeleriyle ilişkiler, bu dönemde, stratejik bir temelden ziyade olaylar ve gelişmeler bazlı şekilleniyor, genelde insan hakları ve demokrasi eksenli girişimlerde bulunuluyordu. Hatta eski diplomat Michael Armacost açık sözlü olarak, "Asya'da herhangi bir kriz yok ve ABD dikkatini Avrupa'ya ve Ortadoğu'ya yöneltebilir" yorumunda bulunmuştu (Armacost, 2000).

1990'lı yılların ortalarına doğru Clinton, mesaisinin büyük kısmını Balkanlar'daki gelişmelere ayırmıştı. Clinton yönetimi içinde, ABD'nin askeri gücünü yalnızca ulusal çıkarların doğrudan ilgili olduğu, kamuoyu tarafından güçlü bir şekilde desteklendiği yerlerde, başarıya makul süratle erişilebileceği ve maliyetlerin çok yüksek olmayacağı durumlarda kullanması gerektiğine karar verildi. Asya-Pasifik'te Washington, bölgede büyük bir askeri varlığı sürdürmek yerine, ikmal ve teçhizatın kritik noktalara etkin ve hızlı bir şekilde erişimi konusuna odaklanan "üsler değil, mevziler"¹⁷ stratejisine yöneldi. Ancak bu küçük çaplı angajman bile o dönemde gereksiz olarak görülmüş, özellikle basında eleştirilmişti (Bandow, 2001).

Bu ihtiyatlı strateji ve Clinton yönetiminin Çin'i 'stratejik ortak' olarak tanımlama kararlılığı birleştiğinde, ABD'nin 1995 ve 1999 yıllarında tartışmalı Güney Çin Denizi'ndeki Çin saldırılarına karşı tutumunun sessiz kalması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte, 1997-98'deki Asya finansal krizine verilen yavaş ve yetersiz Amerikan tepkisi, bölge ülkelerini endişelendirmişti. Çünkü ABD, üç sene evvel Meksika'ya yaptığı gibi, krizden ağır bir şekilde etkilenen bölge ülkelerine ikili kurtarma paketi teklifinde bulunmamıştı. Bunun yerine Uluslararası IMF'yi reform için ağır taleplerde bulunmaya çağırdı. Ayrıca her ülkede kendine özgü çözümler üretilmesi yerine tek bir çözümü bütün ülkelere uygulanması gerektiği yönünde bir dayatma uyguladı. Washington'daki bazı isimler, problemlerinin sebeplerinin demokratik olmayan yönetim, şeffaflık eksikliği ve 'Asyalı değerleri' olduğunu belirtti. Bu tutum,

¹⁷ Places not bases

Güneydoğu Asya'da önemli ölçüde kızgınlık yarattı ve Amerikan nüfuzunun azalmasına katkıda bulundu (Kerrey-Manning, 2001: 20).

Bazı problemler yaşansa da Asya Pasifik ilişkileri bağlamında Clinton dönemi, George H. W. Bush dönemine göre daha verimli geçmişti. Örneğin 1993 yılında Clinton yönetimi, bölgede ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için bir forum olan APEC'in önemini artıran 'Yeni Pasifik Toplumu Girişimi'ni ilan etti. 1995 yılında da Vietnam'la ilişkilerde normalleşme sürecine girildiğini açıkladı. Başkan Clinton, Çin'i hem yanında tutmak hem de agresif politikalardan caydırmak için gayret gösterdi. Öncelikle Çin Başkanı'nı ülkeye davet etmiş, Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılımı sürecini canlandıracağına dair söz vermişti. Çin lideri 1998'de Washington'u ziyaret etti ve ABD himayesiyle Çin 2001'de DTÖ'ye katıldı. Öte yandan 1996'da Tayvan cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce askeri harekete geçtiğinde Çin'i caydırmak için Tayvan bölgesine iki uçak gemisi göndererek Çin'in kışkırtıcı hareketlerde bulunmaması gerektiği mesajını verdi. Joseph Nye'a göre Clinton, bir yandan Japonya ve diğer müttefiklerle daha yakın güvenlik ilişkileri kurarken; diğer yandan Çin'i DTÖ'ye ve diğer uluslararası kuruluşlara entegre etmeye çalışıyordu (Nye, 2013).

1990'lı yıllar, dünya sahnesinde büyük değişimlere sahne olmuştu. Bu on yıla sadece siyasi gelişmeler değil, teknolojik ilerleme de damgasını vurmuştu. George H. W. Bush, sistemsal evrimin tanıklığını yaparken Clinton, dünyanın uzak köşelerindeki farklı sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmıştı. Üstelik teknolojinin ilerlemesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile artık kamuoyunun etkisi liderlerin üzerinde daha çok hissediliyordu. Bunlarla birlikte, Clinton sadece Beyaz Saray dışı ortamı değil Beyaz Saray'daki durumu bile kontrol etmekte zorlanıyordu. Hâl böyle iken 1990'lı yıllarda Asya-Pasifik ilişkileri, öncelikli bir konu değildi. Ancak Asya-Pasifik ilişkilerine verilen önem, 2000'li yıllardan itibaren artmaya başlamıştır. Bunda en önemli etken, şüphesiz, Çin'in mucizevi yükselişiyle ABD çıkarlarına büyük bir tehdit oluşturmaya başlamasıydı.

2.2.2. George W. Bush Dönemi Asya-Pasifik İlişkileri

Geleneksel olarak, Cumhuriyetçi ve Demokrat yönetimler, ABD'nin Asya politikasında belirli süreklilikleri paylaşmıştır. Ancak Bush, 2001'de Başkanlığa

geldiğinde Clinton yönetiminin yapmış olduğu her şeyin ya hatalı olduğuna ya da kötü yönetildiğine inanıyordu. Bush'a göre Clinton döneminde Asya politikası da iyi yürütülemedi. Ona göre Japonya ile ilişkiler kötü bir şekilde yönetilmiş; Çin'e karşı fazla girişken olunmuş; Tayvan hususunda fazla katı davranılmış; Kuzey Kore ile gereğinden fazla ilgilenilmiş; Endonezya ile askeri bağları tekrar görüşme konusunda fazla tereddütlü olunmuş; çok taraflılık konusunda fazla takıntı yapılmıştı (Hathaway, 2005: 1; Frost, 2008: 124) (Mauzy-Job, 2007: 628).

Çalışmanın önceki bölümlerinde zikredildiği gibi, Bush dönemi dış politikasını ifade edebilecek ve bir doktrin olarak ele alınabilecek tek bir bildiri veya olay yoktur. Bush dönemi dış politikası eylemlerle ve Ulusal Güvenlik Bildirisi gibi belgelere eklenen parametrelerle şekillenmiştir (Beyaz Saray, 2002; Department of Defense, 2001). Ancak George W. Bush yönetimi, seleflerine aksine, Doğu Asya stratejisi belgesi yayınlamadı. Buna rağmen analistlere göre, "beş temel çıkar" ABD'nin bölge stratejisi için yol gösteriyordu: Asya pazarlarına erişimin korunması; kalıcı bir Amerikan askeri varlığının devam etmesi; baskın bir bölgesel rakibin yükselişinin önlenmesi; ulaşım ve manevra özgürlüğünü garanti altına almak için askeri üs ve tesislerin devam ettirilmesi; demokrasinin ilerlemesi (McDevitt, 2007: 1-3). Bush yönetimi, önceliklerin ve politikaların yeniden düzenlenmesi yoluyla bu çıkarları ilerletmeye çalıştı. Ekonomik anlamda odak APEC gibi çok taraflı bir kuruluşun ikili Serbest Ticaret Anlaşmaları'na kaydırıldı. Siyasi açıdan, Japonya ile olan temel ikili ittifak güçlendirilmiş ve Avustralya, Singapur, Filipinler ve Tayland ile savunma ilişkileri güçlendirilmiştir¹⁸. Ancak başlangıçta Doğu Asya, ekonomik ve jeostratejik önemine rağmen Bush yönetiminin radarında görünmedi (Economy, 2005). Doğu Asya'ya bakış açısı, 11 Eylül sonrasında Singapur'da İslam Cemaati¹⁹ üyelerinin tutuklanması Güney Asya denizlerinde El-Kaide bağlantılı teröristlerin ortaya çıkması, Bush'un terör karşı savaşta bu bölgeyi 'ikinci cephe' olarak algılamasına yol açtı (Gershman, 2002: 72).

Bununla birlikte, bazı akademisyenlere göre, ABD'nin Doğu Asya'ya 'yeniden katılımı' abartılmamalıdır. Örneğin, David Capie'ye (2004: 225) göre, ABD'nin öncelikleri hâlâ Ortadoğu, Basra Körfezi ve Kuzey Kore'nin nükleer silahlarıyla ilgili olan Orta Doğu'ya odaklanmıştı. Washington'un bölgedeki güvenlik odağı, İslam'ın

¹⁸ Filipinler ve Tayland'a daha sonra "NATO olmayan büyük müttefiki" statüsü verilmiştir

¹⁹ Güneydoğu Asya'da faaliyet gösteren silahlı Selefi cihatçı örgüt

yaygın olduğu ülkelerle yaygın olmadığı ülkeler arasındaki belirgin ayrımın gözlemlendiğı Güneydoğu Asya'daki deniz bölgesini merkez alıyordu. ABD'nin dikkatini, denize kıyısı olan ülkelerle istihbarat işbirliğine, ikili askeri ilişkilere ve hedeflenmiş ekonomik ve askeri yardımlara vermişti. Ancak bu ülkelerin kamu diplomasisiyle ekonomik ve sosyal koşullarında ciddi sıkıntılar yaşanmaktaydı (Mauzy-Job, 2007: 630).

Karl Jackson'a göre Washington'un tamamen güvenlik ve terörizm odaklı hareket etmesiyle ABD dış politikası, stratejisi olmayan ve "ya bizdensin ya da bize karşısın" mantığıyla agresif bir politika izlenimi oluşturmaktaydı (Jackson, 2004: 20). Bush yönetimi, devletleri terörle savaşa ve Irak savaşına verdiği desteğı göz önüne alarak, mali açıdan ödüllendiriyor veya onlardan fonlar kesiyordu. Diğer bölgesel sorunlar ve siyasi meydan okumalara pek dikkat gösterilmiyor ve diplomatik, kültürel ve ekonomik yaklaşımlar yetersiz kalıyordu. Bazı analistlere göre ABD, Güneydoğu Asya bölgesindeki nüfuzunu kaybediyordu; çünkü Washington, terörizmle meşguldü ve çok taraflı ilişkilerin yerine ikili ilişkiler kurma eğilimindeydi (Shorrock, 2005).

Bush yönetimi 2001 yılında Endonezya ile ikili işbirliğini teşvik etmek için bir teminat imzaladı ve 2003 yılında Filipinler ve Tayland'ı NATO dışı büyük müttefikler olarak belirledi (Global Security, t.y.). 2003 yılında Singapur, 2004'te Avustralya ve 2007'de Güney Kore ile serbest ticaret anlaşmaları imzaladı ve 2008'de çok taraflı serbest ticaret bölgesi olan Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) için müzakereleri başlattı. Büyük bir atılımla, 2005 yılında Hindistan ile 10 yıllık bir savunma işbirliği anlaşması imzalayarak Hindistan ile yeni bir "küresel ortaklık" ve stratejik bir yakınlaşma kurdu (Cossa, 2010: 78).

Bush yönetimi bir yandan teröre karşı küresel savaşa girişmişken diğer yandan Asya-Pasifik ilişkilerinde seçtiğı ikili ilişkiler kurma metodu oldukça işe yarıyordu. Chicago Küresel İlişkiler Konseyi adlı kuruluşun 2008 yılında yaptığı araştırma, ABD'nin 'yumuşak gücünün' Asya'daki önemini vurguluyordu. Aşağıda verilen anket sonuçlarına göre, ABD'nin Asya-Pasifik'teki yumuşak güç oranları Çin'in ve bölgedeki diğer ülkelerin oranlarını aşıyordu. Bu yumuşak güç oranlarında, şüphesiz, ABD'nin Asya-Pasifik bölgesi ile olan iki yüzyıllık kültürel, diplomatik, askeri ve ekonomik etkileşiminin payı büyüktü.

Tablo 3: Yumuşak Güç Göstergeleri (Chicago Council on Global Affairs, 2008)

Anket Ülkeleri	ABD Yumuşak Gücü	Çin Yumuşak Gücü	Japonya Yumuşak Gücü	Güney Kore Yumuşak Gücü
ABD	-	0,47	0,67	0,49
Çin	0,71	-	0,62	0,65
Japonya	0,69	0,51	-	0,56
Güney Kore	0,72	0,55	0,65	-
Endonezya	0,72	0,70	0,70	0,63
Vietnam	0,76	0,74	0,79	0,73

Aynı zamanda, Bush yönetimi Çin ile daha güçlü bir ilişki sürdürmeye devam etti. Nitekim Bush yönetimi, Çin'in 'stratejik bir rakip' olduğuna dair iddialarını bir kenara koydu ve Nisan 2001'deki bir ABD gözetleme uçağı ile bir Çinli jet uçağı arasındaki kazanın bile üstüne çok gitmedi. Bush yönetimi daha sonra Afganistan ve Irak'taki savaşlarla birlikte el-Kaide ve terörle mücadele ile meşgul oldu. Bu süre zarfında Çinli liderler, çıkarlarını meşgul ABD hükümeti ile ılımlı bir ilişkide gördüler. Çin, yine de sınırlar ve Tayvan meseleleriyle alakalı kararlı bir tutum sergiliyor, askerî gücünde dikkat çeken iyileştirmelere gidiyordu. ABD ise buna kayıtsız kalmıyor, bölgedeki askerî kapasitesini artırıyor. 2006 yılının Haziran ayında ABD, Vietnam Savaşı'ndan bu yana yaptığı en büyük Pasifik tatbikatını gerçekleştirdi. Bu tatbikat, 22.000 personeli, 280 uçağı (B-2 ve B-52 bombardıman uçakları dâhil olmak üzere) ve 30 gemiyi kapsıyordu (U.S. Department of Defense, 2006). 2007'de, Bengal Körfezi'nde, Çin'in oldukça hassas olduğu Malacca Boğazı'na giden deniz hattı boyunca bir başka önemli tatbikat yapıldı. Bu tatbikatta, ABD'li iki uçak gemisinin Hintli, Japon ve Avustralyalı savaş gemilerine katıldığı görüldü (US Navy, 2007). Bush yönetiminin sona yaklaşırken ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki birçok kilit ülke ile iyi ve gelişen ilişkileri vardı.

2.3. Obama Dönemi Asya-Pasifik Politikasının İnşa Edildiği Ortam

Obama döneminin Asya'ya yönelik yeniden dengeleme politikasının öyküsü, ABD'nin bölgeden ayrılması ve ardından tekrar geri dönme hikâyesi değildir; bu bir vurgu ve öncelik konusudur. Obama yönetimi, yeniden dengeleme stratejisini,

hâlihazırda temeli sağlam olan ABD-Asya ilişkilerinin üzerine inşa etmiştir. Obama döneminde yaşanan gelişmelere geçmeden önce bahsedilmesi gereken iki önemli mesele daha vardır. Bunlardan birincisi yükselen Çin, ikincisi ise yeni dünya düzenidir. 1990'ların başında bölgede en dikkat çekici ülke Çin Halk Cumhuriyeti idi. Çin'in gelişen ekonomisinin yardımıyla askeri modernleşmesine hız vermesi, Pentagon'u rahatsız etmekteydi. ABD için bölgede yükselen askeri tehdit sadece Çin değil, aynı zamanda nükleer heveslisi olan Kuzey Kore de önemli bir tehdit oluşturmaktaydı. Bununla birlikte, bölgede yükselmeye başlayan kültürel, dini ve ekonomik ayrışmalar da ABD'nin rahatsızlığını artırmaktaydı. Bu dönemde ABD bölgede denge politikası yürüterek bölge istikrarının sağlanmasına katkıda bulunmaya çalışmıştır (Evans, 1996: 52). Ayrıca, özellikle Soğuk Savaş'tan sonra evrilen sistemin adını koymak hususunda akademisyenler fikir ayrılıklarına düşmüş, birbirinden farklı nitelendirmeler ortaya çıkmıştır. Kısacası, hem Çin'in yükselişi hem uluslararası sistem, Obama'nın Asya-Pasifik stratejisine girmeden önce değinilmesi gereken iki önemli başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1. Yükselen Çin ve ABD ile İlişkileri

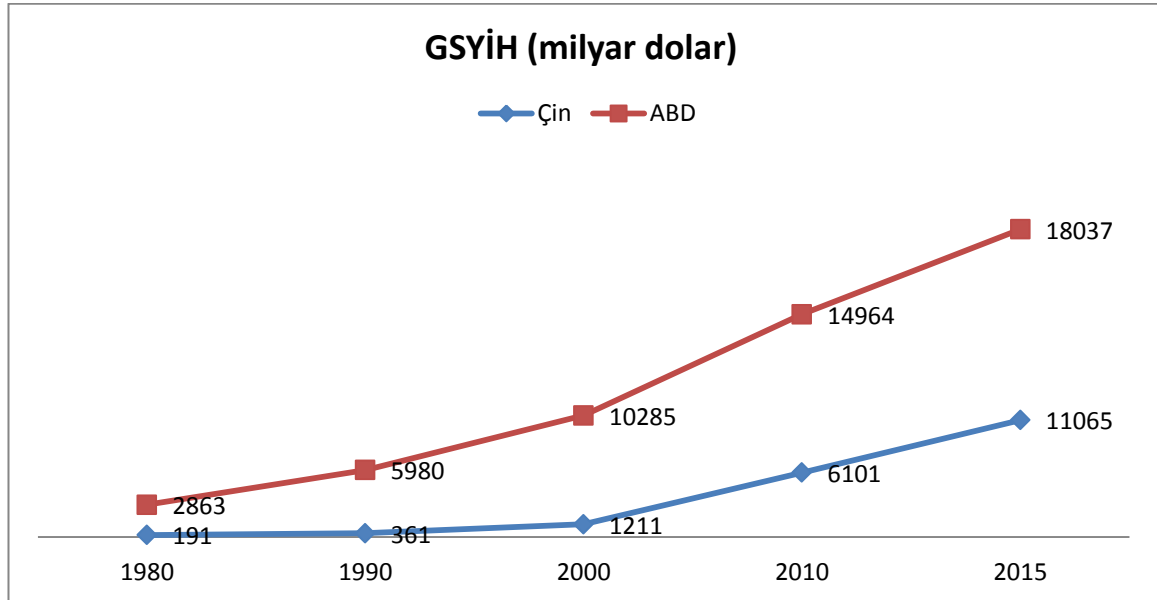
II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin Çin ile ilişkilerini üç döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem, 1950 ile 1979 yılları arasındaki düşmanlık dönemidir. Bu yaklaşık otuz yıllık süreç, Soğuk Savaş'ın ideolojik etkilerinin baskın bir şekilde hissedildiği bir dönemdir. 1979'dan Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990 yılına kadarki dönem, ikili ilişkilerin yumuşadığı, diplomatik ilişkilerin kurulmaya başlandığı ve iki ülkenin birbirlerine yavaş yavaş yaklaştığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü 1970'lerden itibaren Çin için Sovyetler Birliği, ABD'den daha önemli bir tehdit olmaya başlamış, bu durum da Çin'in ABD'ye yaklaşmasını sağlamıştır. Soğuk Savaş'ın ardından ise iki ülke ilişkileri yeni bir safhaya geçmiştir. Soğuk Savaş döneminin katı ideolojisinden sıyrılan Çin, ekonomisini dış dünyaya açmış ve küresel bir tehdit olmadığını ispatlamaya yönelik somut adımlar atmaya başlamıştı. 1970'lerin sonundan itibaren düzelmeye başlayan iki ülke ilişkilerinde Soğuk Savaş'tan sonra 'aktif ilişki' dönemi başlamıştır (Çakmak, 2011b).

ABD için Çin, her zaman Asya-Pasifik bölgesinde çok önemli bir aktördü. Çünkü Çin, ABD tarafından hem önemi giderek artan bir ekonomi ve pazar olarak

görüldüğü hem de bölgede sağlanacak istikrarın yahut doğacak çatışma ortamının en önemli belirleyicisi olarak algılanıyordu. Yani Çin'in yürüteceği politikalar, bölgenin geleceği için oldukça önemliydi. Çin piyasa ekonomisiyle otoriter rejimin sentezlendiği yapı sayesinde 1977 ile 2014 arası dönemde ortalama % 9'luk ekonomik büyüme oranı yakalanmıştı. Bu aynı zamanda dolaysız yabancı yatırımı da ülkeye çekerek 2015 yılında yaklaşık 250 milyar dolar seviyelerine yükselmişti. (Dünya Bankası Verileri, t.y.).

Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisinin ABD ekonomisine nazaran ne ölçüde geliştiğini görmek için iki ülkenin Gayrisafi Yurtiçi Hasıllarını (GSYİH) karşılaştırmak gerekir. Aşağıdaki grafikte Dünya Bankası verilerine göre Çin Halk Cumhuriyeti ve ABD'nin 1980-2015 yılları arasındaki GSYİH'ları verilmiştir. Verilere göre ABD-Çin GSYİH farkı hızla erimektedir: 1980 yılında ABD'nin GSYİH'sı Çin'in 20 katı iken; 2000 yılında 8 katı ve 2015 yılında bir buçuk katıdır. Grafiğe başka bir açıdan bakıldığında, Çin ekonomisinin ABD ekonomisine nazaran nasıl bir ivmeyle geliştiği bir kez daha görülmektedir. 2000 yılından 2015 yılına kadarki 15 yıllık zaman zarfında ABD GSYİH'sı % 70 büyürken, Çin GSYİH'sı % 900 büyümüştür.

Şekil 3: Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti GSYİH Karşılaştırması (Dünya Bankası Verileri, t.y.)

Çin 1990'lı yılların başından itibaren gelişen ekonomisiyle birlikte bölge güvenliği açısından da önemini giderek artırmıştır. ABD ile Çin'in bölge politikaları

konusundaki işbirliği, problemlerin çözüm sürecini kolaylaştıran bir etmendi. Bunun en önemli örneği, 1994'te ABD ile Kuzey Kore'nin askeri nükleer programını durdurma anlaşmasındaki arabuluculuğudur. Bir nükleer güç, önemli bir uluslararası silâh üreticisi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden birisi olan Çin'in ABD ile işbirliği, silahlanma kontrolü, nükleer silahların yayılmasının kontrolü ve Asya'daki çok taraflı ortaklıkların teşvik edilmesi konuları açısından da büyük bir öneme sahiptir. Bunun tam tersi bir durum, bölgenin istikrarsızlaşma ve çatışmaların başlama potansiyelini artırabilirdi. Çin'in saldırmazlık yanlısı tavrına rağmen bazı politikaları ABD tarafından kuşku ile izlenmişti. Özellikle, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki talepleri, 1990'ların ilk yarısında yaklaşık % 40 artan askerî harcamaları, 1995'te Tayvan yakınlarındaki füze denemeleri gibi eylemler, Çin ile alakalı kuşku uyandıran gelişmelerdi (Dobson-Marsh, 2007: 199-200).

1990'lı yılların ilk yarısı geçilirken, Çin'in büyük nüfusu ve hızlı büyüyen ekonomisi ile sadece bölgesel bir güç olmadığı görülmeye başlanmıştır. Çin, artık dünya ekonomisi ve istikrarı için oldukça kritik bir pozisyona sahipti. Soğuk Savaş'ı takip eden yıllarda, uluslararası sistemdeki 'tek güçlü' sıfatıyla ABD'nin kendi gücünü artırmaktan ziyade sistemi zaafa uğratacak gelişmeleri önleyerek istikrarı temin etmeye çalıştığı daha önceki bölümlerde de zikredilmişti. Yine bu bağlamda ABD, Çin'in istikrarsızlığını tehdit edebilecek her türlü girişimden uzak durmuştu. Zira Çin'in istikrarının sadece Çin için değil bütün dünya için ne kadar önemli olduğu, 1998 krizinde büsbütün ortaya çıkmıştı (Çakmak, 2011b: 142).

Hızlı gelişen ekonomisiyle paralel olarak yüksek yüzdelerle artan savunma harcamaları da Çin'e bakış açısını etkileyen en önemli faktörlerdendi. Dünya Bankası verilerine göre Çin'in 1990'daki askeri harcamaları 50 milyar yuanın biraz altındayken 2000'de yaklaşık 190 milyar yuan, 2010'da 783 milyar yuan ve 2015'te 1,3 trilyon yuan (yaklaşık 150 milyar Dolar) gibi yüksek seviyelere ulaşarak ABD'den sonra en büyük askerî harcama yapan ülke konumuna gelmiştir. Bununla birlikte ABD'nin askerî harcamaları 2011-2014 arası ortalama % 18'lik bir düşüşe uğramışken Çin'in aynı zaman dilimindeki askerî harcama artış oranı yaklaşık % 30 olmuştur (Johnson, 2016). Bu veriler, Çin'in Soğuk Savaş'tan sonra sadece bölgesel değil, küresel bir güç olarak hızla yükselişini özetlemektedir. Çin'in ABD'ye meydan okuyan yükselişi sadece

ekonomik ve askerî alanlarda değil, diğer alanlarda da görülüyordu. 1990'ların sonuna doğru nükleer çalışmalarına hız veren Çin, 2003 yılında da ilk insanlı uzay uçuşunu gerçekleştirerek teknoloji konusunda da dünya liderlerinden biri olmaya namzet olduğunu göstermişti (Dobson - Marsh, 2007: 200).

Otoriter bir rejime sahip Çin'in bu yükselişi, başta ABD'de olmak üzere neredeyse tüm dünyada doğal olarak bazı kaygıları da besliyordu. Bu kaygıların farkında olan Çin, izlediği dış politika ve vurguladığı bazı söylemleriyle uluslararası siyasal ve ekonomik sistem için bir tehdit oluşturmadığını göstermeye çalışmıştır. Çünkü Çin, bir tehdit olarak algılandığı bir sistemde çıkarlarını korumakta başarılı olamayacağını da farkındaydı. Bu konudaki en kayda değer çalışma, Çin'in kendi ilerleyişini ifade etmek için 2003'te seçtiği kelimedir. İlk olarak 'barışçıl yükseliş' terimini kamuoyuna sunan Çinli yetkililer, 'yükseliş' kelimesinin de kaygıya sebep olabileceğini gördükten sonra, 'barışçıl kalkınma' ifadesini kullanmayı uygun bulmuşlardır. Böylece dünyanın Çin algısı biraz daha törpülenmeye çalışılmıştır (Çakmak, 2011b: 143).

Önceki bölümde de belirtildiği üzere Çin – ABD ilişkilerinde 1970'lerden itibaren bir yumuşama evresi görülmüş, 1979 yılında ilk diplomatik ilişkiler kurulmuş, Soğuk Savaş'ın ardından ise aktif ilişki dönemine geçilmiştir. 1980'lerden itibaren 'rekabetsel işbirliği' şeklinde tanımlanabilecek iki ülke ilişkileri, zaman zaman krizler yaşansa da bu krizler belli bir seviyeyi aşmamıştır. 1992 yılında Clinton ABD Başkanlığını devraldığında, George H. W. Bush dönemi Çin politikalarının devam ettirileceğini ifade etmiştir. 1993'ün Mayıs ayında, Çin'in 'en çok gözetilen ulus'²⁰ statüsünün yenileneceğini duyuran Clinton, Çin'in insan hakları hususunda ilerleme kaydetmesi gerektiğini de ifade etmiştir. 1994 yılında Çin'in sadece en çok gözetilen ulus statüsü yenilenmemiş, aynı zamanda Çin ile insan hakları etmenini de içeren 'kapsamlı ilişki'²¹ dönemine girilmiştir. Bu tarihten itibaren Clinton yönetimi, Çin ile serbest ticaret ilişkisinin uzun dönemde Çin demokratikleşmesine katkıda bulunacağı düşüncesiyle, rutin olarak en çok gözetilen ulus statüsünü yenilemiştir (Haley, 2006: 81).

²⁰ Most favored nation

²¹ Broader engagement

1990'ların iki ülke ilişkileri bakımından sorunsuz geçtiği söylenemez. 1995-1996 yıllarında Tayvan'daki seçim döneminde Çin'in Tayvan sınırına yakın bölgelerde balistik füze tatbikatları yapması, iki ülke arasındaki ilişkileri geren önemli bir gelişme olmuştur. ABD ise bunun üzerine, demokratik yönetimi ve ticari kapasitesi ile ABD'nin bölgedeki önem verdiği noktalardan birisi olan Tayvan açıklarına destek amaçlı savaş gemileri göndermiştir. Yine 1990'larda ikili ilişkileri zedeleyen bir başka hadise, 1999'da Kosova Savaşı sırasında Belgrad'daki Çin büyükelçiliğinin Amerikan seyir füzeleri tarafından 'yanlışlıkla' bombalanması olayıdır. Çin bu olayın 'kasıtlı' olduğunu savunmuş ve o esnada devam etmekte olan Dünya Ticaret Örgütü'ne kabulüyle alakalı görüşmeleri askıya almıştır. Ancak kısa süre içinde her iki tarafta da konuyla ilgili yapıcı adımlar atarak ilişkiler normalleşmiş, 1999'un sonlarına doğru da Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne kabulü gerçekleşmiştir (Zhang, 2010: 90).

2001 yılında George W. Bush Beyaz Saray'a çıktığında 'yükselen Çin' tehlikesi, Bin Ladin terörizmi ve kitle imha silahları meseleleriyle birlikte üç önemli tehditten birisi olarak algılanıyordu (Woodward, 2002: 35). Ancak George W. Bush yönetiminin Çin'e bakış açısı 11 Eylül saldırılarından sonra değişmiş, sadece ticaret ve finans alanında değil teröre karşı savaş, silahsızlanma, Irak'ın yeniden yapılandırılması ve Orta Doğu'da istikrarın sağlanması gibi konularda da Çin'den daha çok işbirliği beklentisine girmişti. ABD 2001'de Taliban'a karşı Afganistan'da ve 2003'te Saddam Hüseyin'e karşı Irak'ta savaş açmış, bu süreçte ve daha sonrasında Çin ile ilişkilerini geliştirmişti. Bu gelişme süreci ikili ekonomik, ticari ve askeri işbirlikleriyle sağlanmıştı.

2.3.2. Mevcut Dünya Düzeni

Soğuk Savaş'tan günümüze geçen çeyrek yüzyılda dünya düzeni, ABD, Avrupa Birliği, Çin, Hindistan gibi büyük güçlerin etrafında odaklanan karmaşık bir güç dengesi siyasetinin oluşmaya başladığı bir sisteme dönüşmüştür. Küresel düzen genel anlamda ABD tarafından karakterize edilse de ABD bu düzeni tam olarak istediği gibi yönetememekte, bazı bölgelerdeki gücünü o bölgelerdeki önemli aktörlerle paylaşmaktadır. Mevcut dünya düzenini tarif etmek için tek veya çok kutuplu sistemin yetmeyeceğini açıktır. Örneğin Fareed Zakaria, mevcut düzeni 'geri kalanın yükselişi'²² şeklinde tanımlamaktadır. Zakaria'ya göre ABD'nin güç kaybettiğini söylemekten

²² Rise of the rest

ziyade dünyanın geri kalanının güçlendiğini söylemek daha doğru bir ifadede olacaktır (Zakaria, 2008: 3). Hâl böyleyken, günümüzdeki küresel düzeni açıklayabilecek en iyi tarif, ‘birden çok merkez etrafında şekillenen bir dengeler bütünü’ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut küresel sistemde çatışma ortamını yaratabilecek en önemli tehdit, güçlenmekte olan bölgesel aktörlerde yükselişe geçen milliyetçi duygular olarak görülmektedir. Realistlere göre bu tehditle başa çıkabilmenin en iyi yolu, ‘güç dengesi’ siyasetini izlemektir. Çünkü güçleri birbirine denk ülkeler, çatışmadan olabildiğince uzak kalmayı tercih edecektir. Yani Tayvan sınırındaki gerilimi yatıştırmak için Tayvan’ın silahlandırılıp Çin’in gözünün korkutulması gerekmektedir. Yine aynı mantıkla, Kuzey Kore’nin nükleer hevesini söndürmek için ABD, Japonya, Güney Kore ve hatta Çin arasında güçlü bir ittifakın sağlanması gerekmektedir. Bu örnekler, dünyanın herhangi bir noktasındaki mevcut veya potansiyel çatışma alanları için çoğaltılabilir. Ancak denge mantığının da çürük bir noktası, kendi içinde bir paradoksu vardır: anlaşmazlıklar ve çatışmalar, güç dengeye doğru harekete geçtiğinde, yani güçsüzün güçlenmeye başladığı ilk anlarda ortaya çıkar. Güç dengesi politikasının bu sorununun giderilmesi için, statükoyu koruyan ancak aynı zamanda kademeli değişimlere de izin veren baskın bir gücün olması şarttır. Liberal teorisyenler bu baskın gücün sadece Birleşmiş Milletler olabileceğini ve çatışmaları önlemek için güç kullanımından kaçınmaması gerektiğini savunmaktadır. Ancak BM’nin şimdiye kadarki müdahalelerinde ne kadar başarılı olduğu, tartışmalı bir konudur. Defansif realistler ise uluslararası sistemde ancak bir ulus-devletin hegemonyası altında istikrar yakalanabileceğini iddia etmektedir. Bu uygulamada da zorluklar yok değildir. Hegemon güç sistemdeki istikrarı, değişen şartlara kendini uydurabildiği ölçüde uzun süreli sağlayabilir (Gonçalves, 2015: 57-58).

Günümüz uluslararası düzeninde tam da bu yaşanmaktadır: ABD, değişen şartlara ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Soğuk Savaş’ı takip eden süreçte, ilk yıllarda oldukça başarılı bir görüntü çizen ABD’nin son birkaç yıldır düzeni sürdürmekte zorlandığı aşikârdır. Zaten insanlık tarihi hiçbir zaman barışçıl bir sistem dönüşümü yahut güç değişimi sürecine şahit olmamıştır. Bütün dönüşümler sancılı süreçler ve ağır savaşlarla yaşanmıştır. Peki, şimdi neden farklı bir beklenti içerisindeyiz? Geçmişte güç

dengeŖi Doğu'dan Batı'ya kayarken kanlı savaşlara sahne olan dñnya, acaba yakın gelecekte Kuzey'den Gñney'e kayan denge nin savaş alanı mı olacak?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OBAMA’NIN ASYA-PASİFİK YAKLAŞIMI:

YENİDEN DENGELEME

1. ABD DIŞ POLİTİKASINDA YENİ DÖNEM: BARACK OBAMA

2009 yılında ABD’nin dış politikasında bir dönüşüm evresinin başladığını söylemek yerinde olacaktır. Zira II. Dünya Savaşı’ndan sonraki yıllar boyunca ABD dış politikasının odağı genel anlamda Ortadoğu ve Avrupa üzerinde toplanmıştı. ABD Afganistan ve Irak’ta bir türlü sonu getirilemeyen iki savaşa girmiş, onlarca yıl boyunca para ve itibar kaybı yaşamıştı. ABD ilgi odağını yoğun bir şekilde bu bölgeye harcarken, diğer yandan Asya’da Çin başta olmak üzere ekonomik atılım gerçekleştiriyordu. Obama yönetimi, küresel dengelerdeki değişikliklerin yeni bir Amerikan dış politikası geliştirme gereksiniminin farkındaydı. Obama 2009 yılında yaptığı Çin ziyaretinde Çin’in yeni bir küresel güç olarak ortaya çıkmasını olumlu karşıladığını ve Çin’in bu yükselişinin ABD’nin düşüşüne işaret ettiği fikrine şiddetle karşı çıktığını belirtmişti. Ancak o yılın verilerine bakıldığında Çin ekonomisi 2,2 trilyon dolar fazla verirken Amerikan ekonomisinin 800 milyar dolar açık verdiği ve Obama’nın bu konuda yanıldığını görülmekteydi (Karabell, 2009: 45).

Obama’nın ilk döneminin sonlarına doğru yeni dış politika stratejisi, kendisini biraz daha fazla hissettirmeye başlamıştı. 17 Kasım 2011 tarihinde Avustralya meclisinde yaptığı konuşmada Obama, bu yeni stratejiyi şu sözlerle ifade etmişti: *“Kendisine pahalıya patlayan iki savaşa girilen on yıllık dönemden sonra ABD, odağını Asya-Pasifik bölgesinin büyük potansiyeline çevirmektedir* (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2011).”

Peki, bu dönüşümün sebebi neydi? Bunun en kuvvetli sebebi kuşkusuz, daha önce de zikredildiği gibi, Çin’in ABD’ye eş bir rakibe dönüşmesiydi. 1980’lerden itibaren ekonomik büyüme ortalaması % 9 civarında olan Çin, yine bu tarihlerden itibaren ABD ile ticaretinde sürekli fazla vermişti. Öyle ki bu ticaret fazlası 2010 yılında 273 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştı (Morrison, 2011: 5). Bununla birlikte Çin,

büyük miktarlarda Amerikan devlet tahvilleri olarak ABD'nin yükselen devlet borçlarına katkı sağlamış, bu tahviller 2010 yılında 1 trilyon dolar seviyelerine yaklaşmıştı. Bu da Amerikan ekonomisinin -neredeyse- Çin'in elinde olması anlamına geliyordu (Hook-Spanier, 2014: 363). Kendi aleyhine gelişen bu durumu tersine çevirmek için ABD'nin yeni bir dış politika stratejisi geliştirmesi gerekiyordu.

2. YENİ STRATEJİNİN ADINI KOYMAK: ASYA'YA GERİ DÖNÜŞ (PIVOT TO ASIA) MÜ, YENİDEN Dengeleme (REBALANCING) MI?

Barack Obama, ABD Başkanı olan ilk Pasifik çocuğu idi: Hawaii'de doğmuş ve büyümüş, çocukluğunun dört senesini de Endonezya'da geçirmişti. Göreve geldiğinde ABD dış politikasının odağını Ortadoğu'dan Asya'ya kaydırmak istiyordu. Çünkü ona göre Asya, geleceği temsil ediyordu (Goldberg, 2016).

1970'lerden beri ABD, gerek askerî varlığıyla gerekse ekonomik yardımlarıyla Asya-Pasifik'te baskın güç olarak varlığını sürdürmekteydi. Bu durum bölgenin istikrarına ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlamıştı. Ama son on yılda bölgedeki yapıyı ve düzeni değiştiren kalkınmasıyla beraber Çin, küresel etkisini güçlendirmeye başlamıştı. Artık Çin hem ekonomik hem de diplomatik yönüyle bir küresel aktör haline gelmeye başlamıştı (Medcaf-Mohan, 2014: 3).

Obama 2008 yılında göreve geldikten sonra, ABD'nin küresel stratejisini ve güç tertibini inceleyen bir rapor hazırlanmasını emretti. Rapor, Amerikan kuvvetlerinin küresel ölçekte oldukça dengesiz bir şekilde dağıldığını, özellikle Avrupa ve Ortadoğu'da gereğinden fazla yapılanma olduğunu ortaya çıkardı (Gupta-Shrivastav, 2014: 4). Raporla ilgili olarak 2011 yılında kaleme aldığı bir makalede Dış İşleri Bakanı Hillary Clinton, ABD'nin artık Asya-Pasifik bölgesindeki etkisini artırmaya yönelik bir dış politika izleyeceğini ifade eden ilk resmi ağız oldu. Yeni Amerikan politikasının en önemli amacı, Çin'in Asya-Pasifik'te büyüyen etkisine karşı daha fazla çaba göstermektir. Bakan Clinton bu durumu şu ifadelerle açıklamıştı:

“Irak'ta durumun yatışması ve Amerikan askerlerinin Afganistan'dan çekilmesiyle ABD, pivot konumuna gelmiştir. Önümüzdeki on yılda, nerelere yatırım yapmamız gerektiği hususunda akıllı ve sistematik bir yol izlemeliyiz. Ancak bu yolla

liderliğimizi devam ettirmek, çıkarlarımızı sağlamak ve değerlerimizi ilerletmek için ülkemizi en iyi konuma getirebiliriz (Clinton, 2011). ”

Yine aynı makalede, ABD dış politikasının yeni süreçte altı temel amacının olduğu ifade edilmiştir: güvenlik ittifaklarını güçlendirmek; yeni gelişen güçlerle ilişkileri derinleştirmek; bölgesel çok taraflı kurumlara önem vermek; ticareti ve yatırımı genişletmek; askerî varlığı genişletmek; demokrasi ve insan haklarını ön plana çıkarmak (Clinton, 2011).

Ancak Clinton’ın makalesinde yeni stratejiyi tanımlarken kullandığı ‘geri dönüş (*pivot*)’ terimi, olumsuz çağrışımlar yaptığı için bazı kafa karışıklıklarına sebep olmuştur. Bunun farkına varan Amerikan yönetimi bu terimin yerine ‘yeniden dengeleme (*rebalance*)’ terimini kullanmaya başlasa da özellikle akademik çevreler her iki ifadeyi de kullanmaya devam etmiştir. Geri dönüş yahut yeniden dengeleme; kullanılan ifade ne olursa olsun bu muğlaklıktan dolayı endişeleri artan Çin, kendisine karşı bir ‘çevreleme’ politikasının başladığını dile getirmiştir (Gupta-Shrivastav, 2014: 5).

Bu arada ABD’nin bu yeni stratejisiyle alakalı literatür taraması yapıldığında, Türkçe çalışmaların yok denecek kadar az olduğu ve yeni stratejiyi dilimize çevirmede ortak bir noktada buluşamadığı görülmektedir. Örneğin, birinci derece kaynaklarda kullanılan ‘*Pivot to Asia*’ ifadesinin bazı Türkçe çalışmalarda ‘Asya Ekseni (Özdaşlı, 2015: 589; Yılmaz, 2013)’, ‘Mihver Stratejisi (Korkmaz, 2015: 2)’ ve ‘Asya Pivotu (Tunçdemir, 2012)’ gibi ifadelerle çevrildiği görülse de, daha ziyade ‘Asya’ya Geri Dönüş (Ergunsu, 2016; UPA, 2014; Fidan, 2011; Usul, 2013: 27)’ ifadesi kullanıldığı için, bu çalışmada ‘*Pivot to Asia*’ ifadesinin Türkçe karşılığı olarak ‘Geri Dönüş’ ifadesi tercih edilmiştir.

Ancak, daha önce de belirtildiği üzere, Obama dönemi *yeniden dengeleme* stratejisi, önce Asya’dan kopuş ve sonrasında Asya’ya yeniden katılımın hikâyesi değil; bir vurgu ve öncelik ifadesidir. Obama yönetimi *yeniden dengeleme* ile, zaten uzun yıllardır devam eden ABD-Asya ilişkilerini temel alan, özenle hazırlanmış bir söyleme ve tafsillatlı bir stratejiye başlamıştır.

2008 yılındaki seçim kampanyası boyunca Obama, Çin ile alakalı ekonomik ve diğer alanlarda eleştirilerden kaçınmıştı. Göreve başladıktan sonra da Bush döneminin sonlarına doğru gelişen ABD-Çin ilişkilerindeki olumlu gidişatı sürdürmeye ve hatta iyileştirmeye çalışmıştı. Başkanlık görevindeki ilk yılında yaptığı Çin ziyaretinde Pekin’le daha sıkı bağlar kurmak için çaba harcamıştı. Bu çabanın sonuçları beklediği gibi olmasa da, bu durum ilk döneminde diğer Asya-Pasifik ülkeleri ile ilişkilerini ilerletme fikrine zemin hazırlamıştı (Sutter vd., 2013: 7).

Bu esnada, Çin’in yükselen askerî gücü ve civar denizlerdeki bazı bölgesel iddialarına karşı ABD önlem almaktan geri kalmamış, 2010 yılında Hint Okyanusu, Güney Kore ve Filipinler’de seyir füzesi denemeleriyle gövde gösterisi yapmıştı (Thompson, 2010).

Bu tip gerilimlere rağmen ABD’nin Asya-Pasifik politikası kayda değer bir süreklilik göstermekteydi. Obama yönetimi Asya-Pasifik bölgesinin tanımını Hindistan’dan Yeni Zelanda’ya ve Pasifik adalarından Japonya’nın kuzeyine ve Kore yarımadasına kadarki bölgeyi içine alarak açık ve geniş bir şekilde yapmış, bu bölgenin ABD için jeostratejik önceliğinin olduğunu belirtmişti. Bu ifadeler sadece lafta kalmamış, çoklu diplomatik ziyaretlerle de desteklenmişti. Aynı zamanda bölgedeki önemli ülkelerle ikili anlaşmalar imzalanmış ve bölgesel çok taraflı kuruluşlarla ilişkiler ilerletilmişti. Obama yönetiminin yeni politikası, ekonomi ve güvenlik konularında yeni girişimleri de kapsıyordu (Sutter vd., 2013: 7).

Obama yönetiminin *yeniden dengeleme* politikası zaman içinde bazı değişikliklere uğramış ve iki ayrı safhada ilerlemiştir. Yeni politika 2011 yılında Bakan Clinton’ın kalemi vasıtasıyla halka açıklandığında, bölgede askeri girişimlere öncelik verileceği vurgusu yapılmıştır. Bu girişimler doğal olarak Çin tarafından olumsuz karşılanmıştır. Pekin, bölgedeki Amerikan müttefikleri Japonya ve Filipinler ile olan karasuları sorunlarını gün yüzüne çıkarmış, askeri güç gösterisi şeklinde algılanabilecek bazı adımlar atmıştır. Çin yönetimi, Japonya ve Filipinler ile olan sorunların ortaya çıkmasının sebebinin, ABD’nin yeni politikası bağlamında bu ülkelere daha güçlü destek vermesi olduğunu savunmuştur. ABD ise bu olayı, yeni politikasına karşı Çin’in bir reaksiyonu olarak yorumlamıştır. Asya-Pasifik bölgesinde Çin’i karşısına alacak girişimlerden sakınan ABD, 2012 yılında yeni Asya-Pasifik politikasında bazı uyarılama

ve düzenlemeler yaparak ikinci safhaya geçmiştir. Bu ikinci safhada askeri girişimlerin önemi azaltılmış, Washington'un diplomatik ve ekonomik adımlarla Pekin'le daha yakın bağlar kurması gerektiği vurgusu yapılmıştır. ABD yetkililerinin 'dönüş (*pivot*)' teriminin yerine 'yeniden dengeleme (*rebalance*)' ifadesini kullanmayı tercih etmeleri de tam bu döneme rastlamaktadır. Çünkü '*pivot*' ifadesiyle, ABD'nin ekseninin ve odağının bütünüyle Ortadoğu ve Avrupa'dan Asya-Pasifik bölgesine doğru kaydığı anlamı çıkıyordu. Bu ifade hem Çin'in kaygılarının artmasına sebep oluyor, hem de diğer bölgelerde de inisiyatiflerini belirli ölçülerde devam ettirecek olan ABD dış politikasının yeni stratejisini tam olarak doğru bir şekilde anlatmıyordu. Bunun yerine seçilen 'yeniden dengeleme (*rebalance*)' ifadesi, ABD'nin Ortadoğu ve Avrupa gibi 'gereğinden fazla' önem verdiği bölgelerdeki fazlalığı Asya-Pasifik bölgesine doğru dengeleyeceği yeni politika için daha uygun ve bölge ülkeleri için daha az korkutucu bir ifadeydi. ABD Savunma Bakanı Leon Panetta'nın Haziran 2012'de yaptığı şu açıklama ile ABD'nin yeni politikasını şu ifadelerle özetlemişti: "Amerika'nın yeniden dengeleme politikası, kahir ekseriyetle askerî olmayan ticaret ve kalkınma gibi konuları içermektedir (Panetta, 2012a). Nihayetinde bu yeni yaklaşım, 2012'den itibaren ABD-Çin ilişkilerindeki gerilimin azalmasını sağlamıştı.

3. STRATEJİK TEMEL VE OBAMA'NIN ETKİSİ

Yeniden dengeleme politikasının -Çinliler başta olmak üzere- bazı kesimler tarafından Çin'i çevrelemek için geliştirildiği iddia edilse de böyle bir açıklama oldukça basit ve yüzeyseldir. ABD tabii ki Çin'in büyüyen ekonomisinin ve genişleyen askerî gücünün farkındaydı ve böyle köklü bir politika vurgusunun temel sebeplerinden biri bu müthiş yükselişti. Önceki bölümlerde de ele alındığı üzere ABD'nin Asya ilgisi Obama döneminde birden ortaya çıkan bir gelişme değil, neredeyse bir asırlık geçmişi olan ve özellikle George W. Bush döneminde önemi artan bir stratejiydi. Obama döneminde Asya-Pasifik ilişkilerine ayrıca önem verilmiş, çok daha geniş bir şekilde stratejik, ekonomik ve siyasi mülahazaların sonucunda yürütülmüştür. Bu politikayı tek boyutlu bir şekilde tanımlamak, onu küçümsemek anlamına gelir. Maddi ve manevi büyük kayıpların verildiği Afganistan ve Irak savaşlarından sonra Obama yönetimi, hem dış politikanın fazlaca kullanılan askerî ayağının diplomatik ve ekonomik ilişkilerle dengelenmesini, hem de yirmi birinci yüzyıla damga vurması beklenen Asya'ya

verilmesi gereken önemi vurgulamaya çalışmıştır. Jeostratejik ifadelerle, yeniden dengeleme politikası Obama yönetiminin ABD dış politikası için kurguladığı büyük stratejidir. ABD'nin bu yeni 'büyük stratejisi' yükselen Çin'e karşı güvence alma ihtiyacından beslenmiştir. Bu güvence sadece ABD için değil, ABD'nin müttefikleri için de önemlidir.

Bununla birlikte, yeniden dengeleme stratejisi, tamamen Çin odaklı bir strateji değildir. Bu durum, yeni stratejinin ilk olarak ortaya atıldığı günden itibaren resmî kanat tarafından defalarca tekrarlanmıştır. Bu konudaki en açıklayıcı konuşmalardan biri, dönemin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton tarafından Deniz Harp Akademisi'nde yapılmıştır:

“Bugünün Çin'i dünün Sovyetler Birliği değil. Biz Asya'da yeni bir Soğuk Savaş'ın eşiğinde değiliz. Giderek genişleyen ekonomik ilişkilerimize, halklarımız arasında oluşan bağlara, hükümetlerimiz arasında devam eden istişarelere bir bakın! 35 yıl önce herhangi basit bir mesele üzerinde bile uzlaşamaz durumdayken, şimdi neredeyse birbirine bağımlı iki devlet haline geldik. (...) Bugünkü jeopolitik, sıfır toplamı bir oyunu göze alamaz. Bölgesel ve küresel istikrara birlikte katkıda bulunulduğu sürece kuvvetli bir Çin ABD için, kuvvetli bir ABD de Çin için iyidir. Hatta bir adım daha gitmeme izin verin: Etkili bir ABD-Çin ittifakı kurmayı başarabildiğimiz ölçüde başarılı bir Asya-Pasifik politikası yürütebiliriz (ABD Dışişleri Bakanlığı, 2012).”

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü üzere ABD'nin Asya-Pasifik'e doğru yeniden dengeleme politikası, Çin odaklı bir strateji değildir. Önümüzdeki yıllarda öneminin giderek artması beklenen Asya ekonomisinde ve siyasetinde konumunu güçlendirmek isteyen ABD'nin iç siyasetinde bu konuda büyük oranda uzlaşma görülmektedir. ABD'nin bu stratejisi, yerel manada destek görmüş, Cumhuriyetçiler tarafından muhalefet malzemesi olarak neredeyse hiçbir zaman kullanılmamıştır. Bölgesel istikrarı ve güvenliği amaçlayan, Amerikan siyasi merkezleri tarafından da büyük oranda kabul gören yeniden dengeleme stratejisinin temel hedefleri şunlardır: ABD'nin bölge ülkeleri ve kurumlarıyla her konudaki işbirliği alanlarını genişletmek; ABD'nin bölge ülkeleriyle -büyük güçler Çin ve Hindistan da dâhil- ilişkilerini sağlamlaştırmak; uluslararası güvenlik, ekonomik ve politik düzenle uyumlu bölgesel ilke ve kurallar geliştirmek (Sutter vd., 2013: 9).

Çalışmamızın ABD dış politikasında son dört başkanın rolünün incelendiği bölümde ortaya koyduğumuz sav, tüm başkanların aynı dört ana hedefinin olduğuydu: ABD'nin *küresel güç* olduğunu kabul ettirmek, *çok taraflılık* ilkesine mümkün olduğunca bağlı kalmak, *ekonomik gelişimi* desteklemek ve insan hakları, demokrasi ve özgürlük gibi *temel kavramları* korumak. Başkanların farklı karakterleri ve kişisel kabulleri bu dört hedefi değiştirmiyor, sadece yöntem farklılıklarını oluşturunuyordu. ABD'nin Bush döneminde başlayıp Obama yönetiminin büyük stratejisi olan Asya-Pasifik politikası da bu dört hedefe hizmet etmek üzere kurgulanmış bir politikadır.

Yeniden dengeleme politikasının oluşmasının asıl sebebi Obama'nın şahsi öncelikleri değil, dünyadaki güç dengelerinde yaşanan değişimdi. Asya-Pasifikte, ABD'nin 'küresel gücüne' bir rakip yükselmişti: Çin Halk Cumhuriyeti. Dünya Bankası verilerine göre 2000 yılında Çin'in GSYH'si 1,2 trilyon dolar iken ABD'nin 10,2 trilyon dolar civarındaydı. 15 yılın ardından Çin'in GSYH'si yaklaşık 9 kat artarak 11 trilyon dolara ulaşmış, ABD'nin GSYH'si ise toplamda % 70'lik bir yükselme yaşayarak 17,9 trilyon dolara yükselmiştir. NATO'nun veto hakkı bulunan beş daimi üyesinden biri olarak dünya siyasetinin kilit ülkelerinden biri olan Çin, kuşkusuz, dünya ekonomisi ve ticareti için oldukça kritik bir konuma gelmiştir. Bu meydan okumayla başa çıkabilmek için ABD hem diplomatik hem askeri hem de ekonomik 'çok taraflı' ilişki ağları inşa etmiştir. Çok taraflılık ilkesiyle hareket eden ABD, bölge için oldukça önemli organizasyonlar olan ASEAN ve Doğu Asya Zirvesi gibi oluşumlara dâhil olmuş, bunun haricinde diğer ikili ve çoklu ilişkiler kurmuştur. Çin ekonomisinin başına gelebilecek herhangi bir kötü senaryonun tüm dünyayla birlikte kendisini de etkileyeceğini bilen ABD, Çin'in ekonomik yükselişine yükselişle cevap vermek zorundadır. Bu sebeple 'ekonomik ilerleme' Asya-Pasifik ilişkilerinin temel taşlarından olmuş, gelişmekte olan bölge ülkelerine destek olunarak karşılıklı çıkar sağlanmıştır. Tüm bunlarla birlikte otoriter bir rejime sahip olan Çin'e karşı insan hakları, demokrasi ve özgürlük gibi 'temel değerler' kozunu kullanma hakkını da her zaman saklı tutmuş, gerektiğinde bu vurguyu yapmaktan çekinmemiştir.

Bu bölümde bu kadar çok Çin vurgusunun yapılması, Obama'nın Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikasının Çin odaklı bir politika olduğu algısını yaratmamalıdır. Çünkü Dünya Bankası verilerine göre sadece Çin'in değil, Asya-

Pasifik'teki diğer bazı ülkelerin de 2000-2015 yılları arasındaki ekonomik gelişim oranları, ABD'nin gerçekleştirdiği gelişimin çok üzerindedir. Bu 15 yıllık zaman zarfında ABD GSYİH'si, daha önce de ifade edildiği üzere, % 70'lik bir artış gösterirken, aynı dönemde GSYİH'lere bakıldığında Avustralya % 200'lük (400 milyar dolardan 1,3 trilyon dolara), Endonezya % 420 (165 milyar dolardan 860 milyar dolara), Güney Kore ise % 150'lik bir artış göstermiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi, ABD bir ülkeye karşı değil bir vakıya karşı politika oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, ABD Çin'e karşı değil; Doğu Asya'nın ve Çin'in ekonomik büyümesiyle ortaya çıkan duruma karşı bir strateji geliştirmektedir.

4. YENİDEN Dengeleme Stratejisinin Boyutları

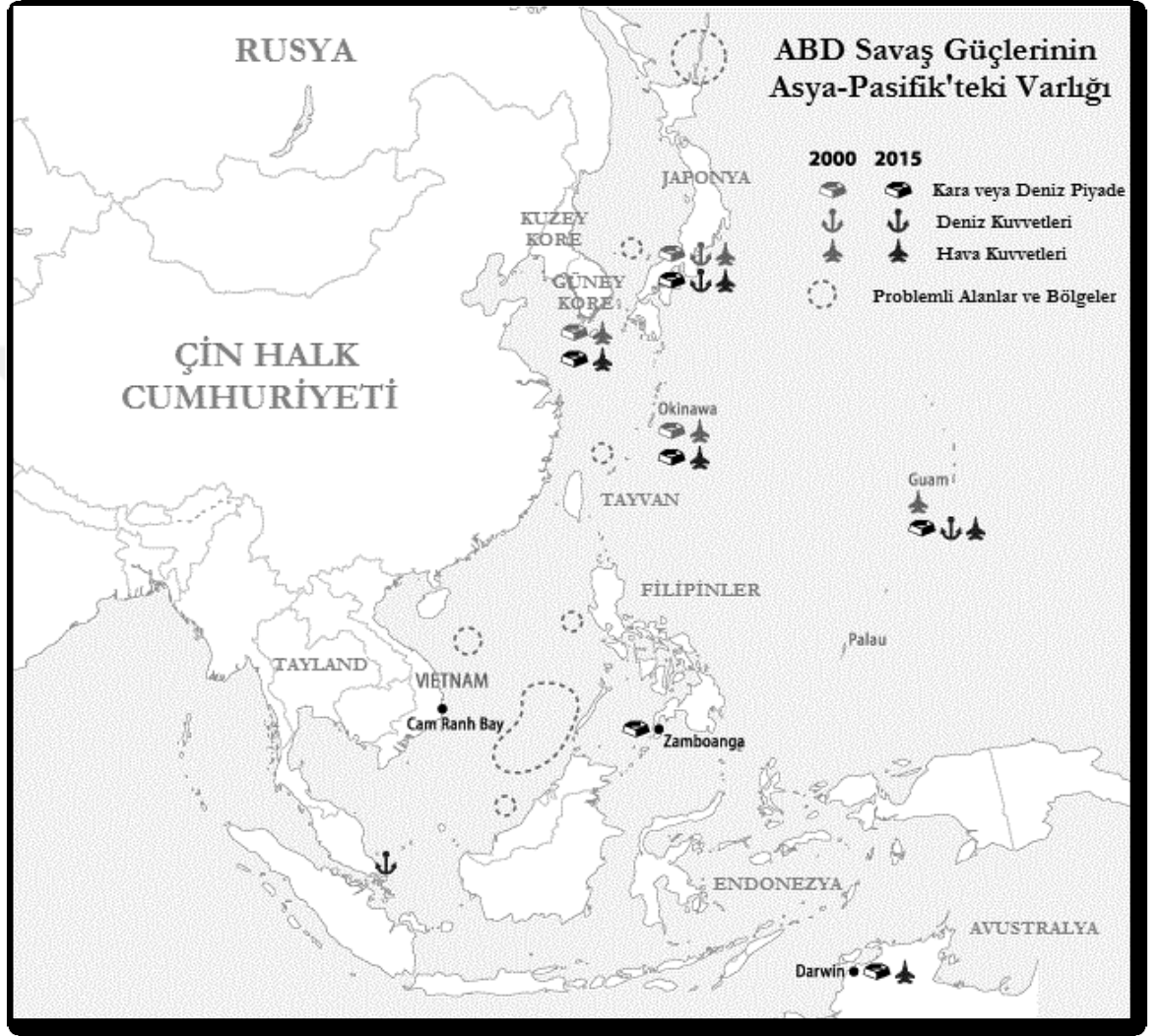
Obama'nın yeniden dengeleme stratejisinde ilgi ilk başlarda askeri boyuta odaklanmış olsa da bu stratejinin çok yönlü olduğunu belirtmek gerekir. Bu strateji üç boyutlu olarak tasarlanmıştır: güvenlik boyutu, ekonomik boyut ve diplomatik boyut.

4.1. Güvenlik Boyutu

Yeniden dengeleme stratejisinin en çok gündeme getirilen ve en somut unsuru, askerî ve güvenlik alanındaki adımlardır. Bu strateji çerçevesinde atılan adımlar, ABD'nin Irak ve Afganistan'dan çekildikten sonra önceliğini Asya-Pasifik bölgesine vereceğini ispatlamıştır. Zaten ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki askeri varlığını güçlendirerek sürdüreceği gerek Başkan Obama, gerek Savunma Bakanı Panetta ve diğer ABD'li yetkililer tarafından da telaffuz edilmeye başlanmıştır. Örneğin Obama, 2011 yılında Avustralya Parlamentosu'ndaki konuşmasının bir bölümünde şunları ifade etmiştir:

“Askeri güçlerimizin geleceğini düşündüğümüzde, en önemli menfaatimizi tanımlamak, savunma önceliklerimizi belirlemek, harcamalarımızı ayarlamak üzere bir inceleme başlattık. Bu bölgenin bilmesi gereken şudur ki; bugünün savaşlarını bitirerek, Asya Pasifik'teki varlığımızı ve misyonumuzu en yüksek öncelik yapmak üzere ulusal güvenlik ekibini bu bölgeye yönlendirmiş bulunmaktayım. Sonuç olarak, altını çizerek belirtmek istiyorum ki, Amerikan savunma harcamalarının düşürülmesi bu politikamızın zararına olmayacaktır (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2011).”

Harita 2: ABD'nin Asya-Pasifik Bölgesindeki Askeri Varlığı (Chang, 2013)

Yukarıdaki haritada, Asya-Pasifik'teki ABD askeri varlığının 2000 ile 2015 yılları karşılaştırması verilmiştir. Haritaya göre ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki askeri yapılanmalarının arttığı görülmektedir. Bu değişime odaklanmadan önce, Obama yönetiminin yeniden dengeleme politikasının askeri ayağının üç özelliğinden bahsetmek yerinde olacaktır.

- **Kuvvetlerin Daha Geniş Biçimde Yayılması**

Yeniden dengeleme stratejisinin amaçlarından biri, batı Pasifik'in güney kısmındaki varlığın artırılarak, Amerikan savunma unsurlarının bölgede etkin bir şekilde konuşlanmasını sağlamaktır. Bu hem ABD'nin esnek politika izlemesine katkıda bulunacak hem de ikili ilişkilere girilen devletlerin güvenini daha fazla kazanmasını sağlayacaktır.

- **Daha Fazla Esneklik**

Yukarıda bahsedilen odağın güneye doğru çekilmesi ve nispeten daha geniş bir alana yayılması, Amerikan kuvvetlerinin daha küçük, daha çevik, seyyar, kendi kendine yeten ve müstakil olmasını sağlayacaktır. Japonya ve Güney Kore'deki daimi birliklerin aksine güneydeki birlikler, bölgenin farklı bölgelerindeki farklı olaylara, farklı yöntemlerle ve etkin bir biçimde müdahale edebilecek kabiliyete sahip olacaktır. Böylece daha az harcamalarla daha etkin bir askerî kuvvet oluşturulabilecektir (Gregson, 2012).

- **Ortakların İmkânlarını Geliştirmek**

Yeniden dengeleme stratejisinin güvenlik ayağındaki bir diğer yöntem ise, stratejik ortakların güvenlik kapasitelerini geliştirerek teröre, uyuşturucuya, isyanlara karşı daha kolay mücadele ve diğer ortak çıkarlara daha etkin bir şekilde hizmet edilmesini sağlamaktır. Bunun için ABD, Japonya, Avustralya, Filipinler ve Güney Kore gibi eski ittifaklarını canlandırmış ve Hindistan, Singapur, Endonezya, Yeni Zelanda ve Vietnam gibi yeni partnerler oluşturmuştur (ABD Savunma Bakanlığı Raporu, 2012).

4.1.1. ABD'nin ASEAN İlişkilerinde Güvenlik Boyutu

ABD'nin bölgedeki diplomatik, ekonomik ve güvenlik ilişkileri açısından önemli gördüğü bölgesel örgütlerden biri ASEAN'dır. Türkçe açılımı Güneydoğu Asya Uluslar Birliği olan ASEAN, ilk olarak 1967 yılında Vietnam Savaşı'ndan kaynaklanan komünist cepheye karşı Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur arasında kurulmuş, daha sonraki yıllarda Brunei, Kamboçya, Laos, Vietnam ve Myanmar'ın katılımıyla on üyeye ulaşmış bir bölgesel örgüttür. Toplamda 660 milyonluk bir nüfusa ev sahipliği yapan ASEAN, toplam ekonomileriyle dünyanın en büyük yedinci

ekonomisini oluşturmaktadır. ASEAN aynı zamanda ABD'nin en büyük dördüncü ticari ortağıdır. Bununla birlikte Amerikan özel sektörü, ASEAN ülkelerinin en büyük yatırımcısı konumundadır (Fuchs, 2015).

Aslında ABD ile ASEAN arasındaki diyalog, ASEAN'ın kuruluş tarihi olan 1977'den beri devam etmektedir. Bazen bazı görüş ayrılıklarının olmasına rağmen her iki taraf da ticaret, teknoloji transferi, pazar ve sermaye erişimi, enerji kaynaklarının gelişimi, lojistik ve gıda güvenliği gibi konulara önem vermiştir. Soğuk Savaş'ın bitimini takip eden erken yıllarda ise ABD ile ASEAN arasındaki işbirliği ticaret, yatırım, teknoloji transferi ve insan kaynaklarını geliştirme konularına odaklanmıştır. 2005 yılının sonlarına doğru New York'ta ASEAN üyesi ülkelerin ve ABD'nin dışişleri bakanları düzeyinde tertip edilen görüşmelerin ardından imzalanan mutabakatlar, iki taraf arasındaki ilişkilerin çok daha geniş boyutlara ulaşmasını sağlamıştır. 2000'li yılların sonlarına doğru bu ilişkiler politik, güvenlik, ekonomik, sosyo-kültürel etkileşim ve kalkınma alanlarını içeren geniş bir yelpazeye yayılmıştır.

ABD'nin ASEAN ile ilişkilerinin yoğunluk seviyesi, Obama'nın yönetime gelmesiyle Asya-Pasifik bölgesine artan Amerikan ilgisiyle doğru orantılı bir şekilde gelişmiştir. Bu ilişkiler, ekonomik ve diplomatik ilişkilerde olduğu kadar güvenlik boyutunda da yüksek öneme sahiptir. ASEAN-ABD güvenlik ilişkileri, Doğu Asya'da barışın, güvenliğin ve istikrarın tesis edilmesi için, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF), ASEAN Savunma Bakanları Zirvesi (ADMM) ve Doğu Asya Zirvesi (EAS) gibi ASEAN merkezli tüm oluşumlara ABD'nin de katılımı üzerine inşa edilmiştir. Böylece ortak çıkarlara en iyi şekilde hizmet edilmesi planlanmıştır. Bu ortak çıkarlar, deniz güvenliği, nükleer silahsızlanma, siber güvenlik, sınıraşan suçlarla mücadele (terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı) gibi konularda güvenliğin sağlanmasıdır (ASEAN Sekreteryası, 2016: 1-3).

4.1.2. Yeni Harekât Planları

Amerikan Savunma Bakanlığı'nın Asya-Pasifik'te geliştirmekte olduğu girişimlerden bir diğeri, Hava-Deniz Muharebe konseptidir. Bunda amaç, Amerikan deniz ve hava kuvvetlerinin ortak operasyon yapma kabiliyetlerini geliştirmektir. 2010 yılında Başkan Obama tarafından duyurulan bu yeni projeyle alakalı yetkililer tarafından yeterli açıklama yapılmamış olmasına rağmen, bu yeni yaklaşımın hedefinin

doğrudan düşman sensorlarının ve silahlarının olacağı görülmektedir (ABD Savunma Bakanlığı Raporu, 2012: 2). Askerî yetkililerin *ölüm zincirini kırmak*²³ şeklinde açıkladığı bu yeni projeyle düşmanın kumanda, kontrol, iletişim, bilgisayar, istihbarat ve keşif sistemleri aksatılacak; hava araçları, savaş gemileri ve füze yerleri dâhil tüm silah mevzileri imha edilecek; düşmana ait her türlü silah, mühimmat ve mevziler yok edilecektir. Yani eğer bir muhalif ABD'ye saldırmayı düşünüyorsa, planını kusursuz bir şekilde yapmalı ve bunu eksiksiz uygulamalıdır: Amerikan güçlerinin yeri belirlenmeli, hedefe kilitlenmeli, silahlar yerleştirilmeli ve hedefe etkili bir şekilde gönderilmelidir. Plan ne kadar kusursuz olursa olsun Amerikan kuvvetleri bu zincirleme plandaki en zayıf halkayı hedef alarak tüm operasyonu başarısızlığa uğratabilir. Birçok gözlemciye göre bu proje, Çin'in ve İran'ın *geçit vermeme/bölge tutma*²⁴ çabalarına karşı geliştirildiğini belirtmektedir (Greenert - Welsh, 2013).

4.1.3. Çin ile Askerî İşbirliği

Obama yönetimi, ilk başlarda Çin ile yakın ilişkiler kurulacağı konusunda büyük bir umuda sahipti. Ancak bu umut, Çin'in ABD ile birlikte uluslararası problemlerin çözümüne yanaşmaması, agresif tutumu ve sınır meselelerindeki iddiacı yaklaşımından dolayı sönmüştü. ABD'nin yeniden dengeleme politikası Çin'in bu agresif ve iddiacı yaklaşımına karşı da gelişmekle birlikte, Çin ile daha iyi ilişkiler kurma hedefi her zaman birinci öncelik olarak korundu. Çin ile işbirliği alanlarının başında askerî işbirliği geliyordu. Bu durum, ABD Genelkurmay Başkanı Martin Dempsey tarafından 2013'teki Çin gezisinde de dile getirildi. Çünkü ABD'li yetkililer Çin ile işbirliği içinde olmadan yürütülecek yeniden dengeleme politikasının bölge istikrarı açısından tehlike yaratacağının farkına varmıştı. Bu durum ABD Savunma Bakanı Panetta tarafından şu sözlerle ifade edilmişti:

“Asya-Pasifik bölgesinde yeniden dengeleme politikamız Çin'i çevreleme politikası değil, Çin ile ilişkileri geliştirme ve bölgedeki rolünü genişletme politikasıdır. Bu, iki Pasifik gücün ilişkilerinde yeni bir model oluşturmayla ilgilidir. Bu, hem bizim hem de tüm dünya için önemi giderek artan bir coğrafyada ekonomik, diplomatik ve güvenlik çıkarlarımızı koruma çabamızla ilgilidir.

²³ Break the kill chain

²⁴ Anti-Access/Area Denial

Açıkça belirttiğim üzere, iki ülkenin askerî ilişkileri, bu konuda hayati bir öneme sahiptir (Panetta, 2012b).’’

ABD Genelkurmay Başkanı Dempsey’in Çin ziyareti, iki ülke arasındaki askeri ilişkileri yeni bir boyuta taşımıştı. ABD’nin 2012 sonlarından 2013 ortalarına kadarki zaman zarfında takındığı yapıcı tutuma Çin de olumlu bir şekilde mukabele etti. 2013 yılının Haziran ayında Kaliforniya’da düzenlenen ABD-Çin zirvesi, Çin’in ABD’ye yaklaşımında yumuşamaya gittiğinin bir göstergesi oldu.

4.2. Ekonomik Boyut

Yeniden dengeleme stratejisi, bir dizi ekonomik girişimleri de içermektedir. Çünkü ABD’ye göre Asya kıtası, günümüzün ve önümüzdeki on yılların en önemli ekonomik bölgesidir. Bu sebeple, Asya’nın sürekli gelişmekte olan ekonomisiyle daha yakın ilişkiler ve daha sıkı bağlar kurmak, ABD ekonomisinin sağlığı açısından elzemdir. Trans-Pasifik Ortaklığı (Trans-Pacific Partnership [TPP]), ABD’nin Asya ile ekonomik bağlarını kuvvetlendirecek önemli bir vesile olarak görülmektedir.

TPP, 12 Asya-Pasifik ülkesinin²⁵ içinde yer aldığı çok taraflı bir ekonomik işbirliği örgütüdür. Çin hariç neredeyse tüm Asya-Pasifik ülkelerini içine alan bu ortaklığın ilk adımları, o zamanlar ‘Pasifik Dörtlüsü’ olarak anılan Brunei, Şili, Singapur ve Yeni Zelanda tarafından 2005 yılında gümrük ve ticaret antlaşması şeklinde yürürlüğe girmiş, 2008 yılında diğer sekiz ülkeyle bu örgütün genişletilmesi hususunda görüşmelere başlanmıştı. On iki ülke arasında yaklaşık sekiz yıl süren uzun görüşmeler sonucunda 4 Şubat 2016 tarihinde son şeklini alan ve imzalanan TPP’nin, Trump’ın ABD’yi bu antlaşmadan geri çektiğini duyurmasına rağmen, kalan on bir ülke arasında yakın bir tarihte yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

TPP’nin temelini, 1995 tarihinden itibaren bu 12 ülke arasında yapılan 74 adet ikili ve çoklu anlaşmaların metinleri oluşturmaktadır (Allee-Lugg, 2016: 1). Çevrenin korunması, iyi yönetim, insan hakları, fikri mülkiyet ve işçi hakları gibi düzenlemeleri içeren anlaşma metninin en önemli konusu ticaret ile ilgili olup, yaklaşık 18 bin kalemde gümrük vergisi indirimi öngörmektedir. ABD’de üretilen tüm mallarda ve

²⁵ ABD, Avustralya, Brunei, Kanada, Şili, Japonya, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur ve Vietnam

ABD tarım ürünlerinin neredeyse tamamındaki gümrük vergisini kaldıran bu antlaşma, ABD için en büyük serbest ticaret antlaşması olarak görülebilir. Çünkü TPP'yi imzalayan ülkeler yaklaşık 27,5 trilyon dolarla dünya GSYH'sinin yaklaşık % 38'ini ve dünya ticaretinin dörtte birini temsil etmektedir (Dünya Bankası Verileri, t.y.).

ABD'nin yeniden dengeleme stratejisi kapsamında attığı ekonomik adımlar sadece TPP'nin kurulması için verdiği uğraşlarla sınırlı değildir. ABD'nin Doğu Asya yatırımı 2009 yılında yaklaşık 23 milyar dolar iken 2011 yılında 41 milyar doların üzerine çıkmış, Asya-Pasifik bölgesine yaptığı ihracat ise 2008 yılından 2012 yılına kadar yüzde 8 artışla 320 milyar doları bulmuştur (McCausland, 2015: 53).

Obama yönetimi, ABD'nin odağını Asya-Pasifik'teki ekonomik ve ticari ilişkilere yoğunlaştırmıştı. Başkan Obama'nın 2010 yılında açıkladığı Ulusal İhracat Stratejisi²⁶ içinde Asya-Pasifik bölgesi önemli bir yere sahipti. 2011 yılında oluşturulan on ihracat kaleminden dördü bu bölgeyi hedef alıyordu. ABD böylelikle, bölgenin ekonomik ve jeo-politik entegrasyonunda önemli bir güç olarak kalmak istediğini göstermiş oluyordu (Sutter vd., 2013: 14).

Bir önceki güvenlik ilişkileri bölümünde değinilen ASEAN ile ilişkiler, ABD'nin bölgedeki ekonomik hedefleri için de son derece önemlidir. Çünkü ASEAN, daha önce de belirtildiği üzere, ABD'nin en büyük dördüncü ticari ortağı; ABD özel sektörü ise ASEAN ülkelerinin en büyük yabancı yatırımcısıdır. Bu ekonomik ilişkiler, çok taraflı diplomatik adımlarla geliştirilmiştir. Öncelikle ASEAN ülkelerinin ve ABD'nin ekonomi bakanlıkları seviyesinde ortak bir istişare kurulu kurulmuş, bu kurul ülkeler arası ticaret ve yatırım akışkanlığını sağlamakla görevlendirilmiştir. ASEAN-ABD ilişkilerindeki ekonomik işbirliğini geliştirmek üzere iki taraf arasında 2006 yılında Ticaret ve Yatırım Çerçeve Düzenlemesi imzalanmıştır. Bu 11 ülke arasındaki ticaret ve yatırım bağlarını daha da geliştirmek ve yeni iş alanları yaratmak için, 2012 yılında, Genişletilmiş Ekonomik Katılım (Expanded Economic Engagement [E3]) yürürlüğe girmiştir (ASEAN Sekreteryası, 2016: 4).

Küresel ekonomideki bazı belirsizliklere rağmen ABD ile ASEAN ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerde son yıllarda gelişme görülmektedir. 11 ülke arasındaki

²⁶ National Export Initiative

toplam ticaret hacmi 2014 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık % 3 artmışken (ASEAN Database, 2016), ABD'den ASEAN ülkelerine yapılan yatırımda 2013 yılında 7.2 milyar dolardan 2014 yılında 14.8 milyar dolara, yaklaşık % 110'luk bir artış meydana gelmiştir (ASEAN Database, 2015). ABD'nin bu ülkelere yatırımını bu seviyede artırması, şüphesiz, bölgedeki duruşunu sağlamlaştırmada yardımcı olmaktadır.

Peki, Çin'in ABD'nin bu girişimlerine cevabı ne oluyordu? ABD'nin TPP'ye dâhil olması, Çin'i rahatsız eden bir gelişmeydi. Çünkü Çin, yıllardır bölgesel örgütlerde ABD'yi dışlama ve bölgedeki tek güçlü olarak kalma çabası içindeydi. Çin'in öncülük ettiği Şangay İşbirliği Örgütü, ABD'nin bölgedeki hedeflerine karşı tekraren açıklamalar yapıyor ve politikalar geliştiriyordu.

2000'li yılların ortalarında Çin, 1967'de komünist genişlemeye karşı Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur arasında kurulup daha sonraki yıllarda Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar ve Kamboçya'nın da dâhil olmasıyla üye sayısı 10'a yükselen Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'ni (ASEAN) merkez alan ve Çin, Japonya ve Güney Kore'nin de katılımıyla 'ASEAN+3' olarak adlandırılan oluşumda ABD'yi bölgesel stratejik görüşmelerde saf dışı bırakmak istemişti. Ancak 2005 yılından itibaren her yıl düzenlenmeye başlanan Doğu Asya Zirvesi'ne ABD'nin 2010 yılında gözlemci olarak katılmasına ve 2011 yılından itibaren zirveye ortak olmasına engel olamamıştır (Capie - Acharya, 2011).

2012 yılında Çin ile ABD arasındaki ekonomik rekabet, Çin'in Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Regional Comprehensive Economic Partnership [RCEP]) girişimiyle yeni bir boyut kazanmıştı. Çin'in önderliğinde 2012 ASEAN zirvesinde resmen müzakerelerine başlanan RCEP, tüm ASEAN+3 ülkeleriyle Hindistan, Avustralya ve Yeni Zelanda'yı da kapsarken ABD'yi dışarıda tutuyordu. Çin bu girişimiyle ABD'nin önderliğindeki Çin ve Hindistan'ı dışarıda tutan TPP'ye karşı alternatif bir oluşum yaratma çabasındaydı (Tang, 2015).

2013 yılı verilerine göre RCEP'e dâhil olan ülkeler 3 milyardan fazla nüfusu ile dünya nüfusunun yarısına, 21 trilyon dolarlık toplam GSYH ile dünya GSYH'sinin dörtte birine ve dünya ticaretinin yaklaşık % 40'ına tekabül ediyordu (Sinha-Nataraj, 2013). 2015 verilerine göre ise RCEP üyesi ülkeler toplamda yaklaşık 23 trilyon dolarla

dünya GSYH'sinin % 32'sine karşılık gelirken TPP üyesi ülkeler 27,5 trilyon dolarla % 38'ini oluşturmaktadır. (Dünya Bankası Verileri, t.y.). Gelişme eğilimlerine bakıldığında iki örgüt arasındaki farkın yakın zamanda kapanacağı ve hatta Çin, Hindistan ve Endonezya gibi dünya ortalamasının çok üzerinde bir oranla büyüyen ülkelerin de etkisiyle, 2050 yılında RCEP'in TPP'yi ikiye katlayacağı ifade edilmektedir (Hubbard-Sharma, 2016).

Obama'nın ikinci döneminden itibaren yeni Asya-Pasifik stratejisiyle ABD, önümüzdeki yıllarda önemi daha da artacak olan Doğu Asya'daki varlığını sürdürmenin ve artırmanın peşindeyken; Çin, ABD'nin girişimlerine karşı attığı adımlarla bölgedeki iktidarını sağlamlaştırmak niyetindedir. ABD'nin TPP hamlesine RCEP organizasyonu ile karşılık veren Çin, bölgesindeki ülkeleri kabul edilmesi daha kolay standartlarla kendi tarafına çekmeye çalışmaktadır. Bu iki süper ekonominin askeri ve ekonomik alanlarla birlikte diplomatik alanda da mücadelesi önemli bir husustur.

4.3. Diplomatik Boyut

Şüphesiz, Obama yönetiminin yeni Asya stratejisinin en önemli sacayağı, diplomatik ilişkilerdir. Obama yönetiminin göreve başladığı tarihten itibaren Asya-Pasifik bölgesiyle olan diplomatik ilişkilerdeki hızlı gelişme dikkat çekicidir. Yeniden Dengeleme stratejisinin diplomatik ayağı, ABD'nin bölgedeki görünürlüğü ve mevcudiyetini artırabilmesi için hayati önem arz etmekteydi. Zaten göreve başlar başlamaz keskin bir değişim yaşanmıştır. Örneğin, 2009-2013 yılları arasında ABD Dışişleri Bakanı görevini yürüten Clinton'ın bu dönemde Asya-Pasifik ülkelere yapmış olduğu dış gezi sayısı, kendinden önceki üç dışişleri bakanının da bu bölgeye ziyaretlerinden daha fazla olmuştur. Asya-Pasifik ülkelere Clinton, görevi süresince 41 ziyarette bulunmuş; kendi dönemlerinde Condoleezza Rice 24, Colin Powell 27, Madeleine Albright ise 31 ziyarette bulunmuştur. Burada ziyaret sayılarından başka dikkat çeken bir diğer nokta ise, ilk ziyaretlerin nerelere olduklarıdır. 2001 yılında göreve başlayan Powell ile 2005 yılında göreve başlayan Rice'in ilk on ziyaretinde herhangi bir Asya-Pasifik ülkesi yer almazken, 2009 yılında göreve başlayan Clinton'ın ilk dört ziyareti sırasıyla Japonya, Endonezya, Güney Kore ve Çin Halk Cumhuriyeti'ne olmuştur (ABD Dışişleri Bakanlığı Tarih Ofisi, t.y.).

Asya-Pasifik stratejisinde Obama yönetiminin, bölgedeki ABD ittifaklarını güçlendirmek, ortaklarla daha derin ilişki ağları kurmak ve dolayısıyla ABD'nin etkisini artırmak için diplomatik açıdan iki yol izlemesi gerekiyordu. Bunlardan biri çok taraflı kuruluşlar vasıtasıyla Asya-Pasifik bölgesindeki ilişkileri derinleştirmek, diğeri de Çin ile ilişkilerini başarılı bir şekilde yönetmekti.

4.3.1. Çok Taraflı Diplomasi

Çalışmanın önceki bölümlerinde de zikredildiği üzere, ABD dış politikasının temel ilkelerinden biri çok taraflılık ilkesidir. Bu ilke, şüphesiz, Obama'nın Asya-Pasifik stratejisinin de temel taşlarından birini teşkil etmiştir. Bölgedeki nüfuzunu arttırmak için ABD'nin izlediği yol, bölge ülkeleriyle iki taraflı veya çok taraflı müesseseler inşa etmek olmuştur.

Obama döneminin belki de en önemli hedeflerinden biri, ABD'nin Asya-Pasifik'teki varlığını genişletmekti. Bunu sağlamak için elzem olan şey, ABD'nin Asya-Pasifik'teki ASEAN Bölgesel Forumu ve Doğu Asya Zirvesi gibi çok taraflı kuruluşlara katılımını sağlamaktı. Son 15 yılda, Çin'in önderliğinde bölgesel gruplar oluşturmak üzere birtakım çabalar sergilenmekteydi. Bazı analizcilere göre oluşmakta olan bu bölgesel diplomatik ve ekonomik yapılar ABD'yi dışlayabilirdi (Feigenbaum-Manning, 2009: 4).

Ayrıca, Obama yönetiminin görüşüne göre bölgesel kurumlar, ABD'nin bölgedeki güvenlik ve ekonomik gelişmeleri yönlendirme, deniz güvenliği, silahsızlanma ve ticaret ve yatırım serbestliği gibi önemli konularda yer alma fırsatı sunmaktaydı. Üstelik Amerikan Kongre Araştırma Bürosu'nun raporuna göre, bölgedeki bazı devletler (özellikle Güneydoğu Asya ülkeleri) Doğu Asya'daki çok taraflı kurumlarda Amerikan angajmanını tercih etmekteydi (Congressional Research Service, 2012). Yani çok taraflı diplomatik ilişkiler ağı kurmak, ABD'nin yeniden dengeleme stratejisi için hem siyasi hem ekonomik hem de güvenlik anlamın hayati bir önem arz etmekteydi.

Obama yönetiminin 2009 yılında göreve başladıktan sonra ilk uluslararası girişimlerinden biri, 1976'dan beri ASEAN ülkeleri arasında yürürlükte olan

Güneydoğu Asya Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'na²⁷ taraf olmak oldu. Bu tarihten itibaren ABD, Asya'daki bölgesel kurumlara katılımıyla bölgedeki konumunu güçlendirmeye çalıştı. Bu sürecin en önemli meyvelerinden biri, Obama'nın 2011 yılının Kasım ayında düzenlenen Doğu Asya Zirvesi'ne katılımı ve ABD'nin o tarihten itibaren zirvenin ortaklarından birisi olmasıdır.

ASEAN, daha önce ele alınan konularda olduğu gibi, çok yönlü diplomasi konusunda da kritik bir yere sahiptir. ASEAN-ABD ilişkileri uzun yıllardır her düzeyde, farklı kurum ve kuruluşlar aracılığıyla düzenlenmekteydi. ASEAN-ABD Liderler Zirvesi kurumlaşmadan önce liderler düzeyinde 2009-2012 yılları arasında dört kez görüşme gerçekleşmişti. Kasım 2012'deki görüşmede kurumlaşan ASEAN-ABD Liderler Zirvesi 2013'te Brunei'de, 2014'te Myanmar'da, 2015'te Malezya'da ve son olarak 2016'da ABD'nin Kaliforniya eyaletinde toplandı.

2016 yılındaki zirve toplantısı, birçok açıdan önemlidir. Bu zirve, ABD'nin ev sahipliği yaptığı ilk ASEAN-ABD Liderler Zirvesidir. Daha önce sadece çok taraflı uluslararası antlaşma formunda olan ASEAN, 2015 yılında aynı 10 ülkeyi kapsayan ASEAN Topluluğu'nu kurmuştu. Günümüz Avrupa Birliği'ne benzer bir model olan bu topluluğun kuruluşundan sonraki ilk ASEAN-ABD Liderler Zirvesi'nin ABD'de yapılıyor olması önemlidir. Ayrıca, görevi yeni seçilecek başkana bırakmaya hazırlanan Obama için halefine ASEAN'ın önemini göstermesi açısından da dikkate değerdir (Parameswaran, 2016).

4.3.2. ABD-Çin İlişkileri

Obama yönetiminin Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikasını inşa ederken göz ardı edemeyeceği en büyük aktör şüphesiz Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Gerek yüz ölçümü, nüfusu, siyasi kültürü ve gerekse ekonomik gücü bakımından Çin sadece Asya'nın değil küresel siyasetin en önemli aktörlerinden biri olmuştur. Eğer ABD yeni stratejisi doğrultusunda Asya kıtasında etkinliğini ve gücünü artırmak istiyorsa, hiçbir adımını 'Çin'e rağmen' atmaz, atamazdı. Burada bir ikilem söz konusu olabilirdi. Ne agresif bir politika izleyerek Çin'i karşısına alabilir, ne de pasif bir tavır takınarak Çin'in önlenemez yükselişine seyirci kalabilirdi. Üstelik Çin ekonomisi sadece bölgenin

²⁷ Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia

değil, küresel ekonominin de can damarlarından biri konumuna gelmişti. Çin’de yaşanacak olası bir ekonomik kriz, önce bölgeyi ardından tüm dünyayı ve dolayısıyla ABD’yi oldukça olumsuz etkileyebilirdi. Yani ABD’nin Çin ekonomisini düşüşe geçirecek herhangi bir strateji izlemesi de söz konusu olamazdı.

Üstelik iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılık her geçen yıl artmaktadır. Önceki bölümlerde de değinildiği üzere ABD ile Çin arasındaki diplomatik ilişkiler 1979 yılında kurulmuş, yaklaşık 40 yıllık bu zaman zarfında iki ülke ilişkilerinin özellikle ticari boyutu oldukça büyük seviyelere ulaşmıştır. Öyle ki; iki ülke arasındaki ticaret hacmi, 1979 yılında diplomatik ilişkilerin kurulmasından itibaren 207 kat artarak 2016 yılında 519 milyar dolara seviyesine ulaşmışken, karşılıklı yatırımlar ise 170 milyar dolar seviyelerine yükselmiştir (Alperen, 2017).

Tüm bunları göz önünde tutan Obama yönetimi, Çin ile ilişkilerini iki yönlü bir yaklaşımla yürütmüştür. Bir yandan Çin ile işbirliği bağlarını kuvvetlendirerek Çin’in Asya’daki yapıcı yaklaşımını desteklerken, diğer yandan potansiyel Çin hegemonyasına karşı duran bölgesel liderleri desteklemiştir. Obama yönetiminin yeni Asya stratejisini ilk ilan ettikleri zamanlarda kullandıkları “Asya’ya Geri Dönüş (Pivot toward the Asia)” ifadesi, yeni stratejinin daha çok yukarıda zikredilen ikinci yönünün ağır basacağı şeklinde yorumlanabilirdi. Ancak bu ifade, daha önce de belirtildiği üzere, çok kısa bir zaman zarfında kullanılmış, yerine “Yeniden Dengeleme (Rebalance)” ifadesi tercih edilmeye başlanmıştır. Bunun en önemli sebebi, yukarıda da değinildiği gibi, dengeli bir politika izlemek zorunluluğudur. Yeni strateji için kullanılan ifadedeki bu değişim, 2012 yılının başlarındaki Çin Başkan Yardımcısı Xi Jinping’in Obama’yı ziyaretinden hemen önce meydana gelmiştir. Başkan Obama, Xi Jinping ile olan görüşmesinden önce düzenlenen basın toplantısında Çin ile ilişkilerde iki yönü de eşit ele alan bir konuşma yapmıştır. ABD’nin bölgedeki ilişkileri güçlendirmesi, ticaret hacmini yukarıya çekmesi ve Asya-Pasifik bölgesinde güçlü ve etkili bir ortak olması için Çin ile ilişkilerini güçlü tutmasının elzem olduğu dile getirmiştir. Hatta Çin’i temin etmek adına şu ifadeleri kullanmıştır: *“Her zaman Çin’in barışçıl yükselişini hoş karşıladığımızı vurgulamış, güçlü ve zengin bir Çin’in bölgeye ve dünyaya istikrar ve refah kazandıracağı inancımızı ifade etmişizdir* (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2012a).”

Resmi düzeyde Çin, ABD'nin yeniden dengeleme politikasına ilk başlarda oldukça şüpheli bir yaklaşım sergilemiştir. 2012'deki Obama ile görüşmesinden önce düzenlenen basın toplantısında bu konu hakkında konuşan Xi Jinping, Çin'in ABD'nin Asya-Pasifik'teki barışı, istikrarı ve refahı destekleyen inşacı girişimini olumlu karşıladıklarını, ancak ABD'nin Çin ve diğer bölge ülkelerinin çıkarlarına ve endişelerine itibar etmesini beklediklerini ifade etmiştir (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2012b).

Obama yönetimi, Çin ile ilişkilerini en yüksek seviyede sürdürmeye, ikinci döneminde de devam etmiştir. 2012'deki seçimleri kazanmasından kısa bir süre sonra Dışişleri ve Hazine bakanları, Genel Kurmay Başkanı ve Ulusal Güvenlik Danışmanı'ndan oluşan bir heyeti Pekin'e göndermiştir. Çin, atılan bu adımları olumlu karşılamış, güvenlik konularını da kapsayan 90'ın üzerindeki resmi diyalog kanalı işlevsel bir şekilde çalışmalarına devam etmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, ordular arası iletişim de geliştirilmiştir (Sutter, vd., 2013: 16).

Ordular arası iletişim her ne kadar güçlenmiş olsa da, iki ülkenin askeri ilişkilerinin pürüzsüz olduğu söylemek oldukça zordur. Çin ordusunun ABD'ye bakışı, ne olursa olsun, sivil Çin idarecilerinden her zaman daha katı, cevapları daha keskin olmuştur. Örneğin 2011 yılında Avustralya'nın Darwin sahillerinde Amerikan Deniz Piyade teşkilatının sevk edilme planı ilan edildiğinde Çin Savunma Bakanlığı sözcüsü Yansheng, bölgedeki askeri ittifakları güçlendirici her türlü hareketin 'Soğuk Savaş' mantığında olacağını ve bölgede bir güvenlik ikilemi oluşturacağını ifade etmiştir (Congressional Research Service, 2012: 19).

5. ABD'NİN YENİDEN DENGELEME POLİTİKASINA BÖLGE ÜLKELERİNİN TEPKİSİ

Çin ile ilişkilerin ABD'nin Asya-Pasifik bölgesini yeniden dengeleme stratejisi içinde hayati öneme sahip olduğu, daha önce de defaatle belirtilmişti. Çin'in ekonomik olarak yüksek bir ivmeyle büyümesi, bölgedeki ve dünyadaki siyasi etkisini de artırmaktaydı. Bu bağlamda Çin'in ABD'nin yeni stratejisine vereceği tepki, oldukça kritikti.

Çin, Obama yönetiminin yeni stratejisine ilk başlarda, hem resmî hem de gayriresmî düzeyde, olumsuz bir tepki vermiştir. Resmî düzeyde, Çinli yöneticiler ve resmî medya ABD'nin bu yeni politikasını tenkit etmiş, stratejinin özellikle askeri boyutunu kınamıştır. Ayrıca bazı Çinli yetkililer, ABD'nin Çin ile sınır meseleleri olan bazı devletlerle aktif bir diplomasi ağı kurmasını da art niyetli bulduklarını ifade etmişlerdir. ABD'nin yeniden dengeleme politikasına eleştiriler, Çin'de gayriresmî düzeyde çok daha ağır, çok daha keskin bir şekilde ifade edilmiştir. Hatta bazı Çinli yorumcular, yeni stratejinin Soğuk Savaş mantığıyla Çin'i çevreleme politikası olduğunu iddia etmişlerdir (Sutter, vd., 2013: 17).

Ancak 2013 yılının Haziran ayında Obama ile Xi Jinping arasında yapılan başkanlar zirvesi, Çin'in ABD'nin yeni stratejisine tepkisinde açık bir ılımlılığın görülmeye başlandığı zamana denk gelmiştir. Örneğin Çin'in ABD büyükelçisi Cui Tiankai ile yapılan ve zirveden yaklaşık bir ay sonra bir söyleşi yayınlanmıştır. Bu söyleşide büyükelçi, son bir yılda Amerikan yetkililerinin, Çin'in niçin yeni ABD politikasını doğrudan kendine yönelik bir girişim olarak algılamaması gerektiğini açıklamak için büyük gayret sarf ettiği dile getirmiştir (Foreign Affairs, 2013: 11). Ayrıca, daha önce de ifade edildiği üzere, bu tarihlerde Çin askerî yetkilileri de ABD'nin yeni politikasının ilk zamanlarındaki askerî vurgudan vazgeçerek daha çok siyasi ve iktisadi konulara yoğunlaştığının farkına varmışlardı. ABD'nin attığı adımlar dikkatle izlenmekle birlikte, Çinli yetkililer ABD'ye karşı daha ılımlı yaklaşıma başlamışlardır (Yunzhu, 2013).

ABD'nin yeniden dengeleme politikasına en az Çin kadar diğer bölge aktörlerinin de ne şekilde karşılık vereceği oldukça önemli bir konu olmuştur. Bölgedeki ülkelerin geneli, Asya-Pasifik'te ABD'nin yeni stratejisini olumlu karşılamış, bunu bazı ülkeler açıkça bazıları ise üstü kapalı bir şekilde ifade etmişlerdir. Ancak memnuniyetin derecesi ne olursa olsun tüm ülkeler, Çin ile ABD arasında seçim yapmaya zorlanacakları bir pozisyona girmekten de olabildiğince uzak durmuşlar, her iki ülke ile ilişkilerini güçlü tutmaya çalışmışlardır. Bu sebeple pek çok bölge ülkesi, ABD'nin yeni stratejisiyle alakalı desteklerini güçlü bir şekilde ifade etmekten kaçınmışlardır. Birinin ardına düşüp risk almaktansa, tabiri caizse ikili oynamayı tercih etmişler, ABD ve Çin ile olan ilişkilerini dengede tutmaya gayret göstermişlerdir.

ABD'nin yeni stratejisine bölgedeki destek genellikle sessiz bir şekilde olmuşsa da Japonya, Güney Kore ve Filipinler desteklerini açıkça ve güçlü bir şekilde ifade etmekten çekinmemişlerdir. Bu istisna, nedensiz değildir. Zira bu üç ülkenin de Çin ile sınır ve güvenlik gibi hususlarda uzun yıllardır devam etmekte olan sorunları vardır. Örneğin, Tablo 4'te küresel ölçekte araştırmalar ve anketler yapan Pew Research Center'in 2013 yılında yayınladığı bir araştırmanın konuyla ilgili bölümleri verilmiştir. Bu çalışmaya göre Çin ile birtakım problemleri olan bu üç ülke kamuoyunun büyük kısmı sınır problemini oldukça tehlikeli olarak görmektedir. Yine aynı çalışmada bu üç ülke, Çin'in askerî gücünü artırmasını da yüksek oranlarda tehdit olarak algılanmaktadır.

Tablo 4: Japonya, Güney Kore ve Filipinler'in Çin Algısı (Pew Research Center, 2013)

	Çin ile sınır sorunumuz (%)		Çin'in askerî gelişimi (%)	
	<i>Büyük bir problem</i>	<i>Önemli bir mesele değildir</i>	<i>Kötü bir gelişmedir</i>	<i>İyi bir gelişmedir</i>
Filipinler	90	9	68	25
Japonya	82	18	96	2
Güney Kore	77	20	91	6

Asya-Pasifik bölgesinin Asyalı olmayan iki önemli ülkesi Avustralya ve Yeni Zelanda da yeni Amerikan stratejisine kucak açmakla birlikte, Çin ile ekonomik ilişkilerine zarar gelmemesi için Pekin'i mutsuz edecek adımlardan da kaçınmışlardır. Hindistan, Vietnam ve Burma gibi bölgedeki diğer önemli ülkeler de yeni stratejinin destekçisi olmuş, Çin'i tamamen karşılarına almayacak şekilde ABD'ye birkaç adım daha yakın bir pozisyon almışlardır.

5.1. Çin'in Tepkisi

Yukarıda da belirtildiği üzere, Çin'in tepkisi resmî ve gayriresmî düzeylerde farklı şekilde olmuştur. Çin resmî düzeyde genel olarak, askerî açıdan atılan adımlara her zaman kuşkuyla yaklaşmakla birlikte, ABD'nin yeni politikasına enine boyuna hesap edilmiş ve kontrollü bir tepki vermiştir. Çinli resmi kaynakların ABD'nin yeni politikasını eleştirdiği bir diğer husus, ABD'nin Çin ile bazı denizcilik ve toprak

anlaşmazlığı olan ülkelerle diplomatik etkinliği olmuştur. Çinli yetkililer her fırsatta ABD'ye Soğuk Savaş mantığından kurtularak 'sıfır toplamli oyun'dan kaçınmaları gerektiği, bölge istikrarının ancak her kesimin kazançlı çıkacağı ittifaklarla sağlanacağını vurgulamıştır (Xinhua, 2011). Hatta 2013 yılı Savunma Raporu'nda Çin, 'bir ülkenin' Asya-Pasifik'teki askerî ittifaklarını güçlendirip bölgedeki askerî mevcudiyetini genişleterek bölgedeki gerginliğin artmasına sebep olduğunu ifade ederek, ABD'nin yeni stratejisi çerçevesinde attığı askerî adımlarına karşı üstü kapalı bir çıkış yapmıştır (Çin Savunma Bakanlığı, 2013).

Gayriresmî tepkiler ise resmî tepkilerden çok daha sert ve ağır bir şekilde olmuştur. Bu tepkiler, genel olarak, Obama'nın yeni politikasının sadece Çin ile ilişkileri değil, tüm Asya-Pasifik ilişkilerini bozabileceğini ve bu stratejik değişiminin bölgedeki güven duygusunu zarara uğratabileceğini iddia etmiştir. Hatta bazı eleştiriler, ABD'nin Çin'e karşı 'Soğuk Savaş tarzı' bir 'çevreleme' politikası uygulamaya çalıştığını iddia etmiştir. Örneğin Çinli aydın Wu Xinbo bir makalesinde Başkan Obama'nın politikalarının karşılıklı kuşkuyu ve rekabeti artırdığını söylemiş, ABD'nin yeni stratejisinin asıl amacının doğrudan Çin'i hedefleyerek son yıllarda ABD'nin aleyhine değişen güç dengesini 'yeniden dengeleme' olduğunu savunmuştur (Xinbo, 2012).

ABD'nin yeniden dengeleme politikasına Çin'in resmi söylemi ölçülü ve ihtiyatlı olsa da Pekin'in eylemleri, ülkede giderek kabaran milliyetçi damarın etkisiyle daha keskin olmuştur. Bu sebeple Çin'in bazı eylemleri, bölgedeki gerilimin artmasına da sebep olmuştur. Ancak 2013 yılında devlet başkanı seçilen Xi Jinping ile Çin, dış politikada ve özellikle ABD ile ilişkilerde daha uyumlu ve ılımlı bir politika sergilemiştir.

Obama'nın yeni Asya-Pasifik stratejisini açıklamasının ardından ilk zamanlar oldukça zorlayıcı geçmiştir. Bu ilk zamanlarda Çin'de meydana gelen her problemde ABD üstü kapalı olarak suçlanmıştır. Doğu Çin ve Güney Çin denizlerindeki bazı adalarda meydana gelen bazı bağımsızlık kalkışmalarının da ABD'nin Çin'in yükselişini engellemek adına yarattığı bazı sansasyonlardan ileri geldiği iddia edilmiştir. Ayrıca Pekin'in bölgesel istikrarın sağlanması için atılan adımları olumlu karşıladığı söylemine rağmen Çin, ABD'nin bölgesel bütünleşme çabalarına karşı durmuştur.

Örneğin, ABD'nin ASEAN'a ilgisini artırması, resmen tenkit edilmemişti. Ancak Pekin, bu örgütün sadece bölgesel meseleler üstüne yoğunlaşması ve ABD'yi dışlaması için hamlelerde bulunmuştur. Ayrıca ABD'nin TPP hamlesini resmî ağızlardan bölgenin ekonomik kalkınması için olumlu bir gelişme olarak nitelendiren Çin, gayriresmî yorumlarda ABD'nin Çin'i dışlayan bir ekonomik teşebbüsün içinde olduğu belirtilmiş, daha önce değinildiği gibi, TPP'ye alternatif olması için RCEP'i kurmuştur (Sutter vd., 2013: 19).

Temmuz 2013'te yapılan ABD-Çin liderler zirvesinden itibaren Çin'in yeni Amerikan politikasına bakışında bariz bir ılımlaşma görülmüştür. Yine de Çin her fırsatta yeni stratejinin ekonomik ve diplomatik boyutunu vurgulamakta, askerî adımlara hâlâ karşı çıkmaktadır. Sutter ve arkadaşlarına göre (2013: 20), Xi Jinping'in ılımlı yaklaşımına rağmen Çin'de yükselen milliyetçi akım, yönetimi ABD'nin politikalarına ve bölgesel meselelere daha sert tavır takınılması yönünde zorlayan önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır.

5.1.1. Çin'in Karşı Hamleleri

Çin ABD ve müttefiklerinin bölgede yarattığı güvenlik ve istikrar ortamından faydalansa da ordusunu ve dolayısıyla kendi güvenliğini sağlama alacak eylemlerden geri kalmamaktadır. Herhangi bir sorunla karşılaşıldığında ABD'nin askerî tepkisini engellemek ya da en azından geciktirmek için geçişe kapatma/alan hâkimiyeti (anti-access/area denial) istidadını geliştirmeye devam etmektedir. Çin'in bundaki amacı, ana karasına 1.000 ila 2.000 km'ye kadar iki savunma hattı çekerek bu bölgeleri kara ve deniz füze sistemlerinin menziline almak, böylelikle toprak güvenliğini sağlamaktır (Mastro, 2015: 153). Çin, ABD'nin bölgedeki stratejik durumunu sarsmak için sadece askerî adımlar atmamakta, aynı zamanda diğer seçenekleri de koalamaktadır. Bunlar angajman, baskı ve ittifakları bozma girişimi seçenekleridir (Bergerson, 2016: 5).

5.1.1.1. Angajman

Çin'in bölge ülkeleriyle ekonomik, diplomatik ve güvenlik alanlarındaki işbirliğini –dolaylı olarak– ABD belirlemektedir. Çünkü Çin'in önceliği, ABD açısından stratejik öneme sahip ülkelerle ilişkileri artırmak, böylelikle bu ülkelerin ABD ile ilişkilerini daha çetrefilli ve karmaşık bir hale getirmeyi sağlamaktır. Diğer bir

ifadeyle Çin, ekonomik gücünü jeostratejik ve güvenlik hedeflerine ulaşmak için kullanmaktadır. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping de ekonomik çıkarlarına öncelik veren bölge ülkelerinin Çin'in çıkarlarına destek vermesi gerektiğini vurgulamaktadır (Mastro, 2015: 156).

Son yıllarda hayata geçirilen '21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu' projesi de Çin'in jeostratejik hedeflerini sağlamak için geliştirilmiş ekonomik angajmanlardan biridir (Yale, 2015). Çin, stratejik hedefleri için diplomatik angajmanlar da uygulamaktadır. Örneğin, 2015 yılının sonlarında Güneydoğu Asya ülkeleriyle savunma bağlarını ve güvenlik ilişkilerini geliştirmek için ASEAN-Çin Savunma Bakanlığı Gayriresmî Buluşması'na ev sahipliği yapmıştır (Parameswaran, 2015). Ayrıca Başkan Xi'nin, 2014 yılında dördüncüsü düzenlenen Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Tedbirler Konferansı'nda (Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia) bu hükümetler arası forumun Asya'daki güvenlik işbirliğini sağlayan bir platforma dönüştürülmesini teklif etmiştir. Bölgedeki güvenlik işbirliği programlarını kontrol etmesini sağlayacak bu girişim de diplomatik angajmanlardan bir örnektir (Tiezzi, 2014).

5.1.1.2. Baskı

Cronin'e (2014) göre Çin, güvenlik ortamını şekillendirmek için baskı ve tehdidi de bir araç olarak görmektedir. Çevresinde nüfuzunu artırmak isteyen Çin, zorlayıcı diplomasiyi daha çok kullanmaktadır. Çin hem güç kullanımını ima eden üstü kapalı tehditlerle hem de ekonomik cezalarla bölge ülkelerinin davranışlarını şekillendirme çabasıdadır. Örneğin, sonraki bölümlerde daha detaylı ele alınacak olan Scarborough Resifleri probleminden sonra Çin, 2012'de, Filipinler'e karşı bazı ticari kısıtlamalar getirmiştir. 2010 yılında benzer bir sorunu Japonya ile yaşayan Çin, bu olaydan sonra Japonya'ya nadir metal ihracatını yasaklamıştır (Saunders, 2014: 26).

5.1.1.3. İttifakları Bozma

Çin'in güvenlik ortamını sağlamak için Obama'nın Asya-Pasifik stratejisine karşı kullandığı diğer bir taktik de ittifakları bozmak ve hâlihazırda sıkıntılı olan ilişkilerden faydalanmaktır. Bunun en açık örneği, güvenliği açısından önemli gördüğü ABD ile ekonomik açıdan hayati olan Çin arasında ikilem yaşayan Güney Kore'dir

(Suk-hee, 2012). Ayrıca Çin, ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiklerinden olan Japonya ve Güney Kore ilişkilerindeki çatlaklardan sızmaya çalışarak ABD'nin bölgedeki konumunu sarsmaya çalışmaktadır. (Bergerson, 2016: 7).

5.2. Japonya'nın Tepkisi

Obama'nın ABD Başkanı seçildiği tarihlerde Japonya, siyasi bir dönüşümün eşiğindeydi. 1955'ten beri ülkeyi yöneten muhafazakâr ideolojiye sahip Liberal Demokrat Parti (LDP), 2009 yılındaki seçimlerde yerini ortanın solu olarak nitelendirebileceğimiz Japonya Demokratik Partisi'ne (JDP) bırakmak zorunda kalmıştı. Tarihte ilk kez Japonya'da, eskiden beri süregelen müttefiki ABD ile arasına mesafe koyup yükselmekte olan Çin ile sıcak ilişkiler kurma eğilimi görülüyordu (Glosserman, 2010).

JDP lideri Yukio Hatoyama, seçim kampanyası sırasında Okinawa adası sakinlerine, adadaki Amerikan askerî üssünün, nüfusun kalabalık olduğu güneyden daha seyrek nüfuslu olan kuzeye taşınacağı vaadinde bulunmuştu. Aslında bu taşınma meselesiyle ilgili 2006'da LDP hükümeti zamanında ABD ile anlaşmaya varılmış ancak hayata geçirilmemişti. Bu sebeple bu vaat, JDP'nin Hatoyama'nın ABD karşıtlığını tam olarak ispatlayacak bir durum değildi. Ancak seçimi kazanarak Başbakan olan Hatoyama, bu hususla ilgili bir adım daha ileri giderek adadaki askerî üssün tamamen kapatılmasını talep etmişti. Diğer yandan, yönetime henüz geçen DPJ hükümeti, Hint Okyanusu'ndaki Amerikan gemilerine yakıt ikmali politikasından vazgeçtiğini ilan etti. Japonya'yı ABD'den uzaklaştıran adımlar sadece askerî alanlarda değildi. Hatoyama'nın Avrupa Birliği benzeri bir 'Asya-Pasifik Topluluğu' fikrini ortaya atması ve seçildikten sonra Pekin'e geniş bir heyet göndermesi de Washington'u rahatsız eden adımlardı. Kısa bir süre içinde yaşanan bu gelişmeler, bazı uzmanlar tarafından ABD-Japonya ittifakının sonunun başlangıcı olarak bile görülmüştü (Krauss, 2016).

Ancak Hatoyama'nın Başbakanlık dönemi oldukça kısa sürmüştü. Henüz birinci yılını doldurmadan Hatoyama ve bazı önemli JDP'li isimler büyük bir mali skandalda yakalandılar. Hatoyama'nın istifasıyla sonuçlanan bu sürecin ardından DPJ, yeni Başbakan olarak Naoto Kan'ı seçti. Hatoyama'nın aksine daha karizmatik ve güven veren bir kişiliğe sahip olan Kan, 2010 yılının Aralık ayında onayladığı Milli Savunma

Programı Kılavuzu'nda, "küresel güç dengesinin yükselmekte olan Çin, Hindistan ve Rusya gibi ülkeler sebebiyle değiştiği" ifade edilmişti. Artık Japonya, uluslararası güvenlik ortamını geliştirmek için Birleşmiş Milletler barışı koruma harekâtları, geleneksel olmayan güvenlik sorunlarıyla mücadele ve nükleer silahsızlanma gibi konularda daha aktif bir rol izlemeliydi (Yamaguchi, 2011).

Bu mantık doğrultusunda Japon ordusunda girişilen yeniden yapılandırma ve yerleştirme işlemleri, maliyetlerine bakıldığında oldukça büyük ve iddialı bir işlerdi. Bütün bu değişimler, ABD'nin bölge stratejisi için kolaylık sağlayacak nitelikteydi. Doğal olarak bu gelişmelerden rahatsızlık duyan Çin'e verilecek cevap da hazırdu: tutarsız Kuzey Kore ve onun nükleer kapasitesi (Fouse, 2011: 4).

Bu önemli projelere rağmen Kan, oldukça şanssız bir başbakanlık dönemi geçirmişti. 2010 yılında Doğu Çin Denizi'ndeki ihtilaflı bir bölge olan Senkaku/Diaoyu adaları konusunda Çin ile aralarında kriz patlak vermiş, Çin Japonya'ya bazı ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştı. ABD, yeniden dengeleme stratejisi doğrultusunda Çin'i tamamen karşısına alacak bir girişimden kaçındığı için Japonya'nın beklediği desteği vermemişti. Japon ekonomisini iyice zora sokan bu kriz yetmezmiş gibi 2011 yılındaki büyük deprem ve ardından gelen tsunami felaketi, Japonya'nın kuzeydoğu sahillerini yerle bir etmişti. Gerek Çin ile olan krizi gerekse doğal afetten sonraki durumu iyi yönetemeyen Kan, başbakanlıktaki on dördüncü ayında istifa etmiş, yerine Yoshihiko Noda Başbakan olmuştu. Oldukça düşük profilli bir başbakanlık dönemi yaşayan Noda'nın yönetiminde 2012 seçimlerine giden Japon halkı, dört yıllık JDP yönetiminin ardından tekrar LDP'yi iktidara taşımış, yeni Başbakan Shinzo Abe olmuştu (Krauss, 2016).

2006-2007 yıllarında kısa süreli bir başbakanlık yapmış olan Shinzo Abe, 1957 ile 1960 yılları arasında başbakanlık yapan Nobusuke Kishi'nin torunudur. Kishi, Japonya'nın tekrar normal bir ülke olmak için çabalaması gerektiğini, bu normalleşme için de ABD ile ittifak devam ettirilirken anayasanın değiştirilmesin ve ordunun kurulmasın elzem olduğunu savunmuştur. Abe de dedesi Kishi gibi düşünüyor, Japonya'nın bölgede tekrar güçlü bir devlet olabilmesi için kendi kendini savunma kabiliyeti ve ABD ile güçlü ilişkileri olan bir ülkeye dönüştürülmesinin gerekliliğini vurguluyordu (Edström, 2007).

İlk başbakanlığı döneminde yeterince icraata geçmek için yeterli imkân ve zaman bulamayan Abe için kafasındakileri uygulamaya dökme zamanı, tam da Çin'in agresif ve yayılmacı adımlarının arttığı döneme denk gelmişti. Bölge ve ABD için önemli bir aktör olabilmek için evvela sağlam bir savunma gücü gerekiyordu. Ancak mevcut anayasa Japonya'yı askerî yapılanma konusunda oldukça sınırlıyordu. 26 Aralık 2012'de tekrar başbakanlığa gelen Abe, görevdeki ilk gününde Çin'in yayılmacı politikalarına ve askerî modernleşmesine ne şekilde cevap verilebileceğini araştırmak üzere Savunma Bakanı'na tâbi oldukları uluslararası metinleri incelemesi için talimat verdi. Birtakım revizyonların gerekeceği aşikârdı; çünkü -az önce de dile getirildiği gibi- yürürlükteki anayasa ve bazı uluslararası anlaşmalar, Japonya'nın öz savunması için bile askerî yapılanmaya izin vermiyordu. Bu revizyon süreci oldukça hızlı oldu. 17 Ocak 2013'te ABD ile Japonya arasındaki Savunma İşbirliği Anlaşması'nın yeniden düzenlenmesi görüşmelerine başlandı. 29 Ocak'ta Milli Savunma Programı Kılavuzu bakanlar kurulunca düzenlenerek 2014 yılı için savunma harcamalarında mütevazı da olsa artışa gidildi. 22 Şubat'ta Beyaz Saray'da Obama ile Abe bir araya geldi. Bu zirvede iki ülke arasındaki ittifakın güçlendirilmesi, savunma anlaşmalarının yeniden düzenlenmesi, askerî işbirliğinin artırılması ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi gibi başlıklar konuşuldu (Marquina, 2013: 75-76).

2013 yılının Kasım ayında Japonya Milli Güvenlik Konseyi'ni kuran Abe'nin öncelik verdiği konu, ülkesinin savunma gücünü artırmaktı. 1946 model Amerikan yapımı anayasasının meşhur 9. maddesi sebebiyle sadece 'meşru müdafaa' hakkı olan Japonya'da Abe reformları sayesinde müttefiklerine ve Birleşmiş Milletler misyonlarına destek gönderme hakkı elde edilmişti. Böylelikle Japonya artık hedeflediği 'müşterek meşru müdafaa' konseptine iyice yaklaşmıştı. 2015 ve 2016 yıllarında da savunma harcamalarını yükselten Japonya'nın askerî bütçesi yine de ABD ve Çin'e kıyasla oldukça basit kalıyordu²⁸.

Obama'nın yeni stratejisi Japonya'yı sadece askerî ve güvenlik boyutuyla ilgilendirmiyordu. Yeniden dengeleme stratejisinin ekonomik boyutunda Japonya, ABD'nin TPP hamlesini gerçekleşmesi zor ancak çok büyük bir stratejik fırsat olarak

²⁸ Dünya Bankası verilerine göre 2015 yılında ABD'nin askerî harcamaları 600 milyar dolar ve Çin'in askerî harcamaları 200 milyar dolar civarlarındayken Japonya'nın askerî harcamaları yaklaşık 48 milyar dolardır. Bkz. <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CN?locations=CN-US-JP>

görüyordu. Japon hükümetine göre TPP, Japon ekonomisini yeniden canlandıracak reformların yapılmasını sağlayabilecek itici bir güç olabilirdi. Ancak TPP görüşmeleri sağlıklı bir şekilde yürütülemez ve yanlış yöne doğru gidilirse, yapılan reformlar ters tepebilir ve geri dönülemez zarara uğranabilirdi. 2013 yılında TPP görüşmelerine başlayan Japonya'nın Başbakanı Abe, "TPP Asya-Pasifik bölgesini büyük bir ekonomik alana dönüştürüyor." sözüyle, ABD'nin bu yeni hamlesine güveninin ne kadar yüksek olduğunu dile getirmiştir (Yoshida, 2013).

Yedi yıllık müzakerelerin ardından nihai metni 4 Şubat 2016'da imzalanan TPP antlaşması, yürürlüğe girmek için tüm taraf ülkeler tarafından onaylanmayı bekliyor. Önceki bölümlerde dünya ekonomisi ve ticaretindeki önemine değinilen bu yeni yapı, kötüye giden Japon ekonomisi için can suyu olabilecek niteliktedir. Obama'nın Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikasının göz ardı edilemez desteğiyle eskiye nispeten çok daha güçlü bir savunma yapısı kazanan Japonya, yeni stratejiden ekonomik açıdan da faydalanmayı dört gözle beklemektedir. Obama'nın yeni stratejisi ve bu yönde atılan karşılıklı adımlar, iki ülke kamuoyunun birbirine bakışına da etki etmiştir. Japonya ile ABD, II. Dünya Savaşı'ndaki kötü hatıralara rağmen bölgedeki en büyük ittifaklardan biridir. 2015 yılında yapılan anket verilerine göre Japon halkının % 75'i ABD'ye güvenirken, Amerikan vatandaşlarının % 68'i Japonya'ya güvenmektedir (Pew Research Center, 2015).

5.3. Güney Kore'nin Tepkisi

ABD'nin ile Güney Kore ittifakı, Kore Savaşı'ndan beri ABD'nin Asya politikasının daimi unsurlarından birisi olmuştur. Son yıllardaki Çin'in yükselişi ve Kuzey Kore'ye artan desteği, Seul'u Washington'a daha da yakınlaştırmıştır. Bu sebeple Güney Kore de ABD'nin yeni Asya-Pasifik politikasına can-ı gönülden kucak açan bölge ülkelerinden birisi olmuştur. 2013 yılının Mayıs ayında Güney Kore Başkanı Park Geun-hye, ABD Kongresi birleşik oturumunda yaptığı konuşmadaki "*Kore-ABD ittifakı, Başkan Obama'nın yeni Asya-Pasifik politikasını sağlamlaştıracaktır.*" sözleriyle resmen bu desteği ifade etmiştir (Geun-hye, 2013).

2013 yılında Kuzey Kore'den Güney Kore'ye savaş tehdidinin yöneltilmesi, bölgede ABD'nin elini güçlendiren gelişmelerden birisi olmuştur. Hem stratejik olarak

önemli bir konumda bulunan Güney Kore'yi yanına oldukça kolay çekebilmiş, hem de Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikasının sırf Çin'e karşı olmadığını göstermiştir. Obama'nın yeni stratejisinin hız kazandığı 2013 yılında, savaş tehdidinin üzerine Kore yarımadasında ABD ile Güney Kore ortak güç gösterisi yapmış, askerî yığınak depolamıştı. Ancak ilerleyen zamanlarda, hem ABD'nin askerî güçlerini tüm Asya-Pasifik bölgesine yeniden dağıtma stratejisinin hem de mali problemlerin sebebiyle yarımadaadaki askerî birlikler azaltılmış, bu da Seul'u, ABD'nin güvenlik taahhütünü uzun vadede sağlayıp sağlayamayacağı konusunda kuşkuya düşürmüştür (Sutter vd., 2013: 21).

Güney Kore'nin, ABD'nin bölgedeki diğer önemli müttefiki olan Japonya ile arasındaki problemler, Obama'nın yeni stratejisi doğrultusunda bölgede uyumlu ve düzenli bir güvenlik politikası oluşturmalarının önündeki en önemli meselelerden birisi olmuştur. Güney Kore ve Japonya'nın Japon denizindeki Dodko/Takeshima adaları üzerinde devam etmekte olan anlaşmazlıkları, her iki ülkede de yükselen milliyetçi akımın da etkisiyle iyice karmaşıklaşmıştır. Bu karmaşa, sadece iki ülke ilişkilerini değil, ABD'nin de dâhil olduğu üçlü ilişkileri de etkilemektedir (Mochizuki, 2013).

5.4. Tayvan'ın Tepkisi

Tayvan, Doğu ve Güney Çin denizlerinin kesişme noktasında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin doğu kıyılarının yaklaşık 200 km. doğusunda yer alan bir ada ülkesi olarak, Asya-Pasifik bölgesinin en stratejik noktalarından birinde bulunmaktadır. Bu ada, tarih boyunca bölgedeki güçler arasında el değiştirmiş, son olarak Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinin ardından Çin tarafından ilhak edilmiştir. 1949 yılındaki devrimle Çin'de iktidar Komünist Parti'ye geçince, iktidardan devrilen Milliyetçi Parti Tayvan'a geçerek Çin Cumhuriyeti'nin devam ettiğini ilan etmiştir. Ancak Komünist Parti yönetimindeki Çin Halk Cumhuriyeti, Tayvan'ı kendi yönetimi altındaki bir eyalet olarak görmeye devam etmiştir. Böylelikle Tayvan, 1950'lerden itibaren Çin için oldukça hassas bir mesele olmaya devam etmiştir. ABD ilk başlarda, Soğuk Savaş ortamının da etkisiyle, Komünist Çin Halk Cumhuriyeti'nin karşısında Tayvan'ı desteklemiş; Soğuk Savaş konjonktürünün değişmeye ve Rusya ile Çin arasındaki ikili ilişkilerin bozulmaya başlamasıyla Batı ülkeleri ve ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkileri düzeltmek için girişimlerde bulunmuştur. 1971 yılına kadar

Tayvan'ı Çin'in temsilcisi olan siyasi otorite olarak tanıyan BM, bu tarihte Tayvan'daki Çin Cumhuriyeti yerine resmen Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımıştır. 1979 yılında ise ABD resmen Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıdığını ilan etmiştir (Alagöz, 2010). 2000'li yılların başlarından itibaren Tayvan ile ABD arasındaki gayri resmî ilişkiler başlamış olsa da çok büyük bir ilerleme olarak görülmemiştir. Bu sebeple ABD yeniden dengeleme politikasını açıkladığında Tayvan, yeni politikayı kendisi için önemli bir fırsat olarak görmüştür. Asya-Pasifik jeo-politiğindeki konumunun farkında olan Tayvan, kendisinin ABD'nin yeni Asya-Pasifik politikasında başrol olmasa da vazgeçilmez bir aktör olacağını; ancak Çin ile oldukça hassas olan ilişkilerini koparmaması gerektiğinin farkındadır. Bu sebeple Tayvan, yeniden dengeleme politikası kapsamında, Çin'i rahatsız edebilecek herhangi bir girişimden uzak kalarak ABD ve müttefikleri ile işbirliğine açık olduğunu ifade etmiştir (Lu, 2016: 220).

ABD-Tayvan ilişkileri aslında, Başkan Obama'nın 2012 yılında yeni Asya-Pasifik politikasını ilan etmeden önce ilerlemeye başlamıştır. 2011 yılının Kasım ayında ABD Dışişleri Bakanı Clinton Tayvan'dan “güvenlik ve ekonomik ilişkiler bakımından önemli bir ortak” şeklinde bahsetmiş ve iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da kuvvetleneceğini belirtmiştir. Haziran 2012'de Tayvan hükümeti, ABD'nin yeniden dengeleme politikasına destek verdiklerini resmi olarak açıklamış, ABD ile ilişkilerin daha güçlü bir şekilde tesis edileceğini belirtmiştir. Tayvan Devlet Başkanı Ma Ying-jeou, 2012 yılında eski Amerikan Ulusal Güvenlik Müşaviri James Jones'a “*Tayvan sadece bu yeni gelişmeyi (yeni stratejiyi) olumlu karşılamıyor, aynı zamanda ABD ile olan ekonomik, ticari, güvenlik ve kültürel ilişkilerin de ilerlemesini arzuluyor.*” ifadeleriyle görüşlerini bildirmiştir (Tayvan Başkanlık Makamı, 2012). Tayvan'da sadece hükümet değil, muhalefet partisi de bu gelişmeyi desteklemiş; yeni politikanın sadece siyasi ve güvenlikle ilgili olmadığına, aynı zamanda ticari ve iktisadi odaklı olduğuna vurgu yapmıştır (Lu, 2016: 217).

Yeniden dengeleme politikası hususunda Tayvan'ın yaptığı ticari ve iktisadi vurgu, boşuna değildi. Çünkü Çin, Tayvan'ı ekonomik olarak neredeyse kendisine bağımlı yapmayı başarabilmişti. 2013 verilerine göre Tayvan'ın ihracatının yaklaşık üçte biri Çin Halk Cumhuriyeti'neydi (Deprez, 2016). Bu bağımlılığı bertaraf edebilmek için ABD'nin yeni stratejisinin güvenlik boyutu kadar ekonomik boyutu da

Tayvan için oldukça önemliydi. Bu fırsatı kullanmak isteyen Tayvan, Çin'i karşısına alacak adımlardan da kaçınarak, ABD'nin yeniden dengeleme politikasına destek veren ülkelerden biri olmuştur.

5.5. Filipinler'in Tepkisi

Filipinler, ABD'nin yeni stratejisini resmi olarak destekleyen bölge ülkelerinden birisidir. Çünkü Filipinler, Çin ile bazı adalar hususunda problemler yaşamaktaydı ve ABD'yi bu yeni hamlesinde destekleyerek Çin'e karşı bir koz elde etmek düşüncesindeydi. Ayrıca, Filipinler Devlet Başkanı Benigno Aquino'nun da belirttiği gibi, ABD ve Filipinler'in ortak bir geçmişi ve değerleri vardır; bu sebeple Filipinler'in iki stratejik ortağından biri (Japonya ile birlikte) ABD idi (US Government Publishing Office, 2012).

Tam Obama'nın Asya-Pasifik'i yeniden dengeleme stratejisinin gündeme geldiği zamanlarda, 2012 yılında, Filipinler ile Çin arasında Scarborough Resifleri problemi ortaya çıkmıştır. Güney Çin Denizi'nde bulunan bu resifler üzerinde uzun yıllardan beri Filipinler, Çin ve Tayvan hak iddia etmektedir. 2012 yılının Nisan ayında, bir Filipin Deniz Kuvvetleri gözetim uçağı, Scarborough Resifleri önüne demirleyen sekiz Çinli balıkçı gemisi tespit etti. Ertesi gün bölgeye gönderilen Filipinli denetim ekibi, yasadışı toplanan mercan, dev istiridye canlı köpekbalıklarının olduğunu iddia etti. Bunun üzerine Çinli balıkçıları tutuklamaya teşebbüs eden Filipinli yetkilileri, Çin deniz gözetleme gemileri engelledi. Böylelikle olay, iki ülke arasında büyük bir krize yol açtı (Santos, 2012).

Filipinler bu olayı uluslararası ortama açmak istedi ve Çin mallarını boykot etme kararı aldı (Arguelles, 2012). Çin ise Filipinler'den yapılan ihracata ve Filipinler'e seyahate bazı sınırlamalar getirdi (Bodeen, 2012). ABD, bu küçük kayalıkların büyük bir soruna dönüşmesini, yeni stratejisi için oldukça tehlikeli buluyordu. Ne Filipinler'i kaybetmek ne de Çin'i karşısına almak isteyen Obama, arabuluculuk çalışmalarına girişti. Her iki taraf da bölgeden geri çekilmeyi kabul etse de Çin, bölgedeki varlığını sürdürdü (Gomez, 2016).

Çin'in bölgede bulunmaya devam etmesine gerekçe olarak ABD'nin yeniden dengeleme stratejisini göstermesi, farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Örneğin The Diplomat dergisinde yayınlanan bir makalede, Çin'in öne sürdüğü gerekçenin açıkça haksız bir 'bahane' olduğu savunulurken (Keck, 2014); yine aynı derginin bir başka makalesinde Çin'in bu hareketinin, ABD'nin bölgedeki askeri yığınak oluşturmaya karşı bir adım olduğu dile getirilmektedir (Etzioni, 2014).

5.6. Tayland'ın Tepkisi

Tayland, eskiden beri ABD'nin müttefik ülkelerinden biridir. Her yıl ABD ve diğer Asya ülkeleriyle ortak askeri tatbikat olan 'Cobra Gold'un ev sahipliğini yapmasıyla, ABD'nin bölgedeki en önemli askeri müttefiklerinden biri olma özelliğini de taşımaktadır. Bununla birlikte Tayland, Çin ile ilişkilerini de geliştirmekte, bu özelliği sayesinde ASEAN ile Çin arasında bağlantı rolünü üstlenmektedir. Çin ile güçlü ekonomik bağları olan Tayland, konumu itibariyle Çin'in Güneydoğu Asya'ya açılan kapısı durumundadır. Özetle, ABD'nin kadim müttefiki olan, aynı zamanda Çin ile oldukça yakın ilişkiler kuran Tayland, ABD'nin yeni stratejisini desteklemekle birlikte, her iki tarafa da aynı mesafede durarak tarafsızlığını korumak istemektedir (Sutter vd., 2013: 24).

5.7. Vietnam'ın Tepkisi

1995 yılında iki ülke ilişkilerinin normalleşmesinden beri ABD-Vietnam ilişkileri özellikle ticari ve askeri alanlarda oldukça hızlı bir şekilde gelişmiştir. Günümüzde ABD, Vietnam'ın en büyük ticaret ortağı konumundadır. Özellikle son yıllardaki Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki iddialarını artırması, Vietnam'ı askeri açıdan da ABD'ye yaklaştıran etkenler biri olmuştur. Ancak, ülkedeki otoriter komünist hükümet ve muhafazakâr kesim, ABD'ye her zaman kuşkulu yaklaşılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca Çin, Vietnam için önemli bir ihraç pazarıdır. Buna ek olarak, coğrafi olarak da oldukça yakın olduğu Çin ile ilişkilerini iyi tutmak zorunda olan Vietnam, bölgedeki çoğu ülke gibi, milli menfaatlerini tarafsızlıkta bulmaktadır (Sutter vd., 2013: 23).

5.8. Singapur'un Tepkisi

Çin'in son zamanlardaki ekonomik ve askeri modernleşmesinden rahatsızlık duyan Singapur, ABD'nin yeniden dengeleme stratejisini destekleyen bölge

lkelerinden birisi olmuştur. Singapur Başbakanı Lee Hsien Loong, CNN'e verdiği mülakatta Şu sözlerle ABD'nin yeni stratejisini desteklediklerini resmen açıklamıştır: “Bize göre ABD'nin Asya-Pasifik bölgesine ilgisini ve buradaki varlığını artırması oldukça olumlu bir gelişmedir. ABD'nin bölgedeki varlığıyla barış, istikrar, öngörülebilirlik ve bölge ülkelerinin refahı sağlanabilir (Loong, 2012).”

Singapur, ABD'nin yeni stratejisinin askeri ayağını yürütmesi hususunda önemli bir yere sahiptir. ABD'nin Asya-Pasifik'te daha güçlü bir donanmaya sahip olmak istemesi sebebiyle bölgeye gönderdiği ilk savaş gemisi, 2013 yılında Singapur limanlarına demirlemiştir. ABD bu jeste karşılık Singapur'un TPP'de daha özel bir yere sahip olmasını sağlamış, küresel ticaretin ve finansın yeni merkezlerinden birisi olması için destek vermiştir. Bu yakınlaşmaya rağmen Singapur, Çin başta olmak üzere diğer Asya lkeleriyle de ilişkilerini geliştirerek devam ettirmiştir. Her fırsatta bölgesel istikrar ve ekonomik gelişme vurgusu yapan Singapur, ABD ile Çin arasında tarafsızlığını korumaya çalışmaktadır (Sutter vd., 2013: 24).

5.9. Burma'nın Tepkisi

Geçmişte uzun yıllar Çin'in etkisinde kalan Burma'nın otoriter rejimi, ABD ile kısıtlı bir ilişki içerisindeydi. Ancak 2011'de ABD Dışışleri Bakanı Clinton'ın Burma ziyaretinden sonra ikili ilişkilerde gözle görülür bir iyileşme yaşanmıştır. lke bu tarihten itibaren kapılarını yabancı yatırımcılara açmış, demokratikleşme yoluna girmiş, bu ilerlemeler 2013 yılında Burma Devlet Başkanı Thein Sein'in Washington ziyaretiyle doruk noktaya ulaşmıştır. Bu ziyaretinde Obama'nın yeniden dengeleme stratejisiyle ilgili açıkça bir memnuniyetini dile getirmese de ‘iki ülke ilişkilerinin gelişmesini arzuladığını’ ifade etmesi (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2012c), Obama yönetiminin bir başarısı olarak görülebilir.

Öte yandan Çin, Burma ile ABD arasındaki uzlaşıdan ötürü hem endişelenmiş hem de şaşırmıştır. Çünkü 2011 yılında, ABD'nin Asya-Pasifik stratejisini yürürlüğe koymadan birkaç ay evvel, Burma ve Çin ‘Kapsamlı Stratejik Ortaklık’ antlaşması imzalamıştı. Ancak, uzun yıllar Çin etkisi altında kalan Burma'da doğal olarak kendilerini piyon olarak kullandığını düşündükleri Çin'e karşı bir kesim oluşmuştu. Hem bu karşıt grubun hem de ABD faktörünün de etkisiyle Çin, kendisi için stratejik

öneme sahip olan Burma ile ilişkilerini yeniden düzenleme ihtiyacı hissetmiştir. Bir yandan ABD'den uzaklaştırmaya çalışırken, diğer yandan Burma'daki ayrılıkçı kalkışmalara karşı hükümeti destekleyerek ülkeyi yanına çekmeye çalışmaktadır (Fangyin, 2013).

5.10. Avustralya'nın Tepkisi

Avustralya'nın yeni ABD stratejisine yaklaşımı, diğer bölge ülkelerinin çoğunun tepkisiyle aynı olmuştur: Ne ekonomik ilişkiler bağlamında hayati olan Çin'i ne de stratejik önemi büyük olan ABD'yi karşılarına alacak, orta ve tarafsız bir yol. Çünkü Çin ülke ekonomisi için ne kadar önemli bir aktörse, ABD de stratejik açıdan o derece önemlidir.

Avustralya, ABD'nin yeni Asya-Pasifik politikasını resmi olarak destekleyen bölge ülkelerindendir. Avustralya eski başbakanlarından Kevin Rudd, Foreign Affair dergisinde yayınlanan bir makalesinde, ABD'nin Asya bölgesine ilgisini yeniden artırmasını gayet yerinde ve gerekli bir hamle olarak gördüğünü ifade ederken, üstü kapalı bir şekilde, yükselen Çin'in kontrol edilmesi gerektiğini ima etmiştir (Rudd, 2013: 9).

Çin ile de ilişkilerini korumaya çalışan Avustralya, ABD ile askeri işbirliği konusunda dikkatli adımlar atmaya çalışmıştır. 2013 yılı Savunma Raporu'nda Avustralya'nın Çin'i bir düşman veya rakip olarak görmediği, politikalarıyla Çin'in 'barışçıl yükselişini' desteklediği ve stratejik bölgesel rekabetin bölgesel sorunlara yol açmayacağını belirtilmiştir (Avustralya Savunma Bakanlığı, 2013).

5.11. Endonezya'nın Tepkisi

Güneydoğu Asya'nın en büyük ülkesi ve dünyanın en büyük Müslüman ülkesi olan Endonezya ile ilişkileri geliştirme çabaları, George W. Bush döneminde başlamıştı. Çocukluğunun bir bölümünü Endonezya'da geçiren Obama ABD başkanı olduktan sonra ülke kamuoyunun da ABD sempatisi artmıştı. Obama'nın ikinci döneminde harekete geçirilen yeniden dengeleme stratejisi, hem yönetim hem de halk bazında Endonezya tarafından olumlu karşılanmıştır.

Öte yandan, Çin ile uzun yıllardır çeşitli sorunlar yaşayan Endonezya, son yıllarda Çin ile özellikle ticari alandaki ilişkilerini ilerletmiştir. Bölge ülkelerinin genelinde eğiliminde görüldüğü gibi Endonezya da iki taraf arasında bir tercih yapmaktan kaçınmış, hem Çin ile hem de ABD ile ilişkilerini güçlü tutmaya çabalamıştır (Sutter vd., 2013: 24).

5.12. Hindistan'ın Tepkisi

Hindistan, genel olarak yeni ABD stratejisini olumlu karşılamış, ancak Çin'in komşularının genelinde görüldüğü gibi, resmi olarak bir destek ifadesinden kaçınmıştır. Gayriresmî olarak, yükselen Çin'den duyduğu endişeyle, ABD'nin yeniden Asya'da varlığını güçlendirme kararını desteklemiştir.

Hindistan, Çin ile uzun yıllardır sınır anlaşmazlıkları yaşamaktadır. Hindistan, her ne kadar ticari ve ekonomik açıdan en büyük ortaklarından biri olsa da Çin'e karşı bir güvensizlik hissetmektedir. Bu güvensizlik, Hindistan'ı Çin'e karşı ABD'ye yakınlaştırmaktadır. Gerek nüfusu gerekse yükselen ekonomisi ile Hindistan sadece bölgenin değil, dünyanın en büyükleri arasına girme yolunda hızla ilerlemektedir. Böyle potansiyeli yüksek bir müttefik, ABD'nin en çok arzuladığı şeylerden biridir. Öyle ki ABD Savunma Bakanı Leon Panetta, Hindistan'ı yeniden dengeleme stratejisinin 'temel taşı' olarak nitelendirmektedir (Garamone, 2012).

6. ASYA-PASİFİK STRATEJİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Asya-Pasifik bölgesini yeniden dengeleme, ya da Asya-Pasifik'e dönüş, adı ne olursa olsun Obama'nın Asya politikası, başkanlığı dönemindeki ABD dış politikasına attığı bir imza olarak görülmektedir. Bu, ilk kez bir ABD Başkanının dış politikada en yüksek öncelikli konu olarak Asya'yı belirlemesiydi. Obama'nın 2009 yılında ABD başkanlığındaki ilk yılında başlattığı ve çeşitli siyasi bildirilerinde açıklayıp düzenlediği Asya-Pasifik politikası, akademisyenlerden, dış politika uygulayıcılarından, düşünce kuruluşlarından ve medyadan büyük ilgi görmüştür. 17 Kasım 2011 tarihinde Avustralya meclisinde yaptığı o meşhur konuşmada Obama, *"Bir Pasifik ülkesi olarak ABD, bundan böyle bölge siyasetinin ve geleceğinin şekillenmesinde daha büyük bir rol*

üstlenecektir” sözleriyle ABD’nin Asya-Pasifik vurgusunu artırmış, politikalara hız vermiştir (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2011).

Yeni strateji gereğince ABD, Obama’nın görevdeki ilk yılından itibaren, Asya-Pasifik bölgesiyle ilişkilerini ciddi derecede ilerletmiştir. Ekonomisini ve askerî gücünü oldukça yüksek bir ivme ile genişleten ancak bölgesine güven telkin edemeyen Çin’e karşı ABD’nin varlığı, bölge ülkelerinin çoğundan olumlu karşılık görmüştür. ABD dış politikasında Asya-Pasifik bölgesine öncelik verme hem askeri hem iktisadi hem de diplomatik alanlarda görülmüştür. Geleneksel müttefikleri ile ilişkilerini daha da ilerleten ABD, Endonezya, Malezya, Myanmar ve Vietnam gibi daha önce güvenlik ilişkilerinin olmadığı veya sınırlı olduğu ülkelerle de askerî ittifaklar kurmuştur. Diplomatik ve ekonomik ilişkilerini kuvvetlendirmek yolunda ise ABD, ASEAN üyesi on ülkeyle münferit veya toplu olarak işbirliği alanlarını genişletmiş, bölgesel olarak kritik bir organizasyon olan Doğu Asya Zirvesi’nde kendine yer edinmeyi becerebilmiştir. Diplomatik ve Ekonomik ilişkiler bağlamında ABD’nin en büyük hamlesi olan Trans-Pasifik Ortaklığı’nda ise uzun yıllar sarf edilen çabaların sonucunda nihai metin üzerinde mutabakat sağlanarak son aşamaya gelinmiş, ortak metnin taraf olan ülkelerin parlamentolarının onayından geçmesi beklenmektedir (Shambaugh, 2016). Her ne kadar Donald Trump Beyaz Saray’a çıktıktan sonra TPP’den çekildiklerini beyan etse de TPP, Obama döneminin Asya-Pasifik politikasının önemli bir başarısı olarak görülmektedir.

İlk başlarda devrimsel bir inisiyatif olarak görülen yeniden dengeleme politikası, gerçekte, devrimsel bir adım olmaktan ziyade evrimsel bir strateji olmuştur. Zira bu yeni stratejiyi dillendirirken kullandıkları terim bile değişmiştir²⁹. Çalışmanın bu bölümü, Obama’nın Asya-Pasifik politikasının genel bir değerlendirmesi mahiyetinde olup, yönetimin karşılaştığı sorunları, başarıları, yenilgileri, güçlü ve zayıf noktaları ele alacaktır. Bununla birlikte bir takım eleştiriler dile getirilecek, beklentiler ortaya koyulacaktır.

²⁹ Önce ‘pivot (dönüş)’ ardından ‘rebalance (yeniden dengeleme)’

6.1. ABD Dış Politikasının İç Dengesi

Eğer Obama döneminde ‘köklü’ bir değişiklik varsa, o da Amerikan dış politikasındaki askerî ayağının öneminin düşürülmesidir. Obama yönetimi askerî, diplomasi ve gelişmişlikten oluşan üç ayaklı bir iskemle olarak gördükleri dış politikada, her üç ayağa da eşit önem verilmesi gerektiğini savunmuştur. Herhangi bir ayağı kısa veya uzun olan bir iskemlenin kullanışlı olmayacağı gibi, dış politikada da bu üç sacayağına da eşit önemin verilmesi gerektiğini savunmuştur. ABD dış politikasında uzun yıllardır baskın olan askerî ayağın yerine diğer bileşenlere de gerekli önemin verilmesi, Obama yönetiminin asıl ‘dengeleme’ başarısını gösterdiği alandır. Başkanlığı boyunca tüm söylemlerinde, resmî stratejilerinde ve politika uygulamalarında Obama, diplomatik çözümleri askerî çözümlere tercih ettiğini tekrarlar ve güçlü bir şekilde belirtmiştir (Indyk vd., 2012: 71). Örneğin Amerikan Askerî Akademisi’nin diploma töreninde yaptığı konuşma oldukça önemlidir:

“(...) Sınırlarımızın ötesindeki barışı ve özgürlüğü devam ettirmek demek, her problemin askerî bir çözümünün olduğu söylemek değildir. (...) Askerî icraatlarımız, liderliğimizin tek –hatta en önemli– bileşeni değildir. En iyi çekice sahip olmamız, her problemin çivi çakmak olduğu anlamına gelmez (...) (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2014)”

Diplomatik çözümlerin en büyük handikabı, karşılığının geç alınmasıdır. Aksine, askerî güç kullanımı genellikle daha hızlı sonuç verir. Ancak bu yolla kazanılan anlık başarılar aldatıcı olabilir ve uzun vadede daha büyük sorunlara yol açabilir. Obama’nın yeni dış politika yaklaşımına yöneltilen eleştiriler de genelde bu noktada birleşmiş; Obama yönetimi tereddütlü, çekinik ve dolayısıyla güçsüz bir dış politika izlemekle suçlanmıştır. Örneğin, ABD’nin önemli düşünce kuruluşlarından (think-tank) biri olan American Enterprise Institute (AEI)’ün kıdemli başkan yardımcısı Danielle Pletka, bir gazeteyle verdiği demeçte Obama dönemi dış politikayı şu cümlelerle tanımlamıştır: *“Bu başkanın stratejisi ‘geri çekilme’. Irak: Geri çekilme. Afganistan: Geri çekilme. Dünyadan tamamen geri çekilme (McLeary - Bennett, 2013).”*

Büyük bedellere mal olan iki bezdirici savaşın ardından ABD diplomasisi, Obama dönemiyle birlikte yeniden dirilmiştir. Irak ve Afganistan’dan kademeli olarak çekilmeyi planlayan Obama yönetimi, Orta Doğu ve Avrupa’da çıkan problemlerde

diplomasi yoluyla çözümünü desteklemiş ve askerî adımları oldukça sınırlı kalmıştır. Örneğin Libya'ya doğrudan müdahale önerisi reddedilmiş, sadece Birleşmiş Milletler öncülüğündeki operasyona sınırlı askerî destek vermiştir. İran'ın nükleer silah geliştirme konusundaki isteği konusunda da ABD diplomatik çözüm yolunu seçmiştir. Uzun zaman alan görüşmelerin ardında 2015 yılının Temmuz ayında tarihi bir anlaşmaya varılarak İran'a karşı uygulanan ekonomik kısıtlamaların kaldırılması karşılığında İran'ın nükleer programı sınırlandırılmıştır. Rusya'nın Kırım'ı işgali konusunda da askerî adımdan kaçınan Obama yönetimi, Rusya'ya karşı bazı ekonomik yaptırımlar ve kısıtlamalar uygulamış, Ukrayna'ya diplomatik olarak desteğini göstermiştir. Bu konuda ABD'nin giriştiği tek askerî boyut, bölgedeki müttefikleri Polonya, Estonya, Letonya ve Litvanya'ya yaklaşık yüzer kişilik ABD askerinin intikal ettirilmesi olmuştur. Ancak bu örneklerin tersine ABD, Irak ve Suriye'de askerî güç kullanımından kaçınmamaktadır. Bunun sebebi, şüphesiz, bölgede iyice kuvvetlenen ve tüm Avrupa'yı tehdit eden DAESH terör örgütüdür (Deni, 2015: 5-9).

Genel olarak bakıldığında, Obama döneminde ABD dış politikasında askerî vurgunun azaldığı, yerine diplomatik çözüm yollarının arandığı gözle görülür bir gelişmedir. Ancak tehdidin sürdüğü durumlarda, DAESH örneğinde olduğu gibi, askerî adımlardan kaçınmayan ABD'nin dış politikasında askerî boyutun hâlâ en önemli bileşen olduğu da bir gerçektir.

6.2. Stratejinin Esnekliği ve Direnci

Yeniden dengeleme stratejisi, kısa ömründe birçok engelle karşılaşmış, hatta bu engellerin yeni stratejinin sonunu bile getirebileceği düşünülmüştü. Libya, İran ve Suriye merkezli Orta Doğu problemleri, 2013'teki bütçe krizi ve hükümetin çalışmalarını askıya alarak tüm zorunlu olmayan federal hizmetleri kapatması, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi gibi olaylar, aslında başa çıkması pek de kolay olmayan problemlerdi. Peki, yeniden dengeleme politikası tüm bu olaylardan nasıl sağ olarak kurtulabilmişti? Cevabı, yeni stratejinin sağlam temeli, düşük maliyeti ve esnekliğiyle birlikte bölgesel aktörlerin desteğinde yatmaktadır.

Yeni stratejinin açıklanmasından kısa bir süre sonra bazı analistler, ABD'nin istese bile Orta Doğu'daki çatışmanın girdabına kapılmaktan kurtulamayacağı

yönündeki kaygılarını dile getirmişti (Emam, 2012). Ancak, süreç korkulunun aksi yönde gelişti. Libya vakasında ABD, Avrupalı güçlerin başı çektiği NATO müdahalesine teknolojik destekte bulunarak hem Asya-Pasifik'teki gündemine odaklanabildi hem de hâlâ stratejik çıkarları bulunan Orta Doğu'daki bu önemli olaydan uzak kalmamış oldu (Ratnesar, 2011). İran meselesinde de tamamen diplomasi yolunu seçen ABD hem istediği sonucu aldı hem de bu nükleer krizin yeniden dengeleme politikasına olumsuz bir etkisi olmadı (Katzman-Kerr, 2016: 24). Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi, Obama yönetimini en çok zorlayan meselelerden biri olmuştur. Çünkü agresif ve yayılcı bir Rusya, ABD'nin denge politikasından vazgeçmesine sebep olabilirdi. Ancak ABD, Rusya'nın bu adımına karşılık bazı ekonomik yaptırımlar uygulamış ve Ukrayna'ya ekonomik ve diplomatik destek vermekle yetinmiştir (Nelson, 2015: 5-6).

Obama'nın yeniden dengeleme stratejisine en ağır darbe, içeriden gelmiştir. 2013 yılındaki bütçe krizini takip eden siyasi tıkanıklık, Başkan Obama'nın Asya ziyaretini iptal etmesine ve dolayısıyla Doğu Asya Zirvesi'ni kaçırmaya sebep olmuştu. Bununla birlikte savunma harcamalarında kesintiye gidilmesi kararı da ABD'nin Asya'daki itibarını sarsan bir gelişme olmuştu. Ancak gerek Başkan Obama'nın gerekse diğer yetkili isimlerin beyan ettikleri şey ortaktı: *"ABD'nin Asya-Pasifik politikası, bütçe kesintilerinden kesinlikle etkilenmeyecektir (David, 2016: 45; Meijer, 2015: 11; Rowland, 2013; Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2011)."* Gerçekten de bu sıkıntılı süreci takip eden süre zarfında ABD'nin Asya-Pasifik vurgusundan geri adım atmadığı, özellikle ekonomik işbirliğini kuvvetlendirme yoluyla bölgede etkisini sürdürmeye çalıştığı görülmektedir. Bunun en önemli ve somut örneği, Trans-Pasifik Ortaklığı antlaşmasının nihai metni üzerinde, dünya GSMH'sinin % 40'ını elinde bulunduran 12 bölge ülkesinin anlaşmaya varması ve bu işbirliğinin yürürlüğe girmesi için sadece ülkelerin meclislerinde onaylanma sürecini tamamlanmasının beklenmesidir.

6.3. Yeniden Dengeleme Politikasına Eleştiriler ve Zayıf Noktaları

Kısa ömründe ciddi badireler atlatan yeniden dengeleme politikası, elbette yıkılmaz değildir. Yeni stratejinin birçok boyutunun belirli düzene oturmuş olmasına rağmen bazı gelişmeler, stratejinin bazı ayaklarını sekteye uğratabilir. Stratejiyi inşa

eden önemli sütunların birinin yahut birkaçının yıkılması halinde ise tüm strateji yerle bir olabilir.

6.3.1. Yanlış Anlama/Yanlış Nitelendirme

Önceki bölümlerde de değinildiği üzere, Obama'nın Asya-Pasifik politikasını adlandırmak için resmi kaynaklar tarafından iki farklı terim kullanılmıştır. Geri dönüş (pivot) yahut yeniden dengeleme (rebalance); bu strateji yaklaşık 6 yıldır problemleri bir coğrafyada, başkandan müsteşara kadar yönetimin farklı kademeleri tarafından uygulanmaktadır. Başkan'a en yakın isimlerin bile bazen yanlış anladığı veya yanlış bir şekilde nitelendirdiği bu stratejinin, diğer ülkeler tarafından da yanlış anlaşılıp nitelendirilmesi kaçınılmazdır. Obama'nın Asya-Pasifik politikasının en büyük handikaplarından biri, doğru bir şekilde anlatılamamasıdır.

Yeni stratejinin karmaşık doğası, ilk adlandırmadaki problem ve savunma alanında sayısal veri kullanımının diplomatik ve ekonomik alanlardaki gelişmeyi ölçmeye nazaran daha kolay olması gibi sebeplerle bu yanlış anlaşılmalara kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca bazı politikacıların, yorumcuların ve analistlerin siyasi çıkar ve gazetecilik fırsatçılığı gibi sebeplerle bilerek yanlış tanımlamalar da görülmektedir. Örneğin, Obama karşıtı bazı Cumhuriyetçi muhalifler, yönetimi stratejinin askerî boyutlarına yeterince kaynak sağlamadığı görüşüyle suçlamaktadır (Eaglen, 2012). Muhafazakâr kesim Asya'ya dönüşün sadece lafta olduğunu belirtirken, bazıları da yeni stratejinin kaynaklarına ve hedeflerine bakıldığında bir geri dönüşten ziyade başarısız bir hamle olacağını ifade etmektedir (Klingner, 2012).

Uluslararası alanda da farklı tepkiler görülmektedir. ABD'nin Avrupa ve Orta Doğu'daki müttefikleri, bu yeni stratejinin kendi bölgelerindeki Amerikan ilgisini ve yatırımlarını düşüreceğini düşünerek endişelerini dile getirmiştir. Öte yandan Çin ve Kuzey Kore, yeni stratejinin fazlasıyla askerileştirilmiş olduğunu, bunun da bölgedeki gerilimi artırmaktan başka bir işe yaramayacağını dile getirmişlerdir (Blanchard, 2013). Bu düşüncelerden yola çıkan Hugh White, 2013 yılında yayınlanan kitabında, on dokuzuncu yüzyıl tarzı 'etki alanı' yaklaşımıyla, ABD'nin bölgedeki problemleri önlemek adına Çin'e daha çok etki alanı bırakması gerektiğini savunmaktadır (White, 2013: 147).

Ortaya atıldığı ilk günden itibaren çeşitli handikaplarla karşılaşan Obama'nın Asya-Pasifik'i yeniden dengeleme stratejisi, tüm olumsuzluklara rağmen gelişme göstermekte, giderek daha önem kazanmaktadır. Şüphesiz bunun en önemli sebeplerinden biri, bölgenin giderek artan ekonomik hacmi, nüfusu ve askerî yenilenmesidir. Ancak en az bunun kadar önemli olan bir diğer özellik ise stratejinin esnek bir yapıya sahip olmasıdır.

6.3.2. Başarısızlık Senaryoları

Pardee RAND Enstitüsü öğretim üyesi ve Asya Pasifik Politikaları Merkezi³⁰ müdür yardımcısı olan Scott Harold'a göre (2015: 92-93), en az beş gelişme yeniden dengeleme stratejisinin başarısızlığa uğramasına sebep olabilir. Bunlardan ilki, Çin veya Kuzey Kore'den gelecek büyük bir askerî tehdit durumunda ABD'nin bir ya da daha fazla Asyalı müttefikiyle bağlantısını sonlandırmak zorunda kalması olabilir. ABD'nin bölgedeki ortak(lar)ını yüzüstü bırakması, şüphesiz, bölgedeki güçlü konumuyla beraber yeniden dengeleme stratejisini de çökertecek bir gelişme olur. İkincisi, bölgenin önemli ülkelerinden birinin veya birkaçının, ABD'den bölgedeki askerî yapılanmasını geri çekmesini istemesi olabilir. Bu isteğin sebebi ikili ilişkilerde yaşanan problemler yahut Çin'e yakınlaşma eğilimi olabilir. Üçüncüsü, ABD'nin Asya-Pasifik liderliğini, olası bir G2³¹ ortaklığında iki ülkenin stratejik rekabetini düzenleyecek bir anlaşma neticesinde, Çin'e terk etmesi olabilir. Dördüncüsü, yeniden dengeleme stratejisini desteklemek için gerekecek yeterli savunma kaynağını karşılamada yaşanabilecek sorunlar olabilir. Harold son olarak beşinci olasılığın, nihai metni üzerinde mutabakata varılan TPP'nin ülke meclislerinden geçmemesi olabileceğini söylemiş, böyle bir durumun ABD'nin Asya-Pasifik stratejisinin ekonomik safhasının başarısızlığına neden olacağını söylemiştir. Obama döneminde bu senaryolardan herhangi biri gerçekleşmemişse de Trump yönetiminin ilk icraatlarından biri TPP'den çekilme kararı olmuştur. Bu durum, hem Trump'ın henüz ilk aylarında olduğu için hem de çalışmamızın konusu dışında kaldığı için irdelenmemiştir.

³⁰ Center for Asia Pacific Policy

³¹ G2 terimi, ekonomik ve finansal konulara çözüm bulmak için bir araya gelen dünyanın önde gelen ekonomilerini nitelendiren G7, G8 ve G20 gibi ifadelerden esinlenilerek, olası ABD-Çin ortaklığını ifade etmek üzere Zbigniew Brzezinski ve Fred Bergsten tarafından türetilen bir terimdir.

6.3.3. Çin'i Tahrik Etme İhtimali ve Bölge Ülkelerinin Korkusu

Yeniden dengeleme stratejisini başarısızlığa uğratabilecek güçlü ihtimallerden biri de ABD'nin attığı adımların Çin'i rahatsız etmesi ve stratejinin ters tepmesidir. Robert Ross'a göre ABD, Çin'in komşularıyla yaşadığı toprak sorunlarını gözünde büyüterek buna karşı bazı sert adımlar atmıştır. Bu durumun Çin'in daha sert bir şekilde karşılık vermesine yol açma ihtimali vardır. Ross, ABD ile Çin arasında doğabilecek bir 'etki-tepki' ilişkisinin Asya-Pasifik bölgesindeki istikrarı bozabileceği yönünde bir uyarıda bulunmuştur (Ross, 2012: 77).

Bunun farkında olan Obama yönetimi, Çin'i karşısına alabilecek adımlardan olabildiğince kaçınmış, Orta Doğu'da kullandığı 'özgürleştirme', 'demokratikleştirme' ve 'insan hakları' gibi Çin'i rahatsız edebilecek söylemleri azaltmıştır (Solomon, 2009). Bunun yerine Washington, Pekin'i Çin'in süper güç statüsüne yükselmesine karşı olmadıkları konusunda ikna etmeyi ve iki ülke arasında çıkabilecek sorunlar konusunda diyalog yoluyla çözüme gitmeyi tercih etmiştir. Obama'nın da Çinli liderlere söylediği gibi *"ABD ile Çin arasındaki ilişki, yirmi birinci yüzyılı şekillendirecek"*ti ve *"iki ülke ilişkilerinin zemini bu bilincin üzerine kurulmalı"*ydı (Beyaz Saray, 2009).

Ancak Saunders'a (2013: 4) göre Washington'ın Pekin'le daha derin ilişkiler kurma çabaları Çinli idareciler tarafından yanlış anlaşılmış, savaş yorgunu ve ekonomik daralma içindeki ABD'nin çırpınışları olarak algılanmıştır. ABD'nin G2 ortaklığı teklifini kabul etmek yerine Çin, askerî yenilenmesini hızlandırarak devam ettirmiş, komşularıyla yaşadığı toprak sorunlarında daha agresif bir tavır sergilemiştir. O zaman anlaşılmıştır ki Çin'in Mao'dan sonraki lideri Deng Xiaoping'in *"Çin dünya liderliğine oynamamalı; düşük bir profil çizerek hedeflerine derinden ve sessizce ulaşmalı"* sözleri artık Çin politikasına rehberlik etmeyecekti (Godement, 2013: 1). Xi Jinping, 2014'teki Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nda bu durumu açıkça dile getirmiş, bir Kazak atasözü olan *"Karşısındakinin mumunu söndürmeye çalışanın kendi sakalı yanar"* ifadelerini kullanarak Asya'nın güvenliğinin Asyalı devletlere bırakılması gerektiğini söylemiştir (Jinping, 2014).

Peki, bu değişimin sebebi neydi? Çin neden kavgayı seçmişti? Sorunun cevabı, pek çok konuda olduğu gibi, tarihte gizliydi. 1900 yılında Avusturya-Macaristan'ın Berlin büyükelçisi, yazdığı telgrafta şunları söylüyordu:

“Almanya’nın önde gelen devlet adamları, hızlı bir yükselişle dünya gücü konumuna geldiklerini, çok uzak olmayan bir tarihte de İngiltere’nin yerine geçip egemen güç olacaklarını düşünmekteler. Ancak şimdilik bunun için erken olduğunun farkındalar ve çalışmalarına şevkle devam etmekteler. İngiltere, Almanya’nın özellikle donanmadaki atılımlarıyla en güçlü rakibi olduğunun farkında olsa da uluslararası arenada giderek artan İngiliz düşmanlığı sebebiyle bu durumla mücadelesi kolay olmayacaktır (Kennedy, 1980: 241).”

Bu telgrafın bizlere anlattığı şudur: ülkelerin de insanlar gibi ihtirasları ve emelleri vardır. Birinci Dünya Savaşı’nın arifesinde, Almanya’nın İngiltere’nin koruyucu şemsiyesi altında büyüyüp gelişmiş olması ve İngiltere ile büyük ticari bağlara sahip olması, onu İngiltere’nin yerine geçme hırısından alıkoyamadı. Aynı şekilde şimdi de Çin, ABD’nin yerine geçmeye en yakın aday konumundadır. Singapur’un eski Dışişleri Bakanı Lee Kuan Yew’in de söylediği gibi “Çin Asya’da –ve zamanla dünyada– bir numara olmayı nasıl istemesin ki (Yew, 2013: 2)?”

ABD her ne kadar Çin’in barışçıl yükselişini hoş karşıladıklarını söylese de ABD ve Asyalı diğer aktörler arasında güçlendirilen her ikili ilişki, her yeni güvenlik anlaşması ve her çok taraflı ittifak, Pekin’i daha katı bir tutuma sevk ediyordu. Çin’in iki seçeneği vardı. Ya barışçıl ve istikrarlı bir Asya için ABD ve diğerleriyle uyum içinde çalışacak ya da ABD’nin bölgesel oluşumlarına karşı politikalar geliştirecekti.

Asyalı diğer devletler, Çin ile ABD ilişkilerinin geleceği konusunda kuşkulara sahipti. Çünkü herkesin aklında şu ünlü veciz söz vardı: “Filler tepişir, çimenler ezilir.” Fakat aynı zamanda şunu da söylüyorlardı: “Filler sevişir, çimenler ezilir.” Asya’da, ülkeler yalnızca ABD-Çin çatışmasından korkmuyor; aynı zamanda ABD ve Çin’in ‘G-2’ ortaklığı aracılığıyla sadece kendilerinin söz sahibi olduğu bir düzen kurmalarında da çekiniyorlardı.

6.3.4. Yüksek Maliyetler

Obama’nın Asya-Pasifik politikasına itirazların ortak noktalarında bir diğeri de bu stratejinin pahalıya mal olacağı gibi uzun dönemde de sürdürülemez olduğudur. Bu yönde düşünen analistlere göre yeniden dengeleme stratejisi gerçekçi değildir. Çünkü Amerikan ordusunu Asya’da yeniden yoğun bir şekilde konuşlandırma planları, bütçe

kısıntılarından nasibini alacaktır. ABD'deki her türlü gelişmeyi yakından takip eden Asyalı müttefik devletler açısından Amerikan bütçesindeki askerî harcamalarda kesintiye gidilmesi, yeniden dengeleme politikasına olan itibarı zedelemiştir. Ancak Obama yönetimi, Asya-Pasifik'te planlanan askerî yatırımların bu durumdan etkilenmeyeceğini ısrarla dile getirmiştir. Obama, 2011'deki Avustralya Parlamentosu'ndaki konuşmasında bu konuya da değmiş, *“ABD savunma harcamalarındaki kesinti Asya-Pasifik'teki planlarımızı kesinlikle ve kesinlikle etkilemeyecektir (Beyaz Saray Basın Sözcülüğü, 2011).”* sözleriyle bu konudaki kararlılığını dile getirerek bölge ülkelerinin bu konudaki güvenini yeniden kazanmaya çalışmıştır. 2013 yılında da bu sefer ABD Savunma Bakanı *“Sizleri temin ederim ki ABD yeniden dengeleme politikasını uygulamaya her alanda devam edecektir (Hagel, 2013).”* ifadeleriyle Obama'nın yukarıdaki sözlerini tekrar onaylamıştır.

6.4. Yeniden Dengeleme Politikasının Kazanımları

ABD'nin dış politika amaçlarından birisi, ülkelerin kendi ulusal hedeflerini barış içinde ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde takip ettikleri güvenli bir düzen korumak ve geliştirmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözüleceği; güçlü, sürdürülebilir, dengeli, kapsayıcı ve gelişmeyi teşvik eden açık bir ekonomik düzenin hâkim olduğu; insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayanan, barış ve insanlık onurunu teşvik eden liberal bir siyasi düzenin kurulmasını amaçlamıştır. Obama'nın Asya-Pasifik politikasının temelini de bu ana hedefler teşkil etmekteydi.

Obama yönetimi, terörizme, Irak ve Afganistan'daki savaşlara ve 2008 mali krizine odaklanan yılların ardından, Asya'daki ABD nüfuzunun azaldığına dair güçlü bir algı bulunduğu dönemde göreve geldi. Sıkıntılar Obama göreve geldikten sonra da devam etti. Örneğin Obama 2010 yılında Avustralya ve Endonezya'ya yapacağı gezileri, Meksika körfezindeki petrol sızıntısı probleminden ötürü iptal etmek zorunda kalmıştı (Malkin, 2010). 2013 yılındaki bütçe krizi de Obama'nın bazı Asya seyahatlerini iptal etmesine ve yerine Dışişleri Bakanı Kerry'i göndermesine sebep olmuştu (Holland-Pomfret, 2013). Hatta Obama ziyaretlerini gerçekleştirebilse de sıkıntılardan kurtulamıyordu. Kasım 2012'deki ziyaret İsrail ile Filistin arasındaki sıcak çatışmalarla gölgede kalmış (Pace, 2012), Kasım 2015'teki ziyarette ise gündemi

Paris'teki terör saldırıları belirlemişti (Nelson, 2015). Bunlarla birlikte Obama, yeniden dengeleme politikasını Orta Doğu'da karışıklık, Rusya ile Ukrayna arasında gerilim ve Avrupa'ya sıçramış terör eylemlerinin olduğu bir dönemde yürütmek zorunda kalmıştı.

Bu sorunlara rağmen Obama yönetimi, görevde bulundukları süre zarfında etkili bir Asya-Pasifik politikası uyguladılar. Gerçek diplomasi işi -ilişkilerin kurulması, güven inşa edilmesi, hükümetler arasındaki iletişim kanallarının açılması- genelde manşetleri süslemez. Bu yüzden, Asya yeniden dengelemesinin en önemli girişimlerinden biri olan ABD'nin 2010 yılında, ASEAN+3 olarak da bilinen Doğu Asya Zirvesi'ne katılma kararı, tüm dünyanın gündemine oturmamış olabilir. Ancak ASEAN'ın on ülkesini merkez alan ve Hindistan, Çin ve Japonya gibi diğer önemli aktörlerin de yer aldığı Doğu Asya Zirvesi'ne katılım, ABD'nin Asya-Pasifik politikasındaki en önemli başarılarından birisidir (Murphy, 2011).

Daha önce de söylediğimiz gibi, Obama göreve dünyanın neredeyse her bölgesinde sorunların yaşandığı bir zamanda gelmişti. 2012 yılında İsrail ile Filistin arasında çatışmalar başladığında Başkan Obama ve Dışişleri Bakanı Clinton, Doğu Asya Zirvesi için Kamboçya'da bulunuyordu. Olaylar patlak verdiğinde Obama zirve için Kamboçya'da kalırken, dışişleri bakanını acilen Orta Doğu'ya gönderdi ve Clinton, ateşkesin sağlanması için etkin bir rol oynadı. Böylece hem Asya-Pasifik'in en önemli organizasyonuna –hem de Başkan seviyesinde– katılmış hem de Orta Doğu'daki yangına müdahil olunmuştu. Zaten küresel güç olmak, yürürken sakız çiğneme yetisine sahip olmayı gerektirmiyor muydu?

Doğu Asya Zirvesi'nin ve benzeri bölge kuruluşlarının en önemli getirisi, kuşkusuz, Çin'in Asya'da hegemonik bir rol arayışına karşı korunma yaparken, aynı zamanda Çin ile çalışılabilecek esnek bir bölgesel ağ kurulmasını sağlamış olmasıdır. Bu süreçte, ortaklıklar güçlendirilmiş, ABD'nin askeri varlığı artırılmış ve ekonomik bağlar geliştirilmişti. Bu süreçte ne kadar ilerleme kaydedildiği, son birkaç yıldır Vietnam ile kurulan ortaklıkta görülebilir. Vietnam'ın TPP'ye katılma kararı her iki taraf için de bazı kanuni düzenlemeler yapılma zorunluluğu doğurmuş; Vietnam hak ve özgürlüklerle ilgili kanuni değişiklikler yaparken, ABD Vietnam'a silâh ambargosunu kaldırmıştı (Viet, 2015).

ABD Asya ilişkilerindeki iyileşmeler açıkça görülmektedir. Myanmar'da yapılan siyasi açılım neticesinde, ABD izolasyonunun ve yaptırımlarının yerini şu anda yatırım ve yardımlar almıştır. Malezya'da önceden ABD'ye karşı soğuk olan hükümet, günümüzde TPP'ye taraf ve ABD'nin kritik bir güvenlik ortağı olmuştur. 1991-1992'de ABD birliklerini topraklarından gönderen Filipinler, ABD ile askeri ilişkileri artırmak için yeni bir anlaşma imzaladı. Avustralya ile de askerî birliklerin Avustralya'ya dönmesi için yeni bir anlaşma sağlandı. ABD-Hindistan ortaklığı, eskiye nazaran, çok daha güçlüdür. Obama'nın 2015'te Yeni Delhi'ye yaptığı ziyarette bölgede ortak bir strateji oluşturulması ve Başbakan Narendra Modi'nin Haziran ayında Kongre'de yaptığı iyi konuşma, bunun en büyük kanıtıdır. Japonya ve Güney Kore ile olan ittifaklar güçlendirilmiş, ayrıca ABD bölgede stratejik açıdan kendisi için hayati öneme sahip bu iki ülke arasındaki meselelerin çözüme kavuşturulmasında arabulucu rolünü üstlenmiştir (Fuchs, 2016).

2005'te Brunei, Şili, Yeni Zelanda ve Singapur arasında başlayan, 2008 yılında Avustralya, Kanada, Japonya, Malezya, Meksika, Peru, Vietnam ve ABD'nin de katılımıyla genişleyen TPP'nin müzakere süreci, uzun yılların ardından 4 Şubat 2016 tarihinde nihai metin üzerinde anlaşarak sona ermiştir (BBC News, 2016). Donald Trump Beyaz Saray'a çıktıktan sonra ABD bu anlaşmadan çekilmiş olsa da, 12 Asya-Pasifik ülkesi liderlerinin böylesine geniş çaplı bir konuda bile anlaşmaya varma kapasitesinin olduğunun görülmesi açısından önemlidir.

Genel olarak, Obama döneminde başlatılan yeniden dengeleme stratejisi bağlamında ABD'nin ortaya koyduğu kazanımları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bölgedeki ABD müttefikleri olan Avustralya, Japonya, Güney Kore, Filipinler ve Tayland ile ittifaklar güçlendirildi, bölgedeki ABD askerî varlığı geliştirildi.
- Ekonomik entegrasyonu derinleştirmek ve benzeri görülmemiş çevre ve emek standartları oluşturmak için yeni, yüksek standartta Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) daha ile güçlü ticaret ve yatırım bağlantılarının oluşturulabileceği, dünyanın en büyük ekonomik işbirliği görüşmelerinde sona gelindi ve ortak metin üzerinde mutabakata varıldı.

- Endonezya, Malezya, Singapur, Vietnam ve Hindistan ile ortaklıklar derinleştirildi ve Tayvan halkıyla gayri resmi ilişkiler güçlendirdi.
- Çin ile daha sağlam ve verimli bir ilişki kuruldu.
- Doğu Asya Zirvesi'ne (EAS) ve ASEAN'a dâhil olunarak, kurallara dayalı bir düzeni güçlendirmek için bölgesel kuruluşlar desteklendi.
- Demokrasiye geçiş süreci desteklenerek Burma'nın ABD'yle daha yakın ilişkiler içine girmesini sağladı.
- Güneydoğu Asya Genç Liderler Girişimi gibi programlar vasıtasıyla sosyal ilişkiler ilerletildi.

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletleri, kurulduğu tarihten itibaren akılcı ve faydacı bir dış politika yürütmüş, devletler tarihi için oldukça kısa sayılabilecek bir zaman diliminde bir dünya gücü olmayı başarabilmiştir. Öncelikle kendi devlet sistemini sağlam temeller üzerine kurmuş, bağımsızlığını ilan etmesinin üzerinden henüz kırk sene geçmeden, 1823'te, Monroe Doktrini ile tüm Amerika kıtasını kendi nüfuz alanı olarak ilan etmiştir. On dokuzuncu yüzyıl boyunca ekonomik ve askerî gelişimine odaklanan ABD, Birinci Dünya Savaşı'nın son safhasında İtilaf devletlerinin safında savaşa müdahil olarak savaşın İtilaf devletleri tarafından kazanılmasında önemli bir rol oynamıştı. İkinci Dünya Savaşı'na kadarki süre zarfında yine Monroe Doktrini uyarınca kıtasına çekilmiş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rusya ile birlikte iki kutuplu dönemin iki süpergücünü teşkil etmişti. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş'tan da galip ayrılan ABD için 1990'lardan itibaren yeni bir dönem başlamıştı.

1990'lı yıllardan itibaren yeni düzeni tanımlamak için tek kutupluluk, hegemonyasız tek kutupluluk, tek-çok kutupluluk ve kutupsuzluk gibi terimler öne sürülmüş olsa da bunlardan hiçbirisi yeni düzeni tanımlamak için yeterli olmadı. Dahası, güç dengeleri hızla değişiyordu. Bir taraftan Avrupa Birliği ekonomik entegrasyonunu başarılı bir şekilde ilerletiyor, Asyalı devletler de müthiş bir ekonomik atılım sürecine giriyordu. Orta Doğu'da ise, alışıldık şekilde, karmaşa devam ediyordu. Körfez Savaşı ABD adına askerî olarak başarılı bir şekilde nihayete ermiş olsa da uzun vadede Orta Doğu'da köktenci ve uç akımların güçlenmesine sebebiyet vermişti. Bunun en acı sonuçlarından birini 11 Eylül 2001 tarihinde yaşayan ABD için bu tarih, bir başka dönüm noktası olmuştu. Bu tarihten itibaren Bush yönetimi, teröre küresel savaş ilan etmiş, vatan savunmasının sınırlarda değil sınırların ötesinde başladığını vurgulayarak Afganistan ve Irak işgallerinin sinyallerini vermişti. Ancak bu iki cephede maddi kayıplarının yanında itibar kaybına da uğrayan ABD için George W. Bush'un ikinci döneminden itibaren ekonomiyi ve itibarı kurtarma çabaları başlamıştı. Bu sıralarda Doğu Asya'da Çin, yüksek bir ekonomik gelişim ivmesiyle ABD'nin bölgedeki –belki de dünyadaki– hegemonyasına tehdit olarak görülse de ABD hâlâ en büyük ekonomiye, askeri güce ve teknolojiye sahip tek küresel güç unvanını koruyordu.

ABD'nin kısa sayılabilecek bir zaman diliminde bu denli büyük bir güce sahip olmasının nedenlerinden biri, belki de en önemlisi, dış politikadaki başarısıdır. Bu başarının sırrı ise, akılcı kurgulanmış bir dış politika yapımı sürecidir. Değişken ve esnek bir yapıya sahip olan ABD dış politikasını belirlemede ve yürütmede somut ilkelerden ziyade beş temel dinamik (kaynak) etkilidir: dış dinamikler, toplumsal dinamikler, yönetsel dinamikler, role bağlı dinamikler ve bireysel dinamiklerdir. Bunların hiçbirisi birbirinden bağımsız değildir ve hepsi birlikte dış politikayı yönlendirir ve yürütür. Dış kaynaklar, toplumsal algıları tetikler; sabit olan yönetsel kaynaklar ise dış ve toplumsal kaynaklardan etkilenen role bağlı ve bireysel kaynakların sınırlarını belirleyerek belli bir dış politika yörüngesi çizer. Çalışmada varılan sonuca göre, ABD dış politika yapımındaki hiyerarşi ve güç paylaşımı, bireysel kaynaklara çoğunlukla pek fazla seçenek bırakmaz. Bir diğer deyişle, ABD dış politikası başkanların veya diğer karar alıcıların değil, sistemin belirlediği doğrultuda ilerler. Çalışmada ulaşılan sonuca göre ABD dış politikasının her döneminde temel hedefleri sabit kalmıştır. Bu temel hedefler şunlardır: ABD'nin 'küresel güç' olarak idame etmesini sağlamak; 'çok taraflılık' ilkesine mümkün olduğu kadar sadık kalmak ve doğrudan askerî müdahalelerden olabildiğince kaçınmak, ancak gerektiğinde tek taraflı müdahalelere de hazır olmak; ABD'nin ve müttefik liberal devletlerin 'ekonomik gelişim'ini desteklemek; özgürlük, bağımsızlık, demokrasi ve insan hakları gibi 'temel değerler'e sahip çıkmak. ABD Başkanları birbirlerinden farklı geçmişlere, farklı algılara, farklı kaygılara, farklı dünya görüşlerine, farklı siyasi partilere, farklı gelecek tasavvurlarına sahip olsalar da dış politikadaki hedefleri bu dört başlık altında birleşmiştir.

Sistemin belirlediği öncelikler ve çizdiği rota istikametinde dış politika idaresinin en güncel örneği, Obama döneminin Asya-Pasifik'te yeniden dengeleme politikasıdır. İlk bakışta, Pasifik doğumlu ve gençlik yıllarının büyük kısmını Pasifik'te geçirmiş bir Başkan olan Obama'nın kişisel tercihiyle ABD dış politikasını Asya-Pasifik ilişkilerine odakladığı düşünülebilir. Ancak ABD'nin Asya-Pasifik ilgisi, Obama döneminde birden ortaya çıkan bir durum değildir. Uzun yıllardır Asya kıtasında güçlü bir nüfuzu bulunan ABD'nin Asya-Pasifik ile olan ilişkilerinin tarihi yüz yıl öncesine dayanmakla birlikte ABD'nin Asya-Pasifik ilgisinde George W. Bush'un ikinci döneminde itibaren belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Çünkü ABD dış politikasının temel hedefleri gereğince, Asya ve Avrupa kıtalarında kendi haricinde

bir ülkenin hâkim güç olmasını engellemesi gerekliydi. Ayrıca küresel ekonomik krizden ağır yara alan ABD ekonomisinin tekrar canlanması için Asya-Pasifik ülkeleriyle ekonomik işbirliğine de ihtiyacı vardı. Örneğin, Obama'nın üzerinde en çok durduğu gelişmelerden biri olan Trans-Pasifik Ortaklığı'na (TPP) ABD 2008 yılında, yani Bush döneminde dâhil olmuştur.

Obama döneminde farklı olan şey, temelleri Soğuk Savaş'ın ardından atılmaya başlanan Asya-Pasifik stratejisinin daha güçlü bir vurguyla yürütülmesidir. Öyle ki bu stratejiye bir isim bile koyulmuştu: 'Asya'ya Geri Dönüş (Pivot to Asia)'. Ancak bu isim bazı yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermişti. Öncelikle bu strateji, ABD'nin Asya'dan tamamen ilgisi kesip tekrar odağını bu bölgeye kaydırması değildi. Çünkü ABD'nin Asya-Pasifik ilişkileri zaman zaman düşüş gösterse de her zaman varlığını korumuştur. Bu sebeple, böyle bir isimlendirme yanlış olacaktı. Ayrıca, böyle bir isimlendirme, ABD'nin Orta Doğu'dan ve Avrupa'dan ilgisini tamamen keseceği ve Asya-Pasifik'e odaklanacağı fikrini de doğurabilirdi. Hâlbuki bu stratejinin amacı, Avrupa ve Orta Doğu'daki gereğinden fazla ilginin Asya-Pasifik'e kaydırılmasıydı. Öte yandan, böyle bir isimlendirme, bölge ülkelerini, özellikle Çin'i rahatsız edebilirdi. Bu sebeplerle 'Asya'ya Geri Dönüş' ifadesinin yerini kısa zamanda 'Asya Pasifik'te Yeniden Dengeleme (Rebalancing Towards Asia-Pacific)' ifadesi almıştı. Buna rağmen çalışma boyunca başvuru kaynaklarda her iki ifadenin yaklaşık eşit oranda kullanıldığı görülmüştür.

Yeniden dengeleme (rebalancing), aslında sadece ABD dış politikasının ilgi odağının Asya-Pasifik bölgesine doğru dengelenmesini anlatmıyordu. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası ABD dış politikasının askerî ayağına oldukça fazla önem verilmişti. Çatışmalarda kazanılan başarıların diplomasiyle desteklenmediğinde uzun vadeli olmayacağı görülmüştü. Yani yeniden dengeleme, üç ayaklı bir iskemleye benzetilen ABD dış politikasının askerî ayağındaki vurgu azaltılıp diplomasi ve ekonomik işbirliği ayaklarına daha fazla önem verilmesi gerektiğini de ifade ediyordu.

ABD'nin yeniden dengeleme politikasına bölge ülkelerinin tepkisi genelde aynı şekilde olmuştur. Neredeyse bütün bölge ülkeleri ne ABD'yi ne de Çin'i karşılına alacak bir tutum sergiledi. Çin'in etki alanındaki ülkeler ABD'nin bölgedeki varlığını kuvvetlendirme arzusunu, üstü kapalı bir şekilde 'hoş karşılamış'; ABD'nin kadim

müttefikleri ve Çin ile sorunları olan Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler ise ABD'nin stratejisini açık bir şekilde desteklemiştir.

ABD dış politikasının genel özelliklerinden biri olan esneklik, yeniden dengeleme stratejisinde de görülmektedir. Küresel çapta büyük sorunlarla karşılaşan, üstüne bütçe kısıtlamalarından etkilenen ABD'nin Asya-Pasifik stratejisini yürütemeyeceği düşünülmüştür. Ancak Obama yönetimi, yeniden dengeleme stratejisinin bütçe kısıtlamalarından etkilenmeyeceğini defaatle dile getirmiş, dünyanın diğer bölgelerindeki sorunlara rağmen Asya-Pasifik bölgesine ilgisini azaltmamıştır.

Bölge ülkelerinin, hatta dünya ülkelerinin, en çok çekindiği husus, ABD ile Çin arasında doğabilecek bir çatışma ortamıdır. Bu iki ülke arasında çıkabilecek bir savaşın sonuçlarını, meşhur bir Asya özlü sözüyle özetlemek mümkündür: “Filler tepişir, çimler ezilir.” Ancak bu meşhur deyimın diğer versiyonu da oldukça doğru bir tespittir: “Filler sevişir, çimler ezilir.” Bu iki dev ekonominin -çakışan çıkarlarına rağmen- ortaklık oluşturma ihtimali, çatışma çıkarma ihtimalinden çok daha yüksektir. ABD ve Çin'in diğer bölgesel ve küresel aktörleri dışlayacak G-2 gibi bir ortaklık oluşturmaları halinde de olan, küçük devletlere olacaktır. Ancak ufukta böyle bir ihtimâl, şimdilik gözükmemektedir.

Obama yönetimi, sekiz yıllık görev süresi boyunca karşılaştıkları çeşitli problemlere rağmen Asya-Pasifik stratejisinden herhangi bir sapma göstermemiştir. Çalışmanın amacı, giriş bölümünde de belirtildiği üzere, Obama dönemi Asya-Pasifik politikasının başarılı olup olmadığını ortaya koymak değildir. Ancak bu konudaki kararlı duruşu, dâhili ve harici zorlamalara rağmen Asya-Pasifik vurgusunu devam ettirmesi Obama döneminin en büyük artılarının biridir. TPP gibi dünya ekonomisinin yaklaşık yüzde kırkını kapsayan bir organizasyonun nihai metninde anlaşmaya varılmış olması da ABD dış politikasının tarihine geçecek nitelikte bir gelişmedir.

Sonuçta Başkan Obama Donald Trump'a, 2009 yılında George W. Bush'tan aldığı Irak, Afganistan ve Amerikan karşıtlığı gibi feci bir mirasa nazaran, çok daha parlak bir miras bırakmıştır. Obama, selefi zamanında dünya kamuoyu nezdinde çöküşe uğrayan ABD algısını düzeltmeye çalışmış; üç ayaklı dış politika kurgusunun askeri, ekonomik ve diplomatik ayakları arasındaki oranı dengelemeye çalışmıştır. Beyaz

Saray’a çıktıktan sonraki ilk icraatlarından biri TPP’den çekilmek olan Trump’ın Asya-Pasifik ilişkilerine vereceği önem, konumuz dışında kalmakla birlikte, merak konusudur.

KAYNAKÇA

ABD Dışışleri Bakanlığı. (2012, Nisan 10). *Forrestal Lecture at the Naval Academy: Remarks by Hillary Rodham Clinton*. Eylül 20, 2016 tarihinde ABD Dışışleri Bakanlığı:

<http://www.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2012/04/187693.htm>
adresinden alındı

ABD Dışışleri Bakanlığı Tarih Ofisi. (t.y.). *Travels Abroad of the Secretary of State*. Eylül 10, 2016 tarihinde Office of the Historian:
<https://history.state.gov/departments/history/travels/secretary> adresinden alındı

ABD Savunma Bakanlığı Raporu. (2012, Ocak 3). *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*. Eylül 3, 2016 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı: http://archive.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf
adresinden alındı

Alagöz, E. A. (2010, Mart 25). *Çin ile Amerika Arasında Var Olmaya Çalışan Bir Ada: Tayvan*. Mayıs 29, 2017 tarihinde Bilgesam:
<http://www.bilgesam.org/incele/864/-cin-ile-amerika-arasinda-var-olmaya-calisan-bir-ada--tayvan/#.WTSb45Lyhdg> adresinden alındı

Allee, T., & Lugg, A. (2016). Who wrote the rules for the Trans-Pacific Partnership? *Research&Politics*(Temmuz-Eylül), 1-9.

Almond, G. (1950). *The American People and Foreign Policy*. New York: Harcourt, Brace.

Alperen, Ü. (2017, Nisan 11). *Trump, Çin İçin Fırsat mı Tehdit mi?* Mayıs 29, 2017 tarihinde Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/trump-cin-icin-firsat-mi-tehdit-mi> adresinden alındı

Arguelles, M. S. (2012, Mayıs 17). *Albay gov renews call for boycott of China products*. Eylül 13, 2016 tarihinde Inquirer:
<http://globalnation.inquirer.net/37179/albay-gov-renews-call-for-boycott-of-china-products> adresinden alındı

Armacost, M. (2000). *America's Role in Asia*. Asia Foundation.

ASEAN Database. (2015, Eylül 13). *Foreign Direct Investment Statistics*. Eylül 10, 2016 tarihinde ASEAN: http://asean.org/?static_post=foreign-direct-investment-statistics adresinden alındı

ASEAN Database. (2016, Haziran 10). *External Trade Statistics*. Eylül 10, 2016 tarihinde ASEAN: http://asean.org/?static_post=external-trade-statistics-3 adresinden alındı

ASEAN Sekreteryası. (2016, Ocak 4). *ASEAN Secretariat's Information Paper*. Eylül 10, 2016 tarihinde ASEAN: [http://www.asean.org/wp-content/uploads/2016/01/4Jan/Overview-of-ASEAN-US-Dialogue-Relations-\(4-Jan-2016\).pdf](http://www.asean.org/wp-content/uploads/2016/01/4Jan/Overview-of-ASEAN-US-Dialogue-Relations-(4-Jan-2016).pdf) adresinden alındı

Avustralya Savunma Bakanlığı. (2013). *Defence White Paper 2013: Defending Australia and its National Interests*. Canberra.

Bacevich, A. (2002). *American Empire: The Realities and Consequences of Unilateral Diplomacy*. Massachusetts: Harvard University Press.

Bandow, D. (2001, Mayıs 24). Needless Entanglements: Washington's Expanding Security Ties in Southeast Asia. *Policy Analysis*(401).

Barber, J. D. (1992). *The Presidential Character: Predicting Performance in the White House* (4. b.). NJ: Prentice Hall.

Barber, J. D. (1993, Ocak 17). *The News Observer*, s. 10.

Baum, M. (2004). How Public Opinion Constrains the Use of Force: The Case of Operation Restore Hope. *Presidential Studies Quarterly Journal*, 34(2), 187-226.

BBC News. (2016, Şubat 4). *Trans Pacific Partnership trade deal signed in Auckland*. Ekim 5, 2016 tarihinde BBC: <http://www.bbc.com/news/business-35480600> adresinden alındı

Ben-Ami, S. (2006). The Complex Truth. *Foreign Policy*, 62-63.

- Bennet, J. (2001, Ocak 11). Nisan 26, 2016 tarihinde New York Times: <http://www.nytimes.com/library/magazine/home/20010114mag-bennet.html> adresinden alındı
- Bergerson, K. (2016). *China's Efforts to Counter U.S. Forward Presence in the Asia Pacific*. Washington: U.S.-China Economic and Security Review Commission.
- Beschloss, M., & Talbott, S. (1993). *At the Highest Levels: The Inside Story of the End of the Cold War*. Boston: Little Brown.
- Beyaz Saray . (2009, Temmuz 27). *Remarks by the President at the U.S./China Strategic and Economic Dialogue*. Eylül 25, 2016 tarihinde Beyaz Saray: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-uschina-strategic-and-economic-dialogue> adresinden alındı
- Beyaz Saray. (1990). *National Security Strategy of the United States*. Washington.
- Beyaz Saray. (1995). *A National Security Strategy of Engagement*. Washington.
- Beyaz Saray. (2002). *The National Security Strategy of the USA*. Mart 13, 2016 tarihinde White House: <http://www.whitehouse.gov/nsc/ncc.html> adresinden alındı
- Beyaz Saray. (2005, Ocak 20). *President Sworn-In to Second Term*. Eylül 28, 2016 tarihinde Beyaz Saray: <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/01/print/20050120-1.html> adresinden alındı
- Beyaz Saray. (2006). *The National Security Strategy 2006*. Washington: Beyaz Saray.
- Beyaz Saray. (2015, Ekim 5). *FACT SHEET: How the Trans-Pacific Partnership (TPP) Boosts Made in America Exports, Supports Higher-Paying American Jobs, and Protects American Workers*. Ekim 5, 2016 tarihinde Beyaz Saray Basın Sözcülüğü: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/10/05/fact-sheet-how-trans-pacific-partnership-tpp-boosts-made-america-exports> adresinden alındı

- Beyaz Saray Basın Sözcülüğü. (2011, Kasım 17). *Remarks By President Obama to the Australian Parliament*. Eylül 2, 2016 tarihinde <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament> adresinden alındı
- Beyaz Saray Basın Sözcülüğü. (2012a, Şubat 14). *Remarks by President Obama and Vice President Xi of the People's Republic of China Before Bilateral Meeting*. Eylül 11, 2016 tarihinde Beyaz Saray: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/02/14/remarks-president-obama-and-vice-president-xi-peoples-republic-china-bil> adresinden alındı
- Beyaz Saray Basın Sözcülüğü. (2012b, Şubat 14). *Remarks by Vice President Biden and Chinese Vice President Xi at the State Department Luncheon*. Eylül 11, 2016 tarihinde Beyaz Saray: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/02/14/remarks-vice-president-biden-and-chinese-vice-president-xi-state-departm> adresinden alındı
- Beyaz Saray Basın Sözcülüğü. (2012c, Kasım 19). *Remarks by President Obama and President Thein Sein of Burma After Bilateral Meeting*. Eylül 13, 2016 tarihinde Beyaz Saray Basın Sözcülüğü: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/11/19/remarks-president-obama-and-president-thein-sein-burma-after-bilateral-m> adresinden alındı
- Beyaz Saray Basın Sözcülüğü. (2014, Mayıs 28). *Remarks by the President at the United States Military Academy Commencement Ceremony*. Eylül 15, 2016 tarihinde Beyaz Saray Basın Sözcülüğü: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/05/28/remarks-president-united-states-military-academy-commencement-ceremony> adresinden alındı
- Birdsall, N. (2008). *Righting the Three-Legged Stool: Why Global Development Matters for Americans and What the Next President Should Do about It*. N. Birdsall (Dü.) içinde, *The White House and the World: A Global Development Agenda for the Next U.S. President* (s. 1-42). Brookings Institution Press: Center for Global Development.

- Birleşmiş Milletler. (t.y.). Mart 22, 2016 tarihinde Birleşmiş Milletler: <http://www.un.org/en/members/growth.shtml> adresinden alındı
- Blanchard, B. (2013, Nisan 16). *China Points Finger at US over Asia-Pacific Tensions*. Eylül 20, 2016 tarihinde Reuters: <http://www.reuters.com/article/2013/04/16/us-china-defence-idUSBRE93F03P20130416> adresinden alındı
- Bodeen, C. (2012, Mayıs 10). *China travel agencies suspend trips to Philippines*. Eylül 13, 2016 tarihinde Inquirer: <http://globalnation.inquirer.net/36217/china-travel-agencies-suspend-trips-to-philippines> adresinden alındı
- Boulding, K. (1959). National Images and International Systems. *Journal of Conflict Resolution*(3), 120-131.
- Brazinsky, G. A. (2007). *Nation Building in South Korea: Koreans, Americans, and the Making of a Democracy: The New Cold War History*. North Carolina: The University of North Carolina Press.
- Brown, B. (1993). The Philippine-United States Bases Debate: Why the Twain Never Met. *Asian Affairs*, 20(3), 162-178.
- Cameron, F. (2003). *US Foreign Policy after the Cold War: Global Hegemony or Reluctant Sheriff*. New York: Routledge.
- Canes-Wrone, B. (2006). *Who Leads Whom?: Presidents, Policy, and the Public*. UCP: Chicago.
- Capie , D., & Acharya, A. (2011, Kasım 20). *The United States and the East Asia Summit: a new beginning?* Eylül 10, 2016 tarihinde EastAsiaForum: <http://www.eastasiaforum.org/2011/11/20/the-united-states-and-the-east-asia-summit-a-new-beginning/> adresinden alındı
- Capie, D. (2004). Between a Hegemon and a Hard Place: The ‘War on Terror’ and Southeast Asia-U.S. Relations. *Pacific Review*, 17(2), 223-248.
- Chang, F. (2013, Nisan 16). *Sideways: America’s Pivot and its Military Bases in the Asia-Pacific*. Mayıs 29, 2016 tarihinde Foreign Policy Research Institute:

<http://www.fpri.org/article/2013/04/sideways-americas-pivot-and-its-military-bases-in-the-asia-pacific/> adresinden alındı

Chicago Council on Global Affairs. (2008). *Soft Power in Asia: Results of a Multinational Survey of Public Opinion, 2008*. Chicago: Chicago Council on Global Affairs.

Clinton, H. (2011, Ekim 11). *America's Pacific Century*. Eylül 2, 2016 tarihinde Foreign Policy: <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> adresinden alındı

Clinton, W. J. (1993, Şubat 26). *Remarks at the American University Centennial Celebration*. Eylül 30, 2016 tarihinde The American Presidency Project (APP): <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=46220> adresinden alındı

CNN. (1998). *Transcript: President Clinton explains Iraq strike*. Nisan 20, 2016 tarihinde <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1998/12/16/transcripts/clinton.html> adresinden alındı

CNN. (2001, Eylül 13). *America Under Attack: Former President Bush Speaks Out Against Terrorism*. Eylül 30, 2016 tarihinde CNN Live Transcript: <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0109/13/se.50.html> adresinden alındı

Congressional Research Service. (2012). *Pivot to the Pacific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia*. Washington DC: CRS.

Cossa, R. (2010). The Bush Administration's "Alliance-Based" East Asia Policy. *Asia-Pacific Review*, 8(2), 66-80.

Cronin, P. M. (2014). *Tailored Coercion: Competition and Risk in Maritime Asia*. Washington: Center for a New American Security.

Çakmak, C. (2011a). Neden Dış Politika; Neden Amerikan Dış Politikası. C. Çakmak, C. Dinç, & A. Öztürk içinde, *Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası: Teori ve Pratik* (s. 1-14). Ankara: Nobel.

- Çakmak, C. (2011b). Amerikan Dış Politikası ve ABD-Çin İlişkilerinde Pragmatizm ve Rasyonelite. C. Çakmak, C. Dinç, & A. Öztürk içinde, *Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası: Teori ve Pratik* (s. 115-150). Ankara: Nobel.
- Çin Savunma Bakanlığı. (2013). *Savunma Raporu*. Pekin: Çin Savunma Bakanlığı.
- David, S. (2016). Obama: the Reluctant Realist. E. Inbar, & J. Rynhold içinde, *US Foreign Policy and Global Standing in the 21st Century: Realities and Perceptions* (s. 41-62). New York: Routledge.
- Dean, J. (2008, Kasım 14). *Predicting the Nature of Obama's Presidency*. Nisan 27, 2016 tarihinde FindLaw: <http://writ.news.findlaw.com/dean/20081114.html> adresinden alındı
- Dean, J. (2012, Şubat 10). *Predicting Presidential Performance*. Nisan 27, 2016 tarihinde Verdict: <https://verdict.justia.com/2012/02/10/predicting-presidential-performance> adresinden alındı
- Deni, J. R. (2015). *The Real Rebalancing: American Diplomacy and the Tragedy of President Obama's Foreign Policy*. Carlisle, Pennsylvania: US Army War College Press.
- Department of Defense. (2001, Eylül 30). *Quadrennial Defense Review*. Ekim 3, 2016 tarihinde Department of Defense: <http://archive.defense.gov/pubs/qdr2001.pdf> adresinden alındı
- Deprez, L. (2016, Ekim 17). *Taiwan-U.S. Relations: What's Next?* Mayıs 29, 2017 tarihinde The Politic: <http://thepolitic.org/taiwan-u-s-relations-whats-next/> adresinden alındı
- Dobson, A., & Marsh, S. (2007). *US Foreign Policy Since 1945*. Londra: Routledge.
- Doğan, N. (2011). Uluslararası İlişkiler Teorileri: ABD'nin Uluslararası Sistemdeki yeri ve Teorilerin Paradigmasal Değişimi. C. Çakmak, C. Dinç, & A. Öztürk içinde, *Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası: Teori ve Pratik* (s. 15-35). Ankara: Nobel.

- Downs, A. (1967). *Inside Bureaucracy*. Boston: Little, Brown.
- Drew, E. (1994). *On the Edge: The Clinton Presidency*. New York: Simon & Schuster.
- Dünya Bankası Verileri. (t.y.). Ağustos 25, 2016 tarihinde World Bank: http://data.worldbank.org/indicator/TG.VAL.TOTL.GD.ZS?locations=CN&name_desc=false adresinden alındı
- Eaglen, M. (2012, Mart 30). *Cutting Navy While Obama Pivots To Asia Does Not Add Up*. 15 Eylül, 2016 tarihinde Breaking Defense: <http://breakingdefense.com/2012/03/navy-shrinking-while-obama-pivots-to-asia-does-not-add-up/> adresinden alındı
- Economist. (2006). *The World's Largest Economies*. Mart 23, 2016 tarihinde <http://www.economist.com/node/6746594> adresinden alındı
- Economy, E. (2005). China's Rise in Southeast Asia: Implications for Japan and the US. *Japan Focus*, 3(10), 1-17.
- Edström, B. (2007). *The Success of a Successor: Abe Shinzo and Japan's Foreign Policy*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.
- Edwards, G. C. (1989). *At the Margins: Presidential Leadership in Congress*. Yale University Press: New Haven.
- Emam, A. (2012, Ocak 12). *2012 – “The Year of Crisis” in the Middle East*. Eylül 20, 2016 tarihinde IRIN News: <http://www.irinnews.org/analysis/2012/01/12/2012-—“-year-crisis”-middle-east> adresinden alındı
- Ergunsu, U. (2016, Ocak 10). *İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu Girişimi*. Eylül 2, 2016 tarihinde CINH: <http://www.cinh.com/ipek-yolu-ekonomik-kusagi-ve-21-yuzyil-deniz-ipek-yolu-girisimi/> adresinden alındı
- Etzioni, A. (2014, Nisan 26). *Obama's “Rebalancing”: A Fig Leaf*. Eylül 13, 2016 tarihinde The Diplomat: <http://thediplomat.com/2014/04/obamas-rebalancing-a-fig-leaf/> adresinden alındı

- Evans, G. (1996). Asia Pacific in the Twenty-first Century: Conflict or Cooperation? *World Today*, 52(2), 50-52.
- Falk, A. (2010). *The riddle of Barack Obama*. Santa Barbara: Praeger.
- Fangyin, Z. (2013, Şubat 6). *Short-term success won't prove enough to achieve US aims in Asia-Pacific*. Eylül 13, 2016 tarihinde Global Times: <http://www.globaltimes.cn/content/760597.shtml> adresinden alındı
- Feigenbaum, E., & Manning, R. (2009). *The United States in the New Asia*. New York: Council of Foreign Relations.
- Fidan, G. (2011, Kasım 24). *Doğu Asya'da Çin-ABD Rekabeti*. Eylül 2, 2016 tarihinde 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü: <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/2011/11/24/6378/dogu-asyada-cin-abd-rekabeti> adresinden alındı
- Fishman, B. (2008). The Israel Lobby: A Realistic Assessment. *Orbis*, 50(1), 159-180.
- Fordham, B. O. (1998). *Building the Cold War consensus : the political economy of U.S. national security policy, 1949-51*. Michigan: University of Michigan Press.
- Foreign Affairs. (2013). Beijing's Brand Ambassador: A Conversation With Cui Tiankai. *Foreign Affairs*, 92(4), 10-17.
- Fouse, D. (2011). *Japan's 2010 National Defense Program Guidelines: Coping with the 'Grey Zones'*. The Asia-Pacific Center for Security Studies (APCSS).
- Friedberg, A. (2006). An Uncivilized Argument. *Foreign Policy Journal*, 59-60.
- Frost, E. (2008). America's Role in Engaging with Asia's New Regionalism. D. Bereuter, & J. Brandon içinde, *America's Role in Asia: Asian and American Views* (s. 115-130). San Francisco: The Asia Foundation.
- Fuchs, M. (2015, Aralık 2). *U.S. Strategic Interests and the APEC and East Asia Summits*. Eylül 10, 2016 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı: <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2015/12/250315.htm> adresinden alındı

- Fuchs, M. (2016, Ağustos 31). *Obama's Asia Pivot Has Been a Historic Success*. Ekim 6, 2016 tarihinde New Republic. adresinden alındı
- Fukuyama, F. (1989). *The End of History*. *National Interest*.
- Garamone, J. (2012, Haziran 6). *Panetta Says U.S.-India Relations Must Deepen, Grow for Peace*. Eylül 13, 2016 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı: <http://archive.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=116636> adresinden alındı
- Gershman, J. (2002). Is Southeast Asia the Second Front? *Foreign Affairs*, 81(4), 60-74.
- Geun-Hye, P. (2013, Mayıs 8). *Joint Meeting - May 8th*. Eylül 12, 2016 tarihinde ABD Temsilciler Meclisi: http://houlive.gov/MediaPlayer.php?view_id=2&clip_id=10064 adresinden alındı
- Global Security. (t.y.). *Major Non-NATO Ally (MNNA)*. Ekim 6, 2016 tarihinde Global Security: <http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/mnna.htm> adresinden alındı
- Glosserman, B. (2010). *Breaking point for the alliance?* Washington: Pacific Forum CSIS.
- Godement, F. (2013, Temmuz). *Xi Jinping's China*. Eylül 25, 2016 tarihinde European Council on Foreign Relations: http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR85_XI_JINPING_CHINA_ESSAY_AW.pdf adresinden alındı
- Goldberg, J. (2016, Nisan). *The Obama Doctrine*. Eylül 2, 2016 tarihinde The Atlantic Magazine: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> adresinden alındı
- Gomez, J. (2016, Nisan 13). *Philippine diplomat to China: Don't turn shoal into island*. Eylül 13, 2016 tarihinde Philstar: <http://www.philstar.com/headlines/2016/04/13/1572446/philippine-diplomat-china-dont-turn-shoal-island> adresinden alındı

- Gonçalves, A. M. (2015). China's Challenge for the American Pacific Supremacy: Doomed to Fail? *European Journal of Business and Social Sciences*, IV(8), 52-72.
- Gözen, R. (2013). Uluslararası Sistemde Amerika Birleşik Devletleri. R. Gözen içinde, *Amerikan Dış Politikası* (s. 2-39). Eskişehir: AÖF Yay.
- Granville, K. (2016, Ağustos 20). *The Trans-Pacific Partnership, Explained*. Eylül 10, 2016 tarihinde NY Times: <http://www.nytimes.com/interactive/2016/business/tpp-explained-what-is-trans-pacific-partnership.html> adresinden alındı
- Greenert, J., & Welsh, M. (2013, Mayıs 17). *Breaking the Kill Chain*. Eylül 3, 2016 tarihinde Foreign Policy: <http://foreignpolicy.com/2013/05/17/breaking-the-kill-chain/> adresinden alındı
- Gregson, W. (2012, Ocak 31). *Understanding the US Pivot to Asia*. Eylül 3, 2016 tarihinde The Brookings Institution: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/20120131_us_asia_panel_two.pdf adresinden alındı
- Grimmett, R. F. (1999, Temmuz 1). *Foreign Policy Roles of the President and Congress*. Eylül 30, 2016 tarihinde ABD Dışışleri Bakanlığı: <http://fpc.state.gov/6172.htm> adresinden alındı
- Gupta, A., & Shrivastav, S. (2014). *Asian Strategic Review 2014: US Pivot and Asian Security*. Yeni Delhi: IDSA.
- Haass, R. (2008). The Age of Nonpolarity. *Foreign Affairs*, 44-56.
- Hagel, C. (2013). *The US Approach to Regional Security*. International Institute for Strategic Studies (IISS).
- Haley, E. (2006). *Strategies of Dominance*. Washington DC: Woodrow Wilson Center Press.
- Harold, S. (2015). Is the Pivot Doomed? The Resilience of America's Strategic 'Rebalance'. *The Washington Quarterly*, 37(4), 85-99.

- Harvey, R. (1994). *The Undefeated: The Rise, Fall and Rise of Greater Japan*. Londra: MacMillan.
- Hathaway, R. (2005). Introduction. R. Hathaway, & W. Lee içinde, *Geroge W. Bush and East Asia: a First Term Assessment* (s. 1-14). Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- History. (2003). *Bush announces the launch of Operation Iraqi Freedom*. Nisan 20, 2016 tarihinde <http://www.history.com/this-day-in-history/bush-announces-the-launch-of-operation-iraqi-freedom> adresinden alındı
- Holland, S., & Pomfret, J. (2013, Ekim 4). *Obama cancels Asia tour over shutdown; raises questions on U.S. pivot*. Ekim 5, 2016 tarihinde Reuters: <http://www.reuters.com/article/us-usa-fiscal-obama-cancel-idUSBRE99302J20131004> adresinden alındı
- Hook, S., & Spanier, J. (2014). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze*. (Ö. Zihnioğlu Tanırlı, Çev.) İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Hossein, I. (2009). American Foreign Policy: Dynamics of Domestic Sources. I. Hossein, & M. Saleh içinde, *American Foreign Policy and the Muslim World* (s. 31-70). Beyrut: Al-Zaytouna Yay.
- Huang, A. C. (2013). Taiwan in an Asian 'Game of Thrones'. *Asia Policy*, 18-20.
- Hubbard, P., & Sharma, D. (2016). *Understanding and Applying Long-Term GDP Projections*. Canberra: East Asian Bureau of Economic Research (EABER).
- Huntington, S. (1993). The Clash of Civilizations. *Foreign Affairs*, 22-49.
- Huntington, S. (1999). The Lonely Superpower. *Foreign Affairs*, 35-49.
- Ikei, M. (1997). *Overview of Japanese Foreign Policy* (3. b.). Tokyo: Keio University.
- Ikenberry, J. (2002). America's Imperial Ambition. *Foreign Affairs*, 81(5), 44-60.
- Indyk, M., Lieberthal, K., & O'Hanlon, M. (2012). *Bending History: Barack Obama's Foreign Policy*. Washington: Brookings Institution Press.

- Jackson, K. (2004). *Southeast Asia: Off the Radar Screen*. Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University.
- Jacobs, L., & Page, B. (2005). Who Influences US Foreign Policy. *American Political Science Review*, 99(1), 107-123.
- Japan Ministry of Foreign Affairs. (1959). *The Japan of Today*. Tokyo: Japan Ministry of Foreign Affairs.
- Jentleson, B. (2004). *American Foreign Policy: The Dynamics of Choice in the 21st Century* (2. b.). New York: W. W. Norton.
- Jiabao, L. (2012, Mayıs 14). China-Philippines Trade May Be Affected – Experts. *China Daily*.
- Jinping, X. (2014, Mayıs 21). *Remarks at the Fourth Summit of the Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia*. Eylül 25, 2016 tarihinde http://www.china.org.cn/world/2014-05/28/content_32511846.htm adresinden alındı
- Johnson, J. (2016, Nisan 11). *Russia and China Increase Defense Spending While US Continues Cutting*. Ağustos 29, 2016 tarihinde The Daily Signal: <http://dailysignal.com/2016/04/11/russia-and-china-increase-defense-spending-while-us-continues-cutting/> adresinden alındı
- Karabell, Z. (2009, Kasım 30). Can an Eagle Hug a Panda? *Time*, s. 45.
- Katsamunskaya, P. (2012). Classical and Modern Approaches to Public Administration. *Economic Alternatives*(1), 74-81.
- Katzman, K., & Kerr, P. (2016). *Iran Nuclear Agreement*. Washington: Congressional Research Service.
- Keck, Z. (2014, Ağustos 13). *Don't Blame US Pivot for South China Sea Row*. Eylül 13, 2016 tarihinde The Diplomat: <http://thediplomat.com/2014/08/dont-blame-us-pivot-for-south-china-sea-row/> adresinden alındı
- Kelly, M. (1994, Haziran 31). The President's Past. *New York Times*, s. 20-29.

- Kennedy, P. M. (1980). *The Rise of the Anglo-German Antagonism: 1860–1914*. New York: Humility Books.
- Kerrey, R., & Manning, R. (2001). *The United States and Southeast Asia: A Policy Agenda for the New Administration*. New York: Council on Foreign Relations.
- Kirk, J. (2008). Indian-American and the US-India Nuclear Agreement: Consolidation of an Ethnic Lobby. *Foreign Policy Analysis*, 4(3), 275-300.
- Klein, L., & Salvatore, D. (2013). Shift in the World Economic Center of Gravity from G7 to G20. *Journal of Policy Modeling*, 35(3), 416-424.
- Klingner, B. (2012, Ocak 6). *The Missing Asia Pivot in Obama's Defense Strategy*. Eylül 20, 2016 tarihinde The Heritage Foundation: <http://www.heritage.org/research/reports/2012/01/the-missing-asia-pivot-in-obamas-defense-strategy> adresinden alındı
- Korkmaz, V. (2015). *Amerikan Mihveri ve Çin'in A2AD Stratejisi Çerçevesinde Doğu Asya Güvenliği*. İstanbul: Bilgesam.
- Krauss, E. (2016). *Japan, the US, and a Changed Pacific*. Eylül 15, 2016 tarihinde The Wilson Quarterly: <http://wilsonquarterly.com/quarterly/the-post-obama-world/japan-the-united-states-and-a-changed-pacific/> adresinden alındı
- Krauthammer, C. (1991). The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*, 23-33.
- Kristof, N. (2000, Haziran 29). How Bush Came to Tame His Inner Self. *New York Times*, s. 1.
- LaFeber, W. (2002). The Bush Doctrine. *Diplomatic History Journal*, 26(4), 543-558.
- Layne, C. (1997). From Preponderance to Offshore Balancing: America's Future Grand Strategy. *International Security*, 22(1), 86-124.
- Layne, C. (1997). From Preponderance to Offshore Balancing: America's Future Grand Strategy. *International Security*, 22(1), 86-124.

- Leffler, M. (2005). 9/11 and American Foreign Policy. *Diplomatic History*, 29(3), 395-413.
- Levin, J. (1998). *The Clinton Syndrome: The President and the Self-Destructive Nature of Sexual Addiction*. New York: Random House.
- Lindsay, J. (1994). *Congress and the Politics of US Foreign Policy*. Johns Hopkins University Press: Baltimore.
- Lindsay, J. (2003). *The Globalization of Politics: American Foreign Policy for a New Century*. Mart 23, 2016 tarihinde <http://www.cfr.org/world/globalization-politics-american-foreign-policy-new-century/p6330> adresinden alındı
- Litsareva, E. (2014). Asia-Pacific Regional Security After the Cold War: Confrontation or the Movement Towards Consent? *Voennyi Sbornik*, V(3), 175-186.
- Loong, L. H. (2012, Şubat 6). Singapore Prime Minister Lee Hsien-Loong On CNN. (F. Zakaria, Röportaj Yapan)
- Lu, Y.-c. (2016). From Washington with Love? Taiwan's Perspective on the US Rebalance to Asia. D. W. Huang içinde, *Asia Pacific Countries and the US Rebalancing Strategy* (s. 211-225). New York: Palgrave Macmillan.
- Malkin, B. (2010, Haziran 4). *Barack Obama cancels trip to Australia and Indonesia over BP oil spill*. Ekim 5, 2016 tarihinde The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/7803526/Barack-Obama-cancels-trip-to-Australia-and-Indonesia-over-BP-oil-spill.html> adresinden alındı
- Manyin, M. E. (2013). *Senkaku (Diaoyu/Diaoyutai) Islands Dispute*. Washington: Congressional Research Service.
- Marquina, A. (2013). The Japan –US Military Alliance and the Asia-Pacific Challenges: Prospects for Deep Changes. *UNISCI Discussion Papers*(32), 63-80.
- Martin, W. (1999). The Christian Right and American Foreign Policy. *Foreign Policy Journal*(114), 66-81.

- Mastro, O. S. (2015). Why Chinese Assertiveness Is Here to Stay. *Washington Quarterly*, 37(4), 151-170.
- Mauzy, D., & Job, B. (2007). US Policy in Southeast Asia: Limited Re-engagement after Years of Benign Neglect. *Asian Survey*, 47(4), 622-641.
- Mayer, J. (2004). Christian Fundamentalists and Public Opinion Towards the Middle East: Israel's New Best Friends. *Social Science Quarterly Journal*, 85(3), 695-712.
- McCartney, P. (2004). American Nationalism and US Foreign Policy from 9/11 to Iraq War. *Political Science Quarterly*, 119(3), 399-423.
- McCausland, J. (2015). Deterrence, the 21st Century, and the Pivot. W. Tow, & D. Stuart içinde, *The New US Strategy Towards Asia* (s. 53-73). New York: Routledge.
- McCormick, J. (2010). *American Foreign Policy and Process* (5. b.). Boston: Cengage Learning.
- McCormick, J. M., & Wittkopf, E. R. . (1990). Bipartisanship, Partisanship, and Ideology in Congressional-Executive Foreign Policy Relations, 1947-1988. *The Journal of Politics*(52), 1077-1100.
- McDevitt, M. (2007). *The 2006 Quadrennial Defense Review and National Security Strategy: Is There an American Strategic Vision for East Asia?* Honolulu, Hawaii: Pacific Forum CSIS .
- McLeary, P., & Bennett, J. (2013, Aralık 11). *Next US Strategy Carries Heavy Expectations*. Eylül 15, 2016 tarihinde Defense News: <http://www.defensenews.com/article/20131211/DEFREG02/312110022/Next-US-Strategy-Carries-Heavy-Expectations> adresinden alındı
- Mead, W. R. (2002). *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World*. New York: Routledge.
- Mead, W. R. (2006). God's Country. *Foreign Affairs*, 85(5), 24-44.

- Mead, W. R. (2007). Jerusalem Syndrome: Decoding the Israel Lobby. *Foreign Affairs*, 86(6), 160-168.
- Mearsheimer, J. (2001). The Future of the American Pacifier. *Foreign Affairs*, 80(5), 46-61.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.
- Mearsheimer, J., & Walt, S. (2006a). The Israel Lobby. *The London Review of Books Magazine*, 28(6), 3-12.
- Mearsheimer, J., & Walt, S. (2006b). *The Israeli Lobby and US Foreign Policy*. Mart 18, 2016 tarihinde Faculty Research Working Paper Series: <http://ksgnotes1.harvard.edu/Research/wpaper.nsf/rwp/RWP06-011> adresinden alındı
- Mearsheimer, J., & Walt, S. (2006c). The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy. *Middle East Policy*, 13(3), 29-87.
- Mearsheimer, J., & Walt, S. (2007). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. London: Allen Lane.
- Medcaf, R., & Mohan, R. (2014). *Responding to Indo-Pacific rivalry: Australia, India and the middle power coalitions*. Sydney: Lowy Institute.
- Meernik, J. (1993). Presidential Support in Congress: Conflict and Consensus on Foreign and Defense Policy. *The Journal of Politics*(55), 569-587.
- (2015). The Reconfiguration of American Primacy in World Politics: Prospects and Challenges for the US Rebalance toward Asia. H. Meijer içinde, *Origins and Evolution of the US Rebalance toward Asia: Diplomatic, Military and Economic Dimensions* (s. 1-30). New York: Palgrave Macmillan.
- Merry, R. (2014, Kasım 6). *The Psychology of Barack Obama*. Nisan 27, 2016 tarihinde The National Interests: <http://nationalinterest.org/commentary/the-psychology-barack-obama-9244> adresinden alındı

- Miles, R. E. (1978). The Origin and Meaning of Miles' Law. *Public Administration Review*, 38(5), 399-403.
- Milner, H., & Tingley, D. (2012, Nisan). *Sailing the Water's Edge: Where Domestic Politics Meets Foreign Policy*. Eylül 25, 2016 tarihinde Yale University: <http://irworkshop.sites.yale.edu/sites/default/files/milnertingleywatersedge.pdf> adresinden alındı
- Mochizuki, M. (2013, Mayıs 30). Interview with Mike Mochizuki. (A. Network, Röportaj Yapan)
- Monroe, A. (1979). Consistency between Public Preferences and National Policy Decisions. *American Politics Research*, 7(1), 3-19.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations*. New York: Knopf.
- Morrison, W. (2011). *China - US Trade Issues*. Washington DC: Kongre Araştırma Servisi.
- Mullins, K., & Wildavsky, A. (1992). The Procedural Presidency of George Bush. *Political Science Quarterly*(107), 31-62.
- Murphy, A. M. (2011, Kasım 17). *U.S. Joins East Asia Summit: Implications for Regional Cooperation*. Ekim 6, 2016 tarihinde The National Bureau of Asian Research. adresinden alındı
- Narizny, K. (2007). *The Political Economy of Grand Strategy*. Cornell University Press: New York.
- Nelson, C. M. (2015, Kasım 17). *Paris Attacks Overshadow Asian Summit as Obama Visits Philippines*. Ekim 5, 2016 tarihinde The Wall Street Journal: <http://www.wsj.com/articles/paris-attacks-overshadow-asian-summit-as-obama-visits-philippines-1447776194> adresinden alındı
- Nelson, R. M. (2015). *U.S. Sanctions on Russia: Economic Implications* . Washington: Congressional Research Service .

Nguyen, H. T. (2014). Theories of US Foreign Policy: An Overview. *World Journal of Social Science*, 1(1), 20-26.

Nye, J. (2013, Şubat 12). *Our Pacific Predicament*. Ekim 3, 2016 tarihinde The American Interest: <http://www.the-american-interest.com/2013/02/12/our-pacific-predicament/> adresinden alındı

Okur, M. A. (2012, Ağustos). “Akıllı Güç” Tartışmasının Düşündürdükleri. Eylül 30, 2016 tarihinde Türk yurdu: <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1324> adresinden alındı

Özdaşlı, E. (2015). Çin'in İpek yolu Projesi ve Küresel Etkileri. *Turkish Studies*, 10/14, 579-596.

Pace, J. (2012, Kasım 20). *Obama sends Clinton to Mideast amid Gaza crisis*. Ekim 5, 2016 tarihinde The Washington Times: <http://www.washingtontimes.com/news/2012/nov/20/obama-sends-clinton-mideast-amid-gaza-crisis/> adresinden alındı

Panetta, L. (2012a, Haziran 2). *The US Rebalance Towards the Asia-Pacific*. Eylül 2, 2016 tarihinde IISS: <https://www.iiss.org/en/events/shangri%20la%20dialogue/archive/sld12-43d9/first-plenary-session-2749/leon-panetta-d67b> adresinden alındı

Panetta, L. (2012b, Eylül 19). *Secretary of Defense Speech*. Eylül 3, 2016 tarihinde US Department of Defense: <http://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1723> adresinden alındı

Parameswaran, P. (2015, Ekim 17). *China Reveals New Proposal to Boost Defense Ties with ASEAN*. Eylül 15, 2016 tarihinde The Diplomat: <http://thediplomat.com/2015/10/china-reveals-new-proposal-to-boost-defense-ties-with-asean/> adresinden alındı

Parameswaran, P. (2016, Şubat 18). *What Did the US-ASEAN Sunnylands Summit Achieve?* Eylül 11, 2016 tarihinde The Diplomat:

<http://thediplomat.com/2016/02/what-did-the-us-asean-sunnylands-summit-achieve/> adresinden alındı

Parameswaran, P. (2016a, Ağustos 2). *US Rebalance to Asia Will Sustain: Obama*. Eylül 30, 2016 tarihinde The Diplomat: <http://thediplomat.com/2016/08/us-rebalance-to-asia-will-sustain-obama/> adresinden alındı

Parmar, I., & Dumbrell, J. (2010). *Soft Power and US Foreign Policy*. New York: Routledge.

Pew Research Center. (2004). *Foreign Policy Attitudes now Driven by 9/11 and Iraq*. Washington: Pew.

Pew Research Center. (2015, Nisan 7). *Americans, Japanese: Mutual Respect 70 Years After the End of WWII*. Eylül 11, 2016 tarihinde Pew Research Center: <http://www.pewglobal.org/2015/04/07/americans-japanese-mutual-respect-70-years-after-the-end-of-wwii/#how-the-american-and-japanese-people-see-each-other> adresinden alındı

Pew Reserch Center. (2013, Temmuz 18). *Who Is Up, Who Is Down: Global Views of China and the U.S.* Eylül 11, 2016 tarihinde PEW Research Center: <http://www.pewglobal.org/2013/07/18/who-is-up-who-is-down-global-views-of-china-the-u-s/> adresinden alındı

Pirinççi, F. (2011). Amerikan Dış Politikasında Dinamizm ve Başkanlar: Retorik ve Uygulama. C. Çakmak, C. Dinç, & A. Öztürk içinde, *Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası Teori ve Pratik* (s. 79-114). Ankara: Nobel.

Purdum, T. (1996, Mayıs 19). Facets of Clinton. *New York Times*, s. 35-41.

Ratnesar, R. (2011, Mart 7). *Libya: The Case for U.S. Intervention*. Eylül 20, 2016 tarihinde Time: <http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,2057470,00.html> adresinden alındı

Rielly, J. (1999). Americans and the World: A Survey at Century's End. *Foreign Policy Journal*(114), 97-114.

- Roberts, C. B. (2012). *ASEAN Regionalism Cooperation, Values and Institutionalization*. Londra: Routledge.
- Romano, L., & Lardner, G. (1999, Ağustos 9). The Unlikely Candidate. *Washington Post*, s. 6-8.
- Rosenau, J. N. (1966). Pre-Theories and Theories of Foreign Policy. B. Farrell içinde, *Approaches to Comparative and International Politics* (s. 27-92). Illinois: Northwestern University Press.
- Rosenau, J. N. (1971). *The Scientific Study of Foreign Policy*. New York: The Free Press.
- Ross, D. (2006). The Mind-Set Matters. *Foreign Policy*, 60-61.
- Ross, R. (2012). The Problem with the Pivot. *Foreign Affairs*, 91(6), 70-82.
- Rowland, A. (2013, Mart 18). *DOD official says cuts won't hurt pivot, N. Korean defenses*. Eylül 20, 2016 tarihinde Stars and Stripes: <http://www.stripes.com/news/pacific/korea/dod-official-says-cuts-won-t-hurt-pivot-n-korean-defenses-1.212166> adresinden alındı
- Rubenzer, T. (2008). Ethnic Minority Interest Group Attributes and U.S. Foreign Policy Influence: A Qualitative Comparative Analysis. *Foreign Policy Analysis*(4), 169-185.
- Rudd, K. (2013). Beyond the Pivot: A New Road Map for U.S.-Chinese Relations. *Foreign Affairs*, 92(2), 9-15.
- Russett, B. (1990). *Controlling the Sword*. Cambridge: Harvard University Press.
- Santos, T. (2012, Nisan 11). *PH, Chinese Naval Vessels in Scarborough Shoal Standoff*. Eylül 13, 2016 tarihinde Inquirer: <http://globalnation.inquirer.net/32341/ph-chinese-naval-vessels-in-scarborough-shoal-standoff> adresinden alındı
- Saunders, P. C. (2013). *The Rebalance to Asia: U.S.-China Relations and Regional Security*. Washington: Institute for National Strategic Studies, NDU.

- Saunders, P. C. (2014). China's Rising Power, the U.S. Rebalance to Asia, and Implications for U.S.-China Relations. *Issues & Studies*, 50(3), 19-55.
- Schneider, W. (1990). The In-Box President. *Atlantic Monthly*(265), 34-43.
- Serfaty, S. (1972). *The Elusive Enemy: American Foreign Policy Since World War II*. Boston: Little, Brown.
- Shambaugh, D. (2016). *President Obama's Asia Scorecard*. Eylül 20, 2016 tarihinde Wilson Quarterly: <http://wilsonquarterly.com/quarterly/the-post-obama-world/president-obamas-asia-scorecard/> adresinden alındı
- Shorrock, T. (2005, Aralık 10). *Why Southeast Asia Is Turning from U.S. to China*. Ekim 5, 2016 tarihinde Asia Times Online: http://www.atimes.com/atimes/Southeast_Asia/GL10Ae01.html adresinden alındı
- Sinha, R., & Nataraj, G. (2013, Temmuz 30). *Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP): Issues and Way Forward*. Eylül 11, 2016 tarihinde TheDiplomat: <http://thediplomat.com/2013/07/regional-comprehensive-economic-partnership-rcep-issues-and-way-forward/> adresinden alındı
- Solomon, J. (2009, Şubat 23). *Clinton Puts China Focus on Economy, Not Human Rights*. Eylül 25, 2016 tarihinde Wall Street Journal: <http://www.wsj.com/articles/SB123530531124541761> adresinden alındı
- Stiglitz, J. (2002). *Globalization and Its Discontents*. New York: W. W. Norton.
- Stout, D. (2004, Kasım 12). *Bush Vows to Improve Ties with Europeans*. Eylül 30, 2016 tarihinde The Washington Times: <http://www.washingtontimes.com/news/2004/nov/12/20041112-093019-6633r/> adresinden alındı
- Suk-hee, H. (2012, Kasım). *South Korea Seeks to Balance Relations with China and the United States*. Eylül 15, 2016 tarihinde Council on Foreign Relations: <http://www.cfr.org/south-korea/south-korea-seeks-balance-relations-china-united-states/p29447> adresinden alındı

- Sutter, R., Brown, M., Adamson, T., Mochizuki, M., & Ollapally, D. (2013). *Balancing Acts: The U.S. Rebalance and Asia-Pacific Stability*. Washington DC: George Washington Üniversitesi .
- Tang, S. K. (2015, Ekim 14). *RCEP: The next trade deal you need to know about*. Eylül 11, 2016 tarihinde CNBC: <http://www.cnbc.com/2015/10/14/tpp-deal-pressures-rcep-trade-talks-in-busan-china-keen-for-progress.html> adresinden alındı
- Tayvan Başkanlık Makamı. (2012, Haziran 22). *President Ma meets former United States National Security Advisor General James Jones*. Eylül 13, 2016 tarihinde Tayvan Başkanlık Makamı: <http://english.president.gov.tw/Default.aspx?tabid=491&itemid=27616&rmid=2355&sort=0&order=0> adresinden alındı
- The Washington Post. (2001, Eylül 20). *President Bush Addresses the Nation*. Eylül 30, 2016 tarihinde The Washington Post: http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html adresinden alındı
- The White House. (2015, Temmuz 28). *Remarks by President Obama to the People of Africa*. Nisan 27, 2016 tarihinde <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/07/28/remarks-president-obama-people-africa> adresinden alındı
- Thompson, M. (2010, Temmuz 8). *US Missiles Deployed Near China Send a Message*. *TIME*.
- Tiezzi, S. (2014, Mayıs 22). *At CICA, Xi Calls for New Regional Security Architecture*. Eylül 15, 2016 tarihinde The Diplomat: <http://thediplomat.com/2014/05/at-cica-xi-calls-for-new-regional-security-architecture/> adresinden alındı
- Tunçdemir, C. (2012, Kasım 20). *Obama'nın "Asya Pasifik açılımı" ne anlama geliyor?* Eylül 2, 2016 tarihinde Amerika Bülteni: <http://amerikabulteni.com/2012/11/20/abdnin-ilk-pasifik-baskani-obama-bye-bye-avrupa-hello-pasifik-turunda/> adresinden alındı

- U.S. Department of Defense. (2006). *Exercise Valiant Shield Kicks Off*. Washington: U.S. Department of Defense.
- UNDP. (2013). *Human Development Report 2013: The Rise of the South*. Mart 23, 2016 tarihinde <http://www.undp.org/content/dam/philippines/docs/HDR/HDR2013%20Report%20English.pdf> adresinden alındı
- UPA. (2014, Nisan 30). *Asya'ya Dönüş Stratejisi: Obama'nın Sonraki Adımı*. Eylül 2, 2016 tarihinde Uluslararası Politika Akademisi: <http://politikaakademisi.org/2014/04/30/asyaya-donus-stratejisi-obamanin-bir-sonraki-adimi/> adresinden alındı
- US Government Publishing Office. (2012, Haziran 8). *Remarks Following a Meeting With President Benigno Aquino III of the Philippines and an Exchange With Reporters*. Eylül 13, 2016 tarihinde US Government Publishing Office: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/DCPD-201200461/content-detail.html> adresinden alındı
- US Navy. (2007, Eylül 7). *Exercise Malabar 07-2 Kicks Off*. Ekim 5, 2016 tarihinde US Navy: http://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=31691 adresinden alındı
- Usl, A. R. (2013). *Batı-Sonrası Dünyaya Doğru Türk Dış Politikası*. 2013: MUSİAD.
- Vertzberger, Y. (1990). *The World in Their Minds: Information Processing, Cognition, and Perception in Foreign Policy Decisionmaking*. Stanford: Stanford University Press.
- Viet, P. Q. (2015). Opportunities and Challenges When Vietnam Joins TPP. *Phan Quan Viet*, 15(10), 1-10.
- Wagner, H. (1993). What was Bipolarity. *International Organization*, 47(1), 77-106.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Reading: Addison-Wesley.

- White, H. (2013). *The China Choice: Why We Should Share Power*. Londra: Oxford University Press.
- Wiarda, H. (2008). American New Powerhouse: Think Tanks and Foreign Policy. *American Foreign Policy Interests Journal*, 30(2), 96-117.
- Wilkinson, D. (1997). Unipolarity without Hegemony. *International Studies Review*, 141-172.
- Wittkopf, E. (1990). *Faces of Internationalism: Public Opinion and American Foreign Policy*. Durham: Duke University Press.
- Wittkopf, E., Kegley, C., & Scott, J. (2008). *American Foreign Policy: Pattern and Process* (7. b.). Singapore: Thomson.
- Woodward, B. (2002). *Bush at War*. New York: Simon & Schuster.
- Xinbo, W. (2012, Aralık 11). *Beijing's Wish List: A Wiser China Policy in President Obama's Second Term*. Eylül 11, 2016 tarihinde The Brookings Institution: <https://www.brookings.edu/opinions/beijings-wish-list-a-wiser-china-policy-in-president-obamas-second-term/> adresinden alındı
- Xinhua. (2011, Eylül 29). China Urges Politicians to Discard Cold War Mentality. *Xinhua Gazetesi*.
- Yale, W. (2015, Nisan 22). *China's Maritime Silk Road Gamble*. Eylül 15, 2016 tarihinde The Diplomat: <http://thediplomat.com/2015/04/chinas-maritime-silk-road-gamble/> adresinden alındı
- Yamaguchi, N. (2011). *Deciphering the New National Defense Program Guidelines of Japan*. Ekim 15, 2016 tarihinde The Tokyo Foundation: http://www.tokyofoundation.org/en/additional_info/PRB_N.Ymgc.pdf adresinden alındı
- Yankelovich, D. (2006). Poll Positions: What Americans Really Think About US Foreign Policy. *Foreign Affairs Journal*, 84(5), 2-16.

- Yew, L. K. (2013). *The Grand Master's Insights on China, the United States, and the World*. Cambridge: MIT Press.
- Yılmaz, S. (2013, Nisan 15). *Asya-Pasifik Güvenliği*. Eylül 2, 2016 tarihinde 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü: <http://www.21yyte.org/arastirma/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/2013/04/15/6953/asya-pasifik-guvenligi> adresinden alındı
- Yoshida, R. (2013, Mart 16). *Abe declares Japan will join TPP free-trade process*. Eylül 11, 2016 tarihinde The Japan Times: <http://www.japantimes.co.jp/news/2013/03/16/business/abe-declares-japan-will-join-tpp-free-trade-process/> adresinden alındı
- Yunzhu, Y. (2013, Haziran 17). Boost for Sino-US Military Ties. *China Daily*.
- Zakaria, F. (2008). *The Post-American World*. New York: W. W. Norton & Company.
- Zelikow, P., & Rice, C. (1995). *American Military Strategy: Memos to a President*. New York: W. W. Norton and Company.
- Zhang, X. (2010). *A Realist Interpretation of US Relations with China*. Orlando: University of Central Florida.
- Zunes, S. (2005). The Influence of the Christian Right in US Middle East Policy. *Middle East Policy Journal*, 12(2), 73-78.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Hasan Fatih Seval

Doğum Yeri ve Yılı : Aydın - 1989

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü (2007 - 2013)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (2013 - ...)

: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2014 - ...)

Yabancı Dil ve Düzeyi

1. İngilizce – İleri Düzey

2. Arapça – Başlangıç

3. İtalyanca - Başlangıç

İş Deneyimi

1. Araştırma Görevlisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü (Şubat 2014 - ...)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar

1. Seval, H. F. (2016). Küreselleşme, Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. B. Şen, & M. Taşkesen içinde, *Yoksulluk ve Sosyal Hizmet* (s. 27-45). Ankara: Karaağaç Yayıncılık.

2. Seval, H. F., & Kodaman, T. (2015). Sporun Uluslararası Politikadaki Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(4), 52-64.